

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

sabitfikir⁵¹

MAYIS 2015 /// GÜNCEL EDEBİYAT
idefix.com /// sabitfikir.com
FİYATI: 3,00 TL

BEHÇET ÇELİK

EDEBİYAT-HUKUK İLİŞKİSİNDE GRİ TONLAR

ISSN 2146-2127

sabitfikir

Yayın Türü: Aylık Yaygın Süreli Yayın
Sayı: 51 - Mayıs 2015
ISSN: 2146-2127

İmtiyaz sahibi: Doğan Müzik Kitap Mağazacılık Pazarlama A.Ş. adına
Bora Ekmekci

Genel Koordinatör ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Bora Ekmekci

Genel Yayın Yönetmeni
Ceyhan Usanmaz

Editör
Gökçe Gündüç

Düzeltili
İrem Ertuğrul

Kapak Tasarımı
Eren Erkalkan, Şerif Ali Ünal

Sayfa Tasarımı
Myra (Deniz Kurşunlu)

Sayfa Uygulama
Cansu Ortaç

Kapak İllustrasyonu
Selçuk Ören

Reklam
Nalan Demircioğlu Yavuz
+90 216 554 16 00
ndemircioglu@dr.com.tr

Basım Yeri
Görsel Dizayn Ofset Matbaacılık Tic. Ltd. Şti.
Atatürk Bulvarı Deposite İş Merkezi A5 Blok K: 4 No: 405
İkithelli OSB / Başakşehir / İSTANBUL

Tel: (0212) 671 91 00
Faks: (0212) 671 91 90
Matbaa Sertifikası No: 16269

SabitFikir, Idefix'in yayınıdır.

Yönetim Yeri:
Doğan Müzik Kitap Mağazacılık Pazarlama A.Ş.
Altunizade Mah. Kısıklı Cad.
No: 47 Üsküdar / İstanbul
Telefon : (0216) 554 16 00 - Faks : (0216) 554 16 10

SABİTFİKİR'E NASIL ULAŞIRSINIZ?

Basılı isterseniz:
Tüm D&R'lardan 3 TL karşılığında
Tüm Idefix siparişlerinizden ücretsiz olarak

Dijital isterseniz:
Türkcell Dergilik'ten ücretsiz olarak
Idefix'ten 2 TL'ye satın alarak

Bizi takip edin!
www.facebook.com/sabittfikircom
www.twitter.com/Sabittfikir

Ne düşündüğümüzü bilmek istiyoruz,
editor@sabittfikir.com'a yazın!

© Her hakkı saklıdır.
Bu deryide yer alan yazı, makale, fotoğraf ve
illüstrasyonların elektronik ortamda da dahil olmak üzere çoğaltma hakları
Doğan Müzik Kitap Mağazacılık Pazarlama A.Ş. 'ye aittir. Yazılı izin olmaksızın kullanılamaz.

EDEBİYAT İLE HUKUKUN KESİŞTİĞİ NOKTALAR

Edebiyat ile hukukun kesiştiği noktaya, daha doğrusu olası noktalara doğru ilerlediğimizde, karşımıza ilk çıkacak yapıtların Dostoyevski'nin *Suç ve Ceza'sı* ile Kafka'nın *Dava'sı* olacağına kesin gözüyle bakabiliriz. Üstelik daha ilk bakışta, Kafka'nın *Dava* romanındaki bölüm başlıkları dahi hukuksal bir süreci ifade eder gibidir; "tutuklanma", "ilk sorgulama", "boş mahkeme salonunda"... Uzun zamandır edebiyat ve hukuk üzerine yazan, dersler veren Cemal Bâli Akal'a göre ise *Dava*, "bir hukuk kitabı değildir"; en azından edebiyat ve hukuk yazılarını bir araya getirdiği *Hukuk ya da Kukla Tiyatrosu* isimli kitabının bir bölümüne bu başlığı atmış... Şöyle sonlandırıyor kitabındaki bu bölümü Cemal Bâli Akal: "Zembille gökten indirilmiş, adaletin şaşmaz kılıcını ve terazisini kafamızın üstünde sallayıp duran, gökten indirildiği için de dünyanın tamamını düzenleyen otonom bir tabii hukuk anlayışından yanaysak, [söz konusu] organizmaya 'hukuk' der çıkar, *Dava'yı* da onu olumsuzlayan bir hukuk kitabı sayarız. Ama hukuku dünyanın yarattığını, onun da dünyaya ilişkin her şeye bağlı olduğunu ve sayısız dünyevi neden tarafından sayısız biçimde belirlendiğini düşünürsek, Kafka'nın *Dava'sının*, hukuku da içeren bir başka zorunluluğun bize açtığı dava olduğuna karar veririz. *Dava'nın* her şeyden önce bir edebi eser olduğunu ve başka sayısız yoruma da kapıyı açacağını hiç unutmadan."

Elbette yalnızca kitaplarından isimlerinden ya da bölüm başlıklarından yola çıktığımızda kafamızın karışması doğal. Hatta son zamanlarda tanıklık ettiklerimiz de bize bu konuda pek yardımcı olacak gibi görünmüyor. İşte tam da bu noktada, her iki tarafa da "yakın" duran Behçet Çelik'in, *SabitFikir*'in bu sayısındaki dosya yazısı yardımcı olabilir. Edebiyat ve hukuk arasındaki ilişkiden, yakınlıktan ve uzaklıktan söz ediyor Behçet Çelik: "Mesleği hukukçuluk olan ya da hukuk eğitimi almış yazarlar hiç az değildir; aralarında mesleğinin izini eserlerinde görebileceğimiz yazarlar olduğu gibi, diyelim yıllarca hayatını avukatlık yaparak kazandığını duyduğumuzda çok şaşıracağımız isimler yer alır. Oktay Rifat avukattır mesela, ama şiirlerinde onun mesleğini bize hissettiren dizeler, söyleyişler, yaklaşımlar bulabilir miyiz? Ya da Demir Özlü'nün, Vüs'at O. Bener'in hikayelerinde? Oysa Necati Cumalı'nın kimi eserleri doğrudan mesleğinden izler taşır. Edebiyatla ilgili hemen her konuda olduğu gibi bu konuda da bir genelleme yapmak doğru olmaz. Grinin pek çok tonu var."

Ceyhan Usanmaz
ceyhanusanmaz@gmail.com

TELEVİZYON 14

**Doktor Who:
Bin yüzlü kahraman**

F. Cihan Akkartal

MÜZİK 18

Mağaranın nemli duvarları

Hilmi Tezgör

ELEŞTİRİ 32

**"Kendime bir halk mı
yapmaya çalıştım?"**

Hayati Roman

ELEŞTİRİ 44

Hayatın saçmalığı

A. Ömer Türkeş

ELEŞTİRİ 56

Rehin hatıralar

Nazan Maksudyan

ELEŞTİRİ 58

Suyun üzerindeki halkalar gibi...

Melisa Kesmez

HABERLER 04

DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ BÜLTENİ 08

KARNE 10

DÜNYADAN 12

Sanattan kurama "cool" romanlar Mert Tanaydın

MÜZİKAL 16

Ruhumuzdaki yaralar Gökçe Gündüç

ÇİZGİ ROMAN 20

Hâlâ bizimle olan bir düş Fisun Yalçinkaya

DOSYA 22

Edebiyat ve hukuk Behçet Çelik

EDEBİYATDIŞI 28

Hürrem Sönmez ile söyleşi:

"Dilekçe hayat ile hukuk arasındaki köprüdür" Ayşe Çavdar

KARARSIZ OKUR 30

Gerçeğin ve adaletin peşinde Oylum Yılmaz

ELEŞTİRİ 34

Aşk değil, hayat acısı Hikmet Hükümenoğlu

ELEŞTİRİ 36

Keşifler dönemi Ceyhan Usanmaz

ELEŞTİRİ 38

Yazar ve kahramanı ayakta bir roman Ali Bulunmaz

ELEŞTİRİ 40

Bir "an"da büyümek... Burcu Arman

ŞAHANE BİR KİTAP 42

Roman sevme kılavuzu Oylum Yılmaz

ELEŞTİRİ 46

Şimdinin içinden öte geçeler Sinan Özdemir

ELEŞTİRİ 48

"Körler ülkesindeki tek gözlü insan kraldır" küçük İskender

ELEŞTİRİ 50

Devrimin fantastik lokomotif Yankı Enki

ELEŞTİRİ 52

Başarılı bir ilk roman Erol Üyepazarcı

ELEŞTİRİ 60

Isis'in peçesini kaldırmak Burcu Bayer

Edebiyat dergileri erkeklere mi ait?

Edebiyatta cinsiyet eşitliği konusunda çalışmaları ile tanınan ABD'li kuruluş Vida, yeni araştırmasıyla dikkat çekiyor. Kuruluşun ABD ve İngiltere'de yayımlanan çok sayıda yayını inceleyerek yaptığı çalışmaya göre, 2014'te edebiyat dergilerinin büyük kısmında erkeklerin yazdığı kitaplar, kadınların yazdığı kitaplara oranla çok daha fazla yer aldı. Üstelik, bu kitapları değerlendiren eleştirmenlerin de büyük kısmı erkek.

New Yorker, *London Review of Books*, *Times Literary Supplement* ve *Granta* gibi önemli yayınların dahil edildiği çalışmada en kötü tablo *London Review of Books*'a ait. Dergide, 2014'te 527 erkek yazar ve eleştirmene yer verilirken, kadın yazarların sayısı 151'de kaldı. (Elimizde böylesi yıllık bir istatistik yok ama *SabitFikir*'in bu sayısına baktığımızda; yazıları kaleme alan isimlerden 14'ünün erkek, 9'unun kadın olduğunu gördük. Fena bir oran sayılmaz diye düşünüyoruz ama çizerlerdeki duruma ve bu sayıda ele alınan kitapların yazarlarına hiç bakmayalım!)

Mektuplar yanlış adresten gelecekti!

Türkiye'deki sosyal medya paylaşımları arasında, Can Yücel'in olmadığı halde ona atfedilen ve profilden profile hızla yayılan şiirleri görmeye alışkınsınız. Aynı hatanın kurumlar bazında tekrarlanması ise bilgi kirliliği konusunda çok şey söylüyor. Bize bunları düşündüren ABD'deki posta servisinin Maya Angelou'yu onurlandırmak için piyasaya süreceği pul. Ne yazık ki, pulun üzerindeki alıntının Angelou'ya ait olmadığı ortaya çıktı. Angelou'nun portresi ile "A bird doesn't sing because it has an answer, it sings because it has a song (Bir kuş cevabı olduğu için şakımaz, bir şarkısı olduğu için şakır o)" ifadesinin bulunduğu pula çocuk kitapları yazarı Joan Walsh Anglund'dan düzeltme geldi. Anglund, *Washington Post*'a bu cümlenin, 1967'de yayımladığı "A Cup of Sun" adlı şiirde geçtiğini söyledi. Fakat bu versiyonda özne olarak "it" yerine "he" kullanılmış.

MAYA
ANGELOU

"A bird doesn't sing
because it has an
answer, it sings because
it has a song."

"Faust sıkıcı, Beckett kulak tırmalıyor"

Tartışmalı hadiselerle adını duymaya alışkın olduğumuz yazar Salman Rushdie, enteresan bir olay vesilesiyle tekrar gündemde. Rushdie'nin dünyaca ünlü kitap paylaşım sitesi Goodreads'te pek çok ünlü kitap için yaptığı şaşırtıcı yorumlar halka açık olarak yayımlanınca, tüm dikkatleri üzerine çekti.

Salman Rushdie, Martin Amis'in Samuel Beckett hakkında kaleme aldığı metne yorum olarak, "Beckett'in yazılarından gerçekten nefret ediyorum, her cümle kulağımı tırmalıyor," yazarken; *Tristram Shandy* hakkında, "Tuhaf olan hiçbir şey geleceğe kalamaz. *Tristram Shandy*'nin de kaderi bu oldu," diyor. Rushdie'ye göre, "*Ulysess*'in ilk iki bölümünü rahatlıkla es geçebilirsiniz," *Faust* ise "sinir bozucu ve çok sıkıcı." Öte yandan, Rushdie'nin *Muhteşem Gatsby*'nin de aralarında olduğu birkaç kitap için de çok yüksek puan verdiği görülüyor.

Yetişkinlere yönelik boyama kitapları çok satıyor

ABD'de Amazon'un çok satanlar listesinin ilk sıralarına Harper Lee'in yeni romanının veya George R. R. Martin'in kitaplarından birinin yerleştiğini sanıyorsanız yanılıyorsunuz. Çünkü listenin başlarına yükselen isim, yetişkinler için hazırladığı boyama kitabıyla İskoçyalı çizer Johanna Basford oldu. Basford, dünya çapında 1,4 milyon satan bitkiler ve hayvanların resimleriyle dolu *Esrarengiz Bahçe* kitabından sonra şimdi de *Enchanted Forest* (Büyülü Orman) kitabıyla da listede. Türkiye'de de, online kitap mağazası İdefix'te de çok satanlar arasında bulunan kitabın yaratıcısı Basford şöyle diyor: "Eminim birçok yetişkin, çocukları yattıktan sonra onların boyama kitaplarını gizli gizli boyamıştır. Artık saklanmalarına gerek yok."

• Kültür ve Turizm Bakanlığı Sinema Genel Müdürlüğü'nden İstanbul Kültür Sanat Vakfı'na gönderilen ve "festivallerde gösterilecek filmlerin kayıt tescil belgesi almış olması zorunluluğu"nu hatırlatan yazı nedeniyle, *Bakur* (Kuzey) belgeselinin 34'üncü İstanbul Film Festivali'ndeki gösterimi engellenmişti. Gazeteci Ertuğrul Mavioğlu ile yönetmen Çayan Demirel'in çektiği belgeselin gösteriminin iptali sonucu, sinemacıların pek çoğu filmlerini festivalden geri çektiklerini açıkladılar. Bu gelişmenin ardından konuyla ilgili bir basın toplantısı düzenlendi. İstanbul Film Festivali Direktörü Azize Tan'ın yanı sıra festivalin jüri üyelerinin konuşmacı, sinemacıların destekçi olarak katıldığı toplantıda, festivalde gerçekleştirilmesi planlanan Altın Lale Uluslararası Yarışması'nda yer alan filmlerin gösterimlerinin devam edeceği, Ulusal ve Uluslararası Altın Lale ve Ulusal Belgesel Yarışmaları ile festivalin kapanış töreninin iptal edildiği açıklandı. *Radikal* gazetesi ise Radikal Halk Ödülü'nü iptal ettiğini duyurdu. İstanbul Film Festivali Direktörü Azize Tan, yasaklama sürecini ve festival yönetiminin duruşunu şöyle açıkladı: "Bu yazı gereği hukuki olarak bizim oradaki gösterimi durdurma zorunluluğumuz var. Bu yasanın varlığını bütün festivaller biliyor. Fakat filmleri gösterebilmeyi tercih ettiğimiz için yönetmeliklerimizde bu belgeleri talep etmiyoruz. Sinemacı arkadaşlar bir dayanışma gösteriyorlar. Onların arkasındayız. Birileri *Bakur*'u yasaklamaya karar vermiş, programına bakmış, belgelerini filan gözden geçirmiş. Seçim zamanının bunda büyük etkisi var. Geçen günkü çatışmaların, yaklaşık bir hafta önce öldürülen katırların da öyle. Film bahane yani. Karar siyasi."

• *Yurt* gazetesindeki köşe yazısında başbakan olduğu dönemde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a hakaret ettiği iddiasıyla

yargılanan gazeteci Hakan Gülseven, "kamu görevlisine karşı basın yoluyla aleni bir şekilde hakaret etme" suçundan 1 yıl 2 ay hapis cezasına çarptırıldı. Gülseven'in cezası 7 bin TL adli para cezasına çevrildi.

• Anadolu Ajansı'nın (AA) eski genel müdürü Kemal Öztürk'ün şikayeti üzerine, aralarında gazeteciler, sanatçılar ve milletvekillerinin de bulunduğu 58 kişi hakkında, AA hakkındaki Twitter paylaşımları nedeniyle "hakaret, iftira, tehdit ve halkı kin ve düşmanlığa tahrik" iddiasıyla soruşturma açıldı.

• Gazeteci Ahmet Şık'ın fotoğraf paylaşım platformu Instagram'daki hesabı, Diyarbakır'da çektiği fotoğraflara yönelik şikayetler nedeniyle kapatıldı. Hesap bir süre sonra yeniden açıldı.

• Savcılık, *Millet* gazetesi yazarı Ergun Babahan hakkında, 17 Aralık 2014 tarihinde yayımlanan "Hep Beraber Haykırılım: Hırsızdan Hesap Sorulacak" başlıklı yazısında Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın oğlu Bilal Erdoğan'a hakaret ettiği gerekçesiyle 2 yıl 8 aya kadar hapis cezası istemiyle iddianame hazırladı.

• Eğitim-Sen'in Hakkari'de düzenlediği eylemi görüntülemek isterken polisin şiddetine maruz kalan *Yüksekova Haber* gazetesi muhabiri Kadir Kaya'nın olayla ilgili suç duyurusu sonuçsuz kaldı. Savcılık takipsizlik kararı verirken, Sulh Ceza Hâkimliği de karara yapılan itirazı reddetti.

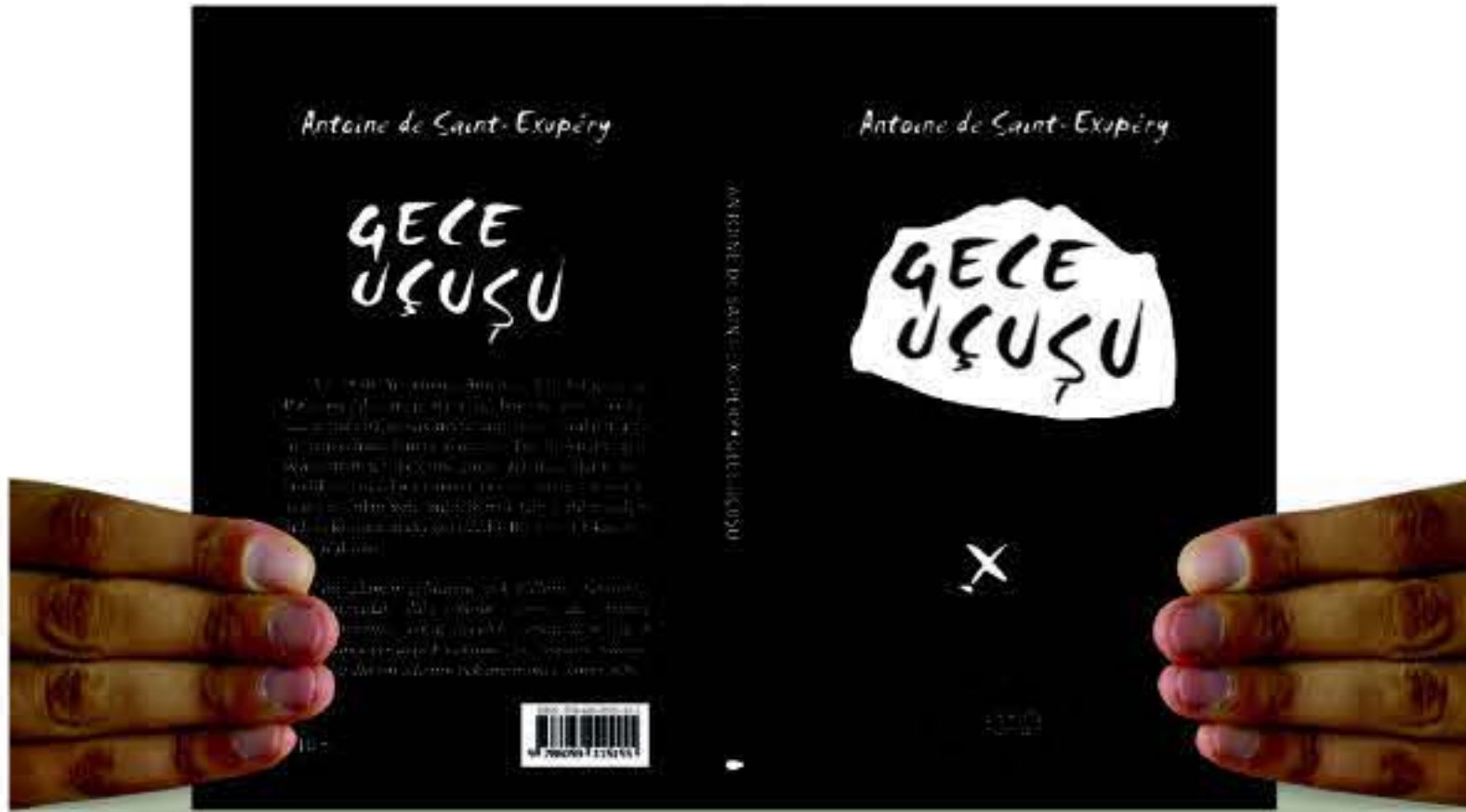
• 6 Ocak'ta örgüt propagandası yapmak suçlamasıyla Diyarbakır'daki evinden gözaltına alınan ve hakkında 5 yıla kadar hapis istemiyle dava açılan Hollandalı gazeteci Frederike Geerdink, beraat etti.

• Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın şikayetiyle İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından *Cumhuriyet* gazetesinin üç yazarı ve bir muhabiri hakkında soruşturma başlatıldı. Erdoğan'ın avukatı Ahmet Özel, yazarlar Özgür Mumcu, Cüneyt Arcayürek, Meriç Velidedeoğlu ve muhabir Emre Döker'in farklı konulardaki yazılarına dair şikayet dilekçeleri hazırladı.

• Cumhurbaşkanı ile oğlu Bilal Erdoğan'a hakareten yargılanan *BirGün* gazetesi Yazı İşleri Müdürü Barış İnce'ye "kişinin onur, şeref ve saygınlığını rencide etmekten" 10 bin 620 TL para cezası verildi. Mahkeme, İnce'de "Pişmanlık görülmedi" diyerek cezada indirim gitmedi. İnce'nin mahkemeye sunduğu savunma dilekçesine de hakaret davası açıldı.

• İnternet yasası olarak bilinen 5651 sayılı yasada yapılan düzenlemeler yürürlüğe girdi. Yasaya göre, Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB) mahkeme kararı olmaksızın site kapamaları ve engellemeler yapabilecek. Yasa TİB Başkanı'na, milli güvenlik, kamu düzeninin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi nedenlerinden birinin varlığına kanaat getirirse 4 saat içinde istediği sayıda internet sitesine erişimi kapatma yetkisi veriyor.

Kaynaklar: Antenna, Habertürk, Hürriyet, Cumhuriyet, Diken, Bianet, Evrensel, BirGün

GECE UÇUŞU Antoine de Saint-Exupéry

Zeplin Kitap, Çev: Alper Turan (12,5 cm x 19,5 cm)

BASKI

Herhangi bir oyuna girmeden, basit bir tasarım seçimi matbaanın istese de büyük bir hata yapmasını engellemiş.

KAPAK TASARIMI

Siyah zemin üzerine beyaz leke ve yazının bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş ve yayınevi ismi ile etkileşim içinde yerleştirilmiş bir uçak figürü ile tamamlanmış bir kapak tasarımı. Belli ki "gece" ve "uçuş" kelimelerinin çağrışımları kapağa yerleştirilmiş. Ancak kitap adının yazıtipi, nedenini anlayamadığımız bir biçimde, o kadar baskın ki, bu haliyle gece duygusunu bir miktar taşıyor olsa da uçuş duygusunu yeterince iletemediğini düşünüyoruz.

Arka kapakta yazılar beyaz (dişi) olarak siyah zemine doğrudan yerleştirilmiş. Bunun -ön kapaktaki gibi- başlığı beyaz bir leke içine yazmaktan daha isabetli bir karar olduğunu ve seçilen yazıtipinin -bütün dezavantajlarına rağmen- daha okunaklı bir kitap adı sağladığını söylemeliyiz. Sırtta mutlaka konulacak diye takıntı yapınca yayıncı logosu minicik bir leke olarak kalacak kadar küçülmüş. Başlık ile yazar adı arasına yerleştirilen beyaz nokta dengesiz ve sıkışık. Böyle olmasa sırt ince olmasına rağmen okunaklılık sağlanmış der geçerdik, geçemiyoruz!

İÇ SAYFA TASARIMI

Tırnaklı bir yazıtipi kullanılarak oluşturulmuş iç sayfalar derli toplu görünüyor. Kenar boşlukları, sayfa numaraları, bölüm girişleri ve benzeri değişkenler bir uyumla kullanılmış. Ama satır araları az da olsa sıkışık. Ayrıca kullanılan kağıdın inceliğine baskının doygunluğu eklenince, baskı arka vermiş.

Diyalogların, dolayısıyla konuşma çizgilerinin fazlaştığı sayfalarda okunaklılığı düşse de, az ışıktaki ya da toplu taşıma araçlarında okumaya da uygun bir tasarım. Künyesi ayrıntılı sayılır. Ancak emeği geçen kişiler yerine şirket adı yazılmasını garipsediğimizi belirtmeden geçmeyelim.

GECE UÇUŞU Antoine de Saint-Exupéry

Dedalus Kitap, Çev: Nilay Ormanlı (13 cm x 19 cm)

BASKI

Annem, "Tilki deliğine sığmazsa kuyruğuna çalı bağlar," derdi. Kitabın basım ve cilt işlemini yapacak matbaanın teknik ve estetik yeteneğini iyi bilmek gerekir. Bir diğerini karşılayan alt çizgiler her matbaa için zordur. Kapaktaki su yolunun tersliği ise, sayfa altı çizgilerinin yanında devede kulak kalıyor. Kapaktaki çerçevenin nispeten düzgün kesildiğini söylemeliyim. Kapakta kullanılacak kabartma lak kesime denk gelmemeli, çünkü örnekte görüldüğü gibi, kesimde zarar görür.

KAPAK TASARIMI

Dedalus Kitap, "gece" değil de "uçuş" temasına yoğunlaşarak daha renkli bir kapak tercih etmiş. Başlık için, Türkçe karakterlerin rahatsız edici çengelleri dışında iyi tasarlanmış, güçlü bir tipografi tercih edilmiş. Kapakta kullanılan görsele ayrıca bir eskitilmiş etki eklenmesini anlamamakla birlikte, kısmi lak kullanma kararını ve bu yolla verilen parlaklık ve boyut etkisini taktir ettiğimizi söyleyelim. Kapak içlerine zemin renk basmanın kitabı daha çekici kıldığı kesin. Yine de keşke kapaktaki renklerden biri kullanılsaymış demeden edemiyoruz. Arka kapakta kullanılan tanıtım yazısı, tıpkı sol alttaki barkodun yanında yer alan yayınevi logosu, web adresi, serinin ismi gibi, neredeyse raf önünde kolay okunmasın diye küçültülmüş gibi. Sırtta yer alan yazı bloğu toplu. Ama bu kadar ince bir alanda yayınevi logosu küçülerek okunaksızlaşmış ve kaybolmuş.

İÇ SAYFA TASARIMI

İç sayfalarda kullanılan tırnaklı yazıtipi olağandan küçük dizilmiş. Ayrıca daha kolay bir okuma için satır araları da biraz daha açık olabilirdi. Sayfa altlarında yer alan uçak ikonunu bir hoşluk olarak görebiliriz. Ancak hemen altındaki siyah çift çizgi tasarımı karıştırmaktan başka bir etki yaratmıyor. Kenar boşlukları değil ama üst boşluk alanı biraz fazla. Bölümleri ayraç sayfalarla bölmek bizce isabetli bir karar. Burada kullanılan düz yazıtipinin kalın formu da öyle. Giriş sayfaları da derli toplu tasarlanmış. Künyesi ayrıntılı ve yeterli.

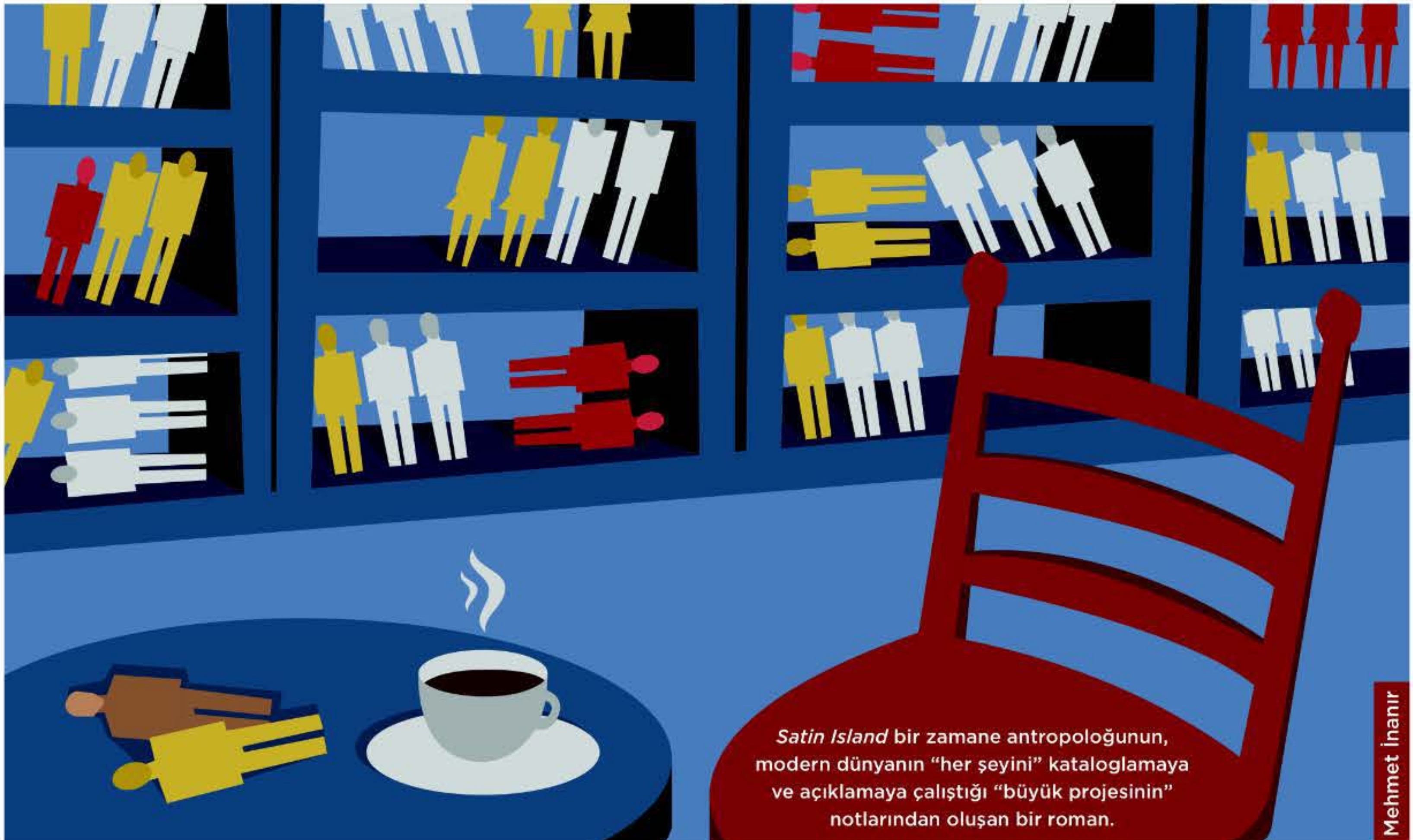

SANATTAN KURAMA “COOL” ROMANLAR

“ McCarthy ve O’Neill’in “cool” olarak tanımlayabileceğimiz romanları, mutlaka göz atılması gerekenler listesine kaydedilebilir.

Dünyanın bilgisini kurgusuna katan, kahramanın bilimin biriktirdikleri ve filozofların açıkladıkları arasında dolanırken zamane kuramcısı ya da sanatçısı gibi sorgulamalara girdiği romanlar yazılıyor ve ben bu soydan gelen romanları büyülenmiş bir biçimde, poetik bir hazla okuyorum. Don DeLillo’nun *Beyaz Gürültü*’sünü ilk okuduğumda ve sonrasında (her sayfasında dünyanın bir biçimde açıklamasını sunan ve tam olarak anlamak pek mümkün olmasa da, içimde tohumu sosyal bilimler eğitimim sırasında atılmış söylemlerin çiçeklerini açtıran) *Underworld* ve *The Names* gibi romanlarını kat ettiğimde hissettiklerimi ve düşündüklerimi, bazı benzer yazarlarda da bulabildim. Bir bakıma Fransız ve Amerikan sosyal kuramcılarının -Jean Baudrillard ve Paul Virilio’dan Marshall McLuhan’a- ya da 20. yüzyılın son çeyreğinde akan kuramların edebiyatta tecelli etmesi olarak görebileceğimiz bu yazarlardan yeni gözdem, Tom McCarthy.

1969 doğumlu bu Londralı ilk olarak 2010’da yayımlanan ve Man Booker’a aday olan *C* romanıyla gözüme ilişmişti, kitabevlerinde dolanırken. İsmiyle bilgisayardaki eski ama temel bir yazılım dilini hatırlatan bu romanı alıp almama konusunda tereddütte kalmış ve ne yazık ki pas geçmişim. Ne büyük bir hata yaptığımı, son romanı *Satin Island*’i okurken fark ettim. Sadece sanat çevrelerinde kabul görmüş ilk romanı *Remainder*’ın dijital kopyasını bulabildim, yakınimdaki kitabevlerinden de, eğer benden önce davranan olmazsa, gençlik yıllarını geçirdiği Prag’da yazdığı, ama yayımlanma açısından ikinci sırayı alan, dağılmış komünist düzeni konu edinen *Men in Space*’i ve *Granta*’nın ricası üzerine kaleme aldığı, Hergé’nin meşhur karakteri Tenten’i bir nevi psikoanalize soktuğu incelemesi *Tintin and the Secret of Literature*’yi bulabilirim. Britanya’nın DeLillo’su, peşinden koşturmayı biliyor!

HER ŞEYİ KAPLAYAN BİR PETROL KARASI

Satin Island bir zamane antropoloğunun, modern dünyanın “her şeyini” kataloglamaya ve açıklamaya çalıştığı “büyük projesinin” notlarından oluşan bir roman. Antropolojinin Claude Lévi-Strauss gibi büyük ustalarından feyz alan, kitapta U. (tek harflilere bayılan bir yazar McCarthy) diye bahsedilen antropolog, günümüzün dev şirketlerine danışmanlık yaparken, havaalanlarında beklerken, antropoloji müzelerinin dev depolarında dolaşırken, ultra-teknolojik donanımlı konferans salonlarında gerçekleştireceği sunumları hayal ederken bu “her şeyin” notlarını alıyor. Diğer yandan da paraşütçü kazalarının aslında cinayet olma ihtimalini takip ediyor. Bugünün çalışma ve yaşama koşullarına, küresel ekonominin ve postmodern kültürün geldiği son aşamalara yönelik gözlemler, *Hüzünlü Dönenceler*’in yazar primitiflerle modernleri karşılaştırırken, neredeyse şiirsel bir tempoyla, romana yediriliyor.

Günümüzde, sosyal medya paylaşımlarımızın kaydedilmesi ve yorumlanmasında görev alan ve büyük şirketler için çalışan uzmanlar, antropologların görevini üstlenmiş olmuyorlar mı aslında?

Akademiler için çalışan antropologların yerini şirketler için çalışan antropologların aldığı günümüz dünyasında, sosyal medya paylaşımlarımızın kaydedilmesi, deşifre edilmesi ve yorumlanmasında görev alan uzmanlar, bir bakıma romanda anlatılan bu antropologların görevini üstleniyor. Hatta romancıların ve kavramsal sanatçıların bir kısmı, modern insanın antropolojik dökümünü çıkarırken, bize bizim hakkımızda bir şeyler anlatmaya çalışıyor. Bienallerde ya da sanat galerilerinde gördüğümüz, çoğumuzun ilk anda anlamlandırmakta zorlandığı nesneler ve kompozisyonlar, zamanında primitif diye adlandırılan kültürlerin bağrından modernlerin söktüğü objeleri andırıyor. İşte bazı romanlar da, bu objelerin kataloglarını ve deneyimlerin raporlarını yansıtıyor.

KÜRESEL EKONOMİNİN GÖKDELEN ROMANSI

Son dönemin benzer metinler üreten, parlak yazarlarından biri de, İrlandalı (ama annesi Süryani kökenli olan) Joseph O’Neill. Çocukluğunda Mozambik’ten Türkiye’ye, gençliğinde Hollanda’dan

Son dönemin parlak yazarlarından biri de, Joseph O’Neill. Çocukluğunda Mozambik’ten Türkiye’ye, gençliğinde Hollanda’dan İngiltere’ye dünyayı dolaşan 1964 doğumlu yazar PEN/Faulkner Ödülü’nü kazanmıştı.

İngiltere’ye dünyayı dolaşan 1964 doğumlu yazarın üçüncü romanı *Netherland*, bir post-9/11 romanı olarak, PEN/Faulkner Ödülü’nü kazanmıştı. Hollanda göçmeni bir aile babasının mahut saldırılar sonrasında New York’ta tutunmaya, kültürel farklılıklara alışmaya ve bürokratik engelleri aşmaya çalışmasını anlatan bu roman, İrlanda yazınında da ödül almıştı. Ama benim Tom McCarthy’nin yapıtlarıyla yan yana koyduğum kitabı, son romanı *The Dog* oldu.

Dubai’de bir iş teklifi alan genç bir avukatın, postmodern kolonyal harikalar diyarı olarak sunulan bu kentte, zengin bir okul arkadaşının aile şirketini idare ederken yaşadıkları, ama daha çok da gözlemledikleri, günümüz koşullarının hüznü ile “bitter” (Durrell’in Kıbrıs hakkındaki romanı *Bitter Limons of Cyprus*’a bir atıf olarak seçtim, ayrıca ilginç bir biçimde *Afrodite’nin Başkaldırısı* romanıyla da bağ kurmuştum kitabı okurken) arasındaki hallerini yansıtıyor. Bir ölçü *Amerikan Sapiği*’nin steril maddesel ve markasal zenginliği, bir ölçü de yine DeLillo (ya da Pynchon ya da Ballard) damarından gelen izlekler (hem *Satin Island*’daki “paraşütçü” gizemi hem de bu romandaki gizemli sörfçü ve gizemi artıran kayboluş ve arayış süreci, DeLillo’nun *The Names*’indeki, Ortadoğu’da belli isim koşullarını taşıyan, insanları öldüren kültün peşindeki arayışı ya da Pynchon’ın pek çok romanındaki garip arayışı andırıyor) eklenince, ortaya benim gibi okurları heyecanlandıran soğuk bir roman çıkıyor.

Dünyanın farklı bölgelerindeki farklı kültürel deneyimleri birbirleriyle karşılaştıran, aralarındaki çatışmalardan soğuk (iletişim tabiriyle “cool”) anlatılar çıkarabilen, insanları silahlara sarılmaya sevk edebilecek sıcak savaş ve zulüm görüntülerinin antitezi olarak, bol bol düşünme boşluğu bırakan *The Dog* gibi romanlar, duygusal metinler sevenler için pek uygun değil. Ama akademik tedrisattan geçmiş, ne kadar çapraşık da olsa mantığın yollarını takip edebilecek okurlara, romanla birlikte düşünme fırsatı sunduğundan, McCarthy’nin ya da O’Neill’in yapıtları, mutlaka göz atılması gerekenler listesine kaydedilebilir. ■

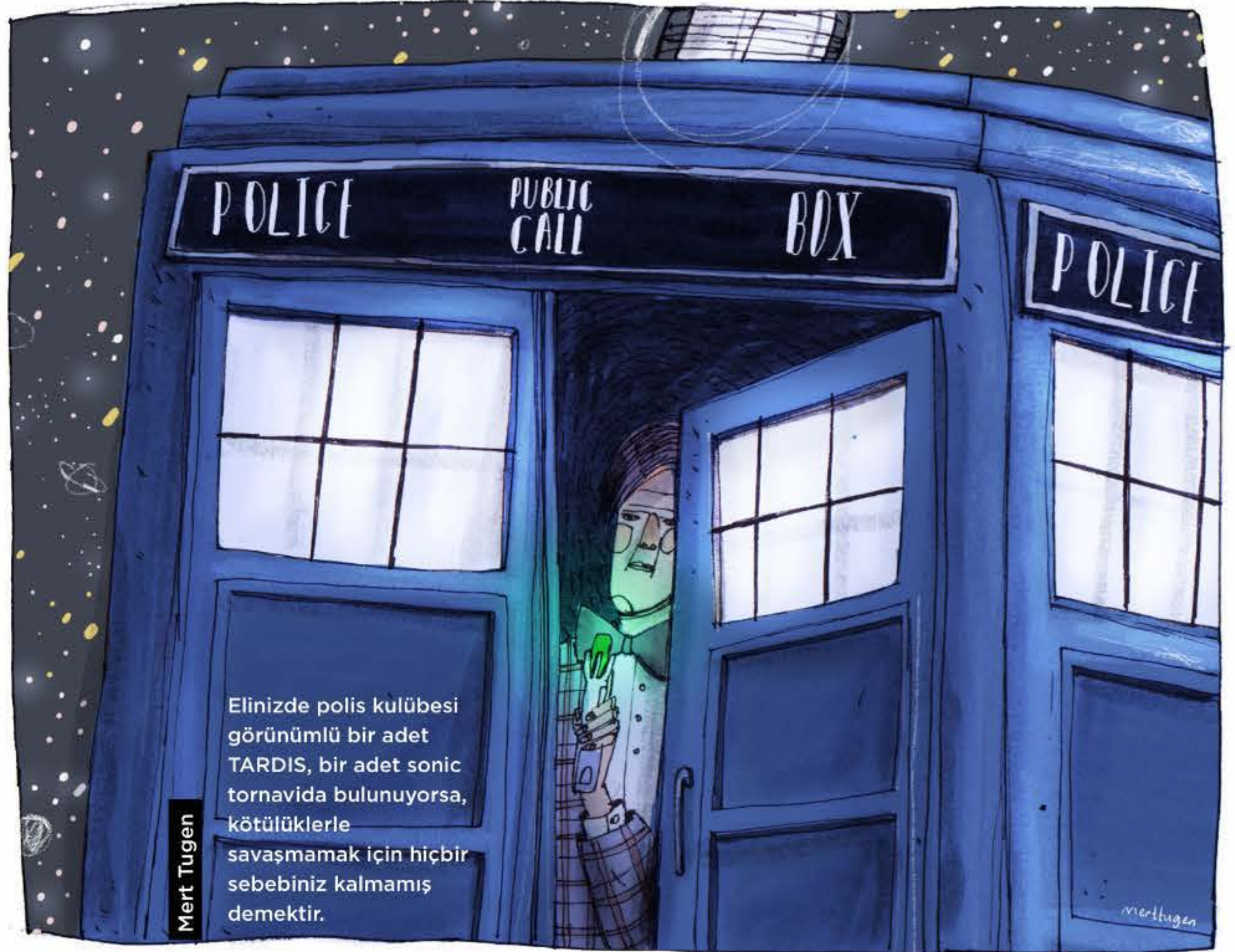

BİN YÜZLÜ KAHRAMAN

“Doctor Who: 11 Doktor 11 Öykü kitabı, her biri Doktor’un maceralarıyla büyümüş yıldız yazarların kaleme aldığı maceraları bir araya getiriyor. Fan kurgusu, fan kurgusu olalı böyle bir performans görmemiştir diyebiliriz.”

Uzayın ve zamanın sınırlarına tabi değilseniz, tam olarak ölümlü olmayan bir uzaylıysanız, üstelik bir değil, iki adet sevgi dolu kalbiniz varsa, türünüzün diğer üyeleri çoktan yok olmuşsa ve elinizde bir adet TARDIS, bir adet sonic tornavida bulunuyorsa, kötülüklerle savaşmamak için hiçbir sebebiniz kalmamış demektir. Yayın hayatına 1963’te başlayan *Doctor Who*, işte bu bir çırpıda özetlenebilen fikir üzerine koca bir evren kuruyor. Doktor’un her rejenerasyonu tazelenen evren, tıpkı ana karakteri gibi zamanın yıpratıcı etkilerine direniyor ve özünü, yani o ilk parlak fikri yitirmeden güncelleniyor.

1966’da Doktor’u canlandıran aktör ölünce, dizinin devamını getirebilmek için yeni bir kural icat edilmişti. Bir Zaman Lordu olan Doktor, ölümcül bir darbe aldığı anda yeni bir vücut ve hafifçe değişmiş bir karakterle yeniden doğuyor, dizinin jargonuyla rejenere olabiliyordu. Kendisini canlandıran aktörden bağımsız, yüzü değişse de özü aynı kalan bir kahraman, dizinin yaratıcılarına ve yazarlarına sonsuz bir serbestlik sağlıyordu. 2005’te yeniden başlayan dizi, Doktor’u daha trajik bir figür olarak güncelledi; yaklaşık 2000 yaşına gelmiş olan Doktor, yok ettiği bir halkın son temsilcisi, Zaman Lordlarının sonuncusuydu. Geçmişinin bu biçimde güncellenmesi, karakterin motivasyonlarını belirliyor, sureti belli aralıklarla değişen bir karakter olarak Doktor’u, izleyici açısından hâlâ ilişki kurulabilir kılan zaaflarını ve *pathos*’unu yeni bir ışık altında açıklıyordu.

26 yıl boyunca kesintisiz devam ederek kült mertebesine erişen *Doctor Who*, 1989’da, sonradan “klasik” olarak adlandırılacak olan dönemin sonuna gelmişti. İlk bölümü Kennedy suikastından bir gün sonra, son bölümü ise Berlin Duvarı’nın yıkılışından bir ay önce yayımlanan dizi, yayından kaldırıldığında dünya tarihinin önemli bir dönemi de kapanmıştı. 26 yıl boyunca, mavi bir polis kulübesinin içinde evrende ileri, geri ve yanlamasına seyahat ederek koloncilik, emperyal hüznün, İkinci Dünya Savaşı’nın travmaları, Ada’nın Kıta Avrupası ile sancılı ilişkisi gibi unsurların toplamını, yani İngiliz *geist*’ini mükemmelen temsil etmiş olan Doktor, değişen televizyona ayak uyduramamış, *Star Trek* gibi daha “zengin” muadilleriyle rekabet edecek bütçelere erişememişti. Ailelere, çocuklara, ortalama bilimkurgu severe ve daha fanatik izleyiciye aynı anda hitap edebildiği gibi,

bir "camp" hassasiyeti de tatmin edebilen dizinin son bölümünü İngiltere'de 5 milyon kişi izlemişti. Televizyon kanalının, İngiltere'nin eski sömürgelerine gönderdiği eski kopyaları 90'larda fanlar bulup çıkarıyor, Ada'da imha edilmiş ya da kaybolmuş kopyaların ele geçirilmesi başlı başına bir hadiseye dönüşüyordu. Nitekim Doktor, 1996'da bir uzun metraj sinema filmi olarak geri döndü. 2005 yılında da BBC diziyi yeniden başlatmaya karar verdi.

SEYİRCİNİN SONSUZ ŞEFKATİ

Polis kulübesi her bölümde yeni bir zaman-mekana iniş yapıyor, içinden fırlayan Doktor, korkunç canavarlarla savaşıyor ve her seferinde sevgi, umut, keskin zekasının gücü, bir tornavida ve bir de kadının yardımıyla kötülere karşı galip geliyordu. Bu temel anlatıya, *Doctor Who*'yu kendisine has kılan başka özellikler de zaman içinde eklendi. Bunlardan biri "kötü bilim"di. Oyunun kurallarının süreç içinde koyulması, *Doctor Who*'nun alımlanmasını hep istihzayla karışık derin bir sevgiye endekslemiştir. İzleyici, bu "ciddiyetsiz" öyküye, içinden çıkılmaz görünen çatışmaları çözecek olan buluşa mutlaka bir kılıf uydurarak her seferinde her şeye rağmen mutlu son vaadini kıvrak bir manevrayla yerine getirmesine manidar bir gülüşle ve Doktor'a beslenen sonsuz şefkatle yanıt verir. Tüm o uydurulmuş bilimsel araç-gereç isimlerinin ve fantastik kavramların ötesinden izleyici başka bir şey duymaktadır. Çünkü "Evrenin öbür ucuna gidebilmek için bir sürü şeye ihtiyacın olacak, zaman-mekânı bükecek bir araç, kurt deliği refraktörü vesaire, ama her şeyden çok ihtiyacın olan şey elini tutacağın biridir," demektedir Doktor.

"Evrenin öbür ucuna gidebilmek için bir sürü şeye ihtiyacın olacak, zaman ve mekânı bükecek bir araç, kurt deliği refraktörü vesaire, ama her şeyden çok ihtiyacın olan şey elini tutacağın biridir."

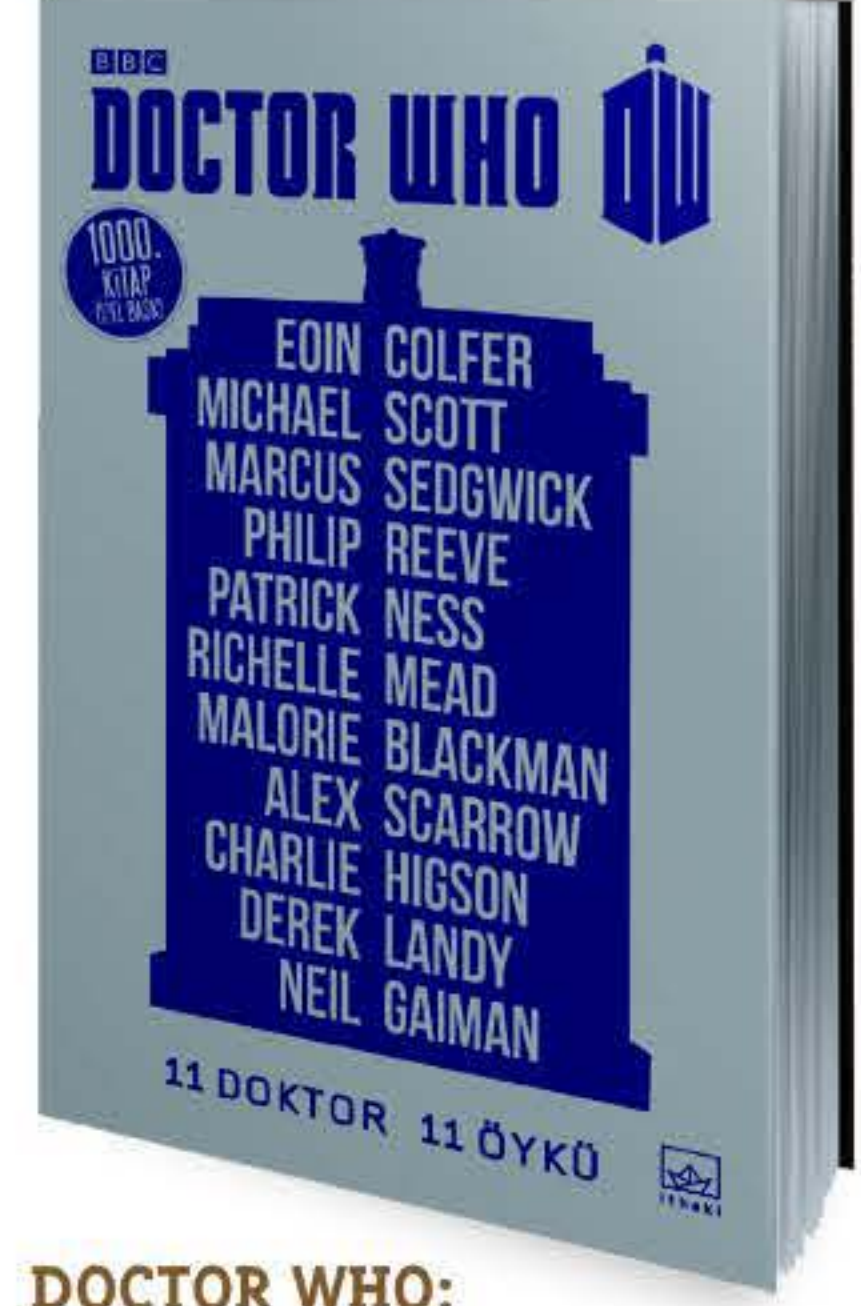
Senaryonun koyduğu engelleri hep uydurma icatlarla veya "deus ex machina"nın yardımıyla, yani kör talihin işe karışmasıyla aşar ama aslında Doktor'u Doktor yapan maceralarında kendisine yardım eden eşlikçileridir. Kendisine yardım eden ve çoğunlukla Doktor'dan daha ilginç değişimlere uğrayan karakterler, genellikle kadınlar arasından seçiliyor, kimileri Doktor'a âşık, kimileri gerçek birer dost, kimileri de Doktor'un asla itiraf etmeyeceği duyguların nesnesi olarak yine çoğunlukla her yeni Doktorla birlikte yenileniyor. Dünyayı her nedense çok seven ve korumak isteyen bu uzaylının "insanlık"la

bağlarını tesis ederken aynı zamanda Doktor'u çoğu zaman kendi çılgın fikirlerinden ve melankolisinin yıkıcı etkilerinden koruyorlar. Doktor'un yola devam etmesini sağlayan bir diğer eşlikçi, Doktor'un hem en yakın arkadaşı, hem evi hem de vatani olan TARDIS'tir. Polis kulübesi görünümlü ferah uzay-zaman aracı, kendi kafasına göre yol alan, şahsına münhasır bir canlıdır.

ŞİDDET DEĞİL, DİPLOMASİ

Joseph Campbell'dan ödünç aldığımız deyişle, hem mitolojik anlatısı itibarıyla hem de kelimenin düz anlamıyla, bin yüzlü bir kahraman, uzay-zamanda iflah olmaz bir yolcu olan Doktor, kaçınılmaz kayıplarla ve yalnızlıkla mücadele ederken umudunu yitirmemesiyle ve sorunların çözümünde şiddetten çok diplomasiye ve yardımlaşmaya başvurmasıyla tanınıyor. Görünüşü ve karakteri değişse de değişmeyen özelliği, izleyicilerinin ona gösterdiği şefkati aynalayan bir iyi yüreklilik, ama Doktor ılımlı pasifizminin ardında bin yılların bilgeliğiyle birlikte karanlık bir yönü de barındırıyor. Zaman Savaşı sırasında kendi gezegenini istilacı Daleklerle birlikte yok etmiş, yani savaşın kendisini bir öfke nöbeti neticesinde ortadan kaldırmıştır. Galaksinin tüm halkları adını duyduğunda korkuyla titrer çünkü gezegenleri ortadan kaldırmaya, zamanın akışını tamamen değiştirmeye kabildir. Neyse ki, Doktor'un ahlaki prensipleri en az evreni yöneten fizik kuralları kadar güçlüdür.

Doktor'un dizinin ilk yayımlanışından bu yana geçen zaman içinde çok farklı suretlere bürünmesi gibi, öykü de farklı mecralara taşındı, sinemada, edebiyatta, çizgi romanda kendisine yer buldu. "Whoniverse"ü, yani Who evrenini teşkil eden kurgu külliyatına bu ayın başında Türkçede de yayımlanan *Doctor Who: 11 Doktor 11 Öykü* adlı kitap değerli bir katkı sağlıyor. Aynı zamanda İthaki'nin 1000. kitabı olan bu derleme -Colfer, Ness, Gaiman ve Landy gibi- her biri Doktor'un maceralarıyla büyümüş yazarların yazdığı maceraları bir araya getiriyor. Fan kurgusu, fan kurgusu olalı böyle bir performans görmemiştir diyelim, bilimkurgu sever okuru da, efsaneyle yeni tanışacak olanları da Doktor'un ölmüş olan 11 farklı suretinin bulunduğu, her birinin kendine has sesiyle konuştuğu ve o tek, ezeli ve ebedi Doktor'u bir kez daha oluşturduğu kitabı okumaya davet edelim. ■

DOCTOR WHO: 11 DOKTOR 11 ÖYKÜ kolektif

İthaki Yayınları
Çeviren: Emirhan Burak Aydın

RUHUMUZDAKİ YARALAR

“Operadaki Hayalet’in müzikal uyarlaması bugüne dek 40 ülke gezdi, milyonlarca insana ulaştı. 7 Nisan itibariyle, Türkiye de müzikalin sahnelendiği ülkelerden biri.

“Niye beni görmeyi istedin? Ah, beni görmek isteyen akılsız Christine! Öz babam bile asla görmemişken ve beni görmemek için annem bana ilk maskemi armağan etmişken!” Maskesini zorla indirdiğinde, Christine’ye böyle yakarıyor operadaki hayalet. Şüphesiz bu maske bir metafor değil. Beyaz maskenin hayaletin yüzünden zorla çekildiğini hepimiz görüyoruz çünkü. Fakat bu maskenin hayaletin yüzündeki yaraları gizleyen bir perdeden ibaret olmadığını, güçlü görünmek, onaylanmak ya da sevilme adına gizlemek zorunda kaldıklarımıza, gizledikçe derinleşen yaralarımıza işaret ettiğini söyleyebiliriz pekala. *Operadaki Hayalet’in* başarısını biraz da işaret ettiği bu yerlerde aramak gerekir. Varlığımızı tüm çıplaklığıyla ortaya koyduğumuzda bile bizi sevecek, sevgisiyle ruhumuzdaki yaraları iyileştirecek o insanları aramıyor muyuz hepimiz?

Operadaki Hayalet, Gaston Leroux’un 23 Eylül 1909 ve 8 Ocak 1910 arasında *Le Gaulois*’te tefrika edilen romanının adı aslında. Romana kendisini de gazeteci kimliğiyle dahil eden Gaston Leroux, Christine Daaé adlı sopranonun kaçırılışı, Chagny Vikontu’nun ortadan kayboluşu ve Chagny Kontu’nun ölümü ile operadaki hayaletle ilişkin söylentiler arasında bir bağ bulunması olasılığını, polis kayıtlarında, mahkeme tutanaklarında ve döneme ışık tutan bir anı kitabında araştırıyor, olaylı yıllarda operanın mahzenlerinde çalışan ve hayaletin operadan önceki geçmişini de bilen Acem’le görüşüyor. Kurgunun oturduğu bu çerçevede roman, bir polisiye gibi ilerliyor; aşk, kıskançlık ve aralanmasını sabırsızlıkla beklediğimiz sır perdesi, müzik temasını gölgede bırakıyor. Öyle ki bu temanın hak ettiği ihtişama kavuşmak için 1986 yılına, yani *Operadaki*

Hayalet müzikale uyarlanana kadar beklemesi gerekiyor.

Müzikleri Andrew Lloyd Webber’e, librettosu Charles Hart’a ait bu müzikal, 1988’den beri Broadway’de sahneleniyor. Bugüne dek 40 ülke gezdi; 7 Nisan’dan beri, Türkiye de müzikalin sahnelendiği ülkelerden biri; 17 Mayıs’a kadar da İstanbul’da, Zorlu Center Performans Sanatları Merkezi ‘nde (PSM) seyirci bekleyecek. Hayaleti (Brad Little), Christine’yi (Emilie Lynn/Kristi Holden) ve Raoul’u (Anthony Downing) kimlerin seslendirdiğini öğrenmek için ise bilet alıp PSM’ye kadar gitmek, hatta orada bile çabalamak gerekiyor maalesef. Bu isimlerin afişlere ya da PSM’nin sitesine yazılmamasının yarattığı endişenin yersiz olduğu ise, temsil başladığında ortaya çıkıyor.

Müzikal uyarlaması romanda anlatılan karakterler ile olayların tamamını kapsamıyor elbette. Kitapta hayaletin maskesinin siyah olarak tasvir edilmesi ve müzikalde Raoul’un abisi Chagny Kontu’nun ölümüne hiç değinilmemesi de pek o kadar önemli değil. Zira asıl fark, romanın müziğin gücünden mahrum kalmasında ve bu açığı okurun merakını canlı tutarak kapamasında gizli. Sahne uyarlamasında ise, müziğin gücü ve sahne tasarımının görkemi olay örgüsünü gölgede bırakırken, karakterlerin duygularına yoğunlaşmamızı sağlıyor. Gittiği hiçbir yerde kabul görmeyen Erik’in acısını bu sayede duyuyor, Christine’den gördüğü şefkatin onu nasıl yumuşattığını bu sayede hayal edebiliyoruz. “Gözyaşlarının tek bir damlasını bile kaçırmamak için çıkardım maskemi... ve kaçmadı benden! Ölmedi de! Hayattaydı, başımda benimle birlikte ağlamaktaydı. Beraber ağladık! Şu dünyanın sunabileceği tüm mutluluğu tattım ben!” ■

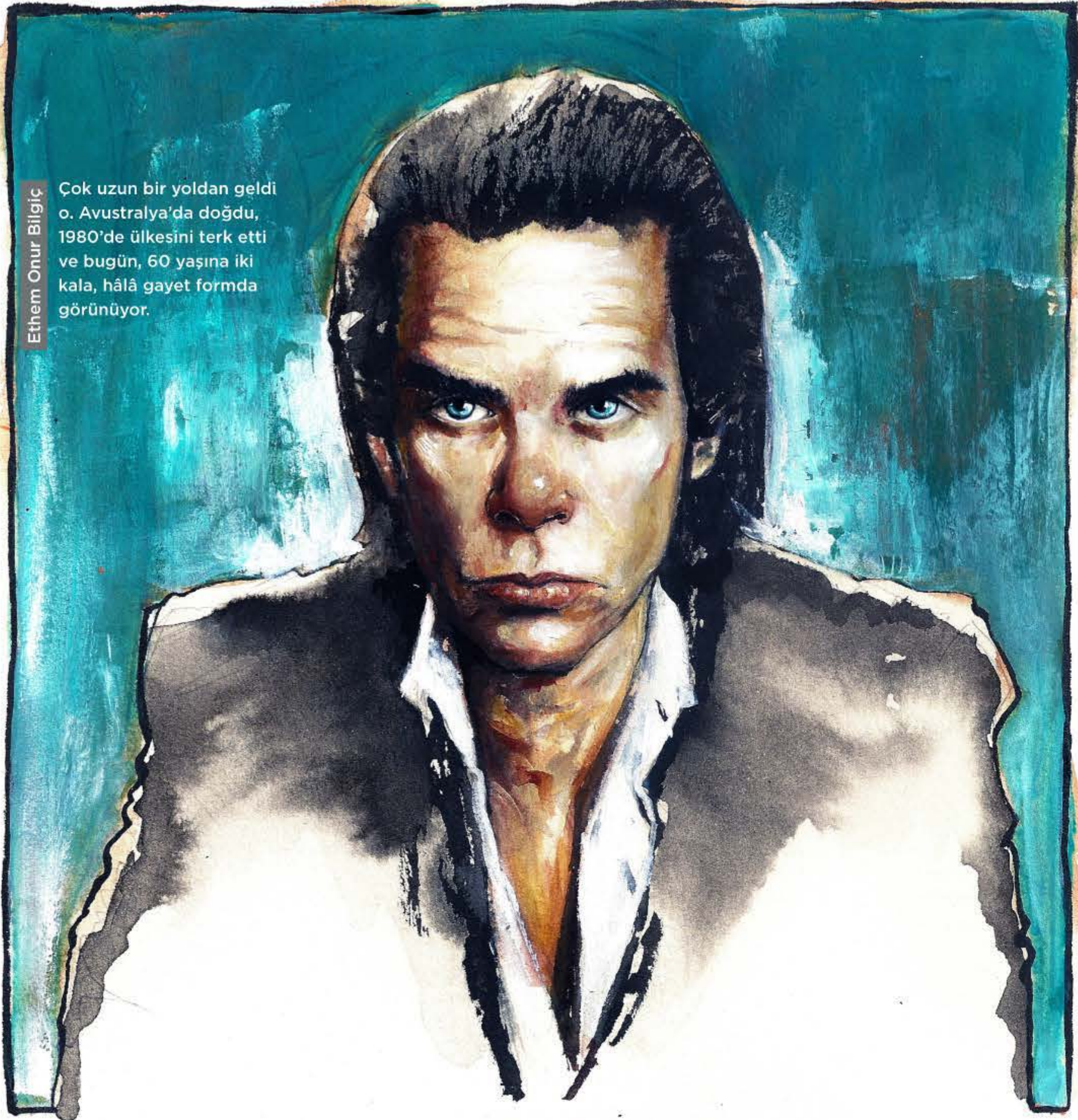
MAĞARANIN NEMLİ DUVARLARI

“Son romanının üzerinden altı yıl geçmişti ki, adamımız Nick Cave, uçaklardaki kusmuk torbalarına yazdığı notları *The Sick Bag Song* ismini verdiği bir kitapta topladı.

2014'te Nick Cave'in filmi çekildi. Hayatındaki bir günün kurgusal olarak anlatıldığı dramatik bir belgeseldi bu. Sinemadan çıktığımda, onu sevenlerin, yani benim gibilerin filmde çok hoşlanacağını düşünmüştüm. Tamam, psikanalistiyle konuşma sahneleri ve “fazla canlı” konser görüntüleri sahiciliği törpülüyordu ama yine de güzeldi. Sonra, aylar sonra, bir arkadaşım şöyle dedi: “*Dünyada 20000 Gün* filmde Nick Cave arşivindeki görevlilerin

eldiven kullandıklarını görünce benim için Nick Cave bitti.” Anksiyete, aşırı kontrol isteği... Bu geçerli bir neden olabilir miydi, “baba”yı silip atabilmek için? Bilemiyorum, belki...

Öte yandan filmde Nick Cave'i tüm samimiyetiyle görebildiğimizi düşündüren sahneler de az değildi. Özellikle sondaki itiraflar ve ona eşlik eden görüntüler böyleydi bence. Hâlâ “ortası” yok mu adamımızın? Ya “id” ya da “süper ego” mu hep?..

Ethem Onur Bilgiç

Çok uzun bir yoldan geldi o. Avustralya'da doğdu, 1980'de ülkesini terk etti ve bugün, 60 yaşına iki kala, hâlâ gayet formda görünüyor.

- etheonur15 -

Solda; Nick Cave *Dünyada 20000 Gün* filminde.

Yukarıda; *The Sick Bag Song* kitabından...

Çok uzun bir yoldan geldi o. Avustralya'da doğdu, 1980'de ülkesini terk etti ve bugün, 60 yaşına iki kala, hâlâ gayet formda görünüyor. Belli ki kendisine iyi bakıyor ve anı yaşarken doygunluğa ulaşabilmeyi beceriyor. Besteci, şarkıcı, oyuncu, yazar ve hepsinde de oldukça başarılı. Karizmatik, çekici, tarzı var ve bence en önemlisi, uzak kaldığında kendisini özletiyor. Yeni albümler kaydetmese de olur, bugüne kadar yaptığı müzikle idare edebilirim, ama işte gün geliyor ve o ses yine duyulmak isteniyor.

Cave'in son stüdyo albümündeki "Push the Sky Away" isimli şarkı, bana kalırsa müzik ile edebiyatın, şarkı ile şiirin bütünleştiği bir zirve. Geldiği noktayı, bugünü ve aynı anda tüm geçmişini dile getiren, notalara dönüştüren benzersiz bir pırlanta: "Bunun için geldim dediğin her şeye sahipsen eğer/ Her şeyin varsa ve daha fazlasını istemiyorsan/ Bir yana itmelisin artık/ Bir yana itmelisin gökyüzünü// Ve bazıları bu sadece rock n' roll diyorsa/ Ama o senin ruhunun ta derinine iniyorsa/ Bir yana itmelisin artık/ Bir yana itmelisin gökyüzünü." Aslında ekip artık müzik yapmasa, bu şarkı nefis bir final olarak görülebilir. Tıpkı Talking Heads'in son albümü *Naked*'in finalindeki "Cool Water" gibi..

KAĞIT YOKSA TORBA VAR

Görünen o ki, filminden sonra sıra şimdi kitapta. Son romanı *Bunny Munro'nun Ölümü*'nün üzerinden altı yıl geçişken, adamımız, uçak koltuklarında bulunan kumuk torbalarına yazdığı notları *The Sick Bag Song* ismini verdiği bir kitapta toplamaya karar vermiş. 2014'te grubu Bad Seeds'le beraber çıktığı 22 şehirlik Kuzey Amerika turnesi sırasında alınan bu notlar, zamanla "ilham, aşk ve anlam arayışında olan epik bir şiir" bütünlüğüne erişmiş. "Masalsı ve huzursuz bir destan" olarak da tanımlanıyor. Kitabın iki versiyonu var. 30 sterline satışa sunulacak "normal" baskısında Cave'in okuduğu sesli kitap da yer alıyor. İçinde, tasarladığı kumuk torbasının bulunduğu sınırlı

sayıdaki özel basım seri için ise 4 Haziran gününü beklemek gerekiyor. Sadece 220 adet basılan bu "prestij" kitabı 750 sterline satılacak. Bu kitapta Nick Cave'in notları, çizimleri ve şarkı sözleriyle dolu bir kuma torbasının yanı sıra kitabın okunduğu iki "beyaz" plak yer alacak. Elbette imzalı... Bunlara alıştık artık, hatta sıradan ürün paketleri artık kimseye çekici gelmiyor galiba. 220 adet özel baskının ise daha ilk günden tükeneceğini tahmin etmek güç değil. (Bu arada sanatatak.com ilginç bir tesadüfe dikkat çekmiş: "Heykeltıraş Cem Sağbil'in de kuma torbalarının üzerine yaptığı desenlerden oluşan bir koleksiyonu var. Hatta Sağbil, 2016'da, yirmi yılı aşkın bir süredir her seyahatinde eksiksiz, değişen ruh hali üzerine desen yaptığı kuma torbalarından oluşan bir sergiye hazırlanıyor.")

"Push the Sky Away", müzik ile edebiyatın, şarkı ile şiirin bütünleştiği bir zirve gibi...

2000 yılında şarkı ve söz yazarlığı üzerine verdiği seminerde, "Her gerçek aşk şarkısının Tanrı için yazılmış olduğunu" söyleyen Nick Cave'e *Tevrat* ve *İncil*'in bolca ilham verdiği biliniyor. Dostoyevski ve Blaise Pascal'dan çok etkilendiğini söyleyen Cave, John Berryman'ı da en iyi şair olarak gördüğünü söylemişti. Acaba Türk şiirinden okuduğu, sevdiği şair var mıdır diye merak ediyor insan doğrusu.

Behçet Necatigil'in de şiir notlarını sigara paketlerine ve kibrit kutularına yazdığı bilinir. Nick Cave'in Brighton'daki evinin, Necatigil'in Beşiktaş'taki evinden daha yüksek tavanlı olduğunu *Dünyada 20000 Gün* filmi sayesinde öğrendik. Kumuk torbalarının genişliğini merak etmemize de kimse itiraz edemez. ■

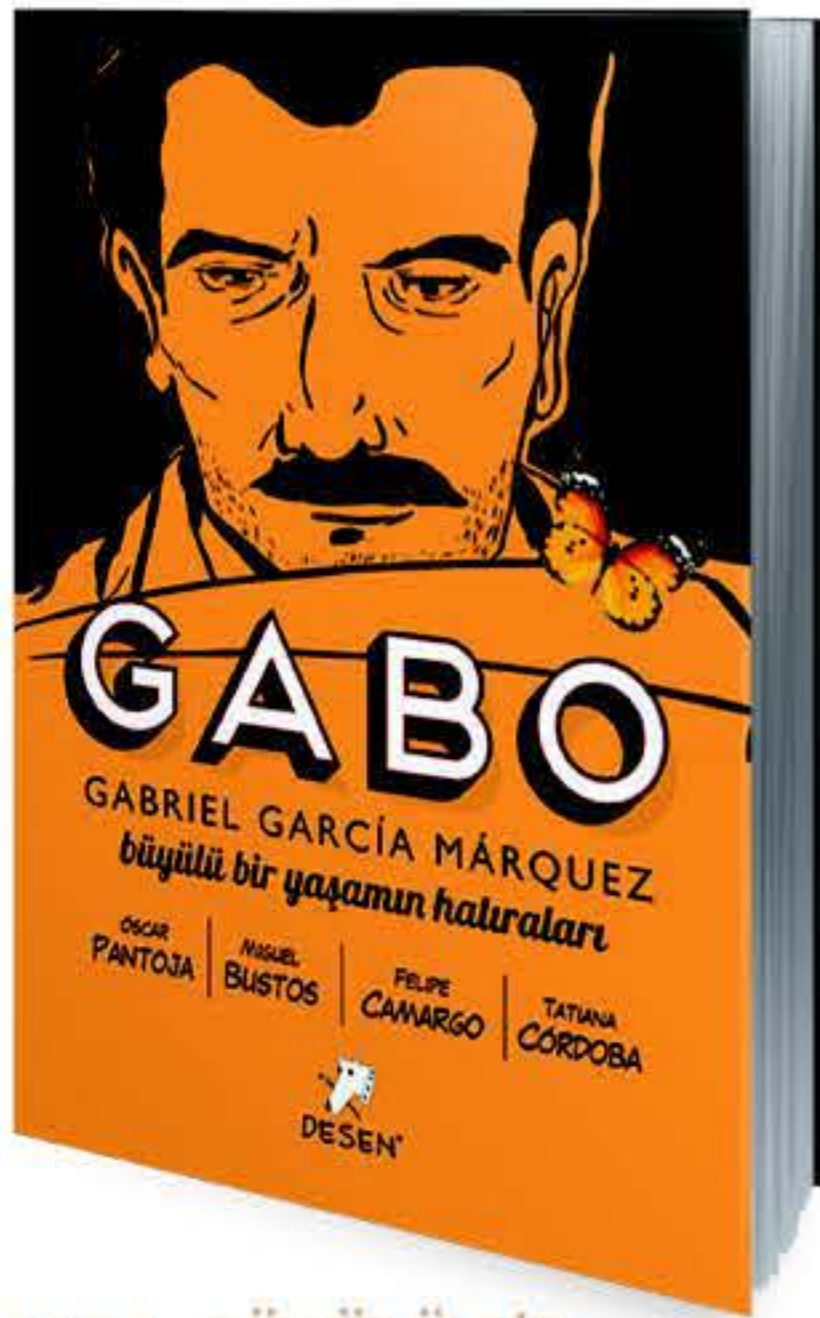

HÂLÂ BİZİMLE OLAN BİR DÜŞ

“20. yüzyılın en önemli edebiyatçılarından, Nobel ödüllü büyük usta, Latin Amerika’nın Gabo’su Márquez’in dünyasını şekillendiren etmenleri çizgilerle anlatan bir kitap var karşımızda.”

Bir yazarın dünyasını pek çok etmen şekillendirse de, çocuklukta gelişen muhayyile apayrı bir yer kaplar. Bazen her zerresi hatırlanmasa da, büyük yazarların karakterinin oluştuğu yaşlardaki hatıraları satırlarına sızarak dünya edebiyatına girer. Bir yazarın çocukluğundaki masa, sandalye ya da dededen dinlenmiş bir masal milyonların zihnine böylece yerleşir. Gabriel García Márquez de annesine ve dedesinin evinde büyümüş bir çocuk. Kendisini bebekliği süresince çok çok seven anne ve babasından üzüntüyle ayrılıp dokuz yıl boyunca annesi ve dedesiyle kalmış. İlerde bir yazar olup da o muhteşem ve büyülü dünyayı yaratırken, bu hasret dolu ev ile ona kol kanat veren sevgi dolu annesine ve dede büyük rol oynamış.

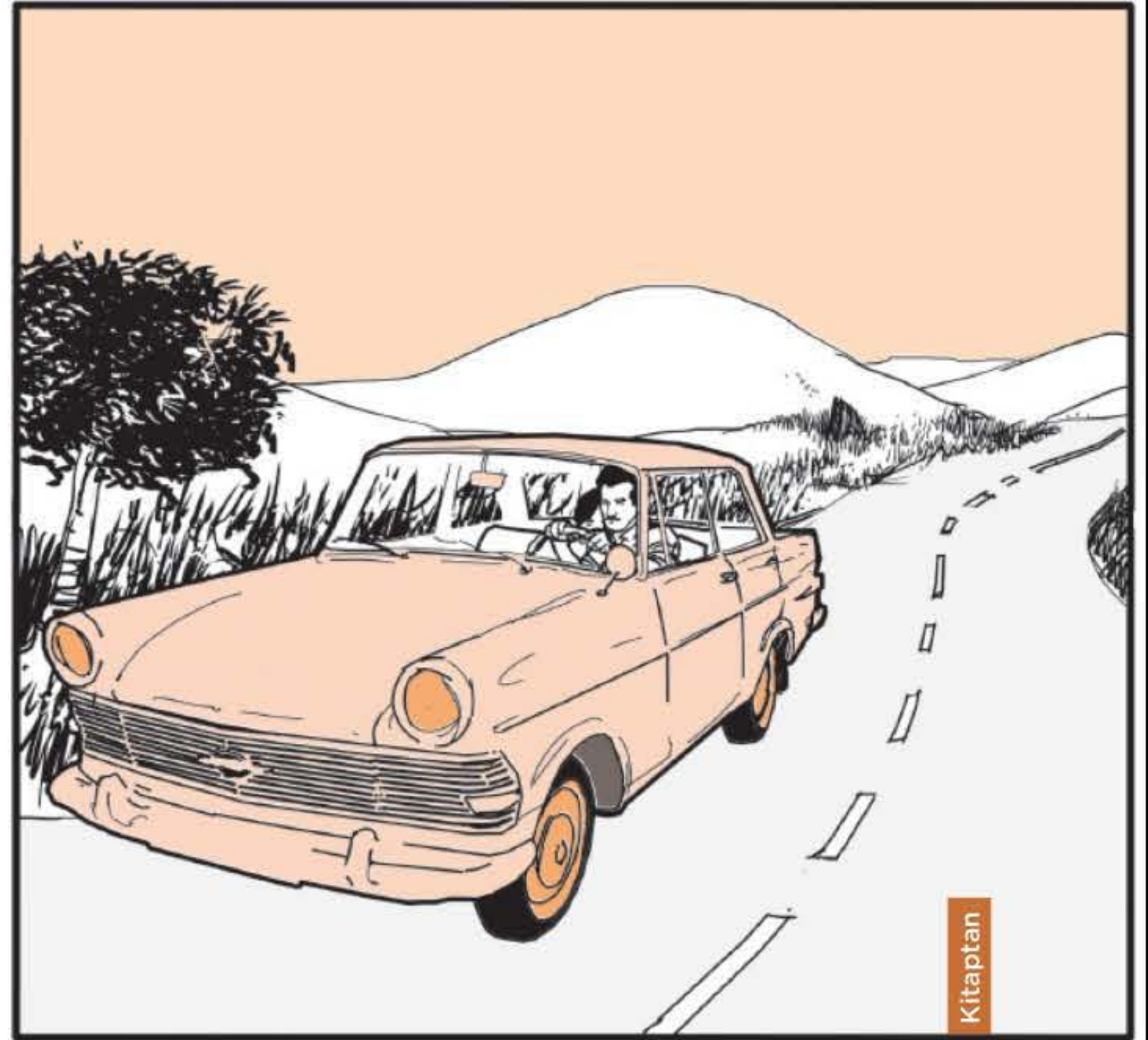
20. yüzyılın en önemli edebiyatçılarından, Nobel ödüllü büyük usta, Latin Amerika’nın Gabo’su Márquez’in dünyasını şekillendiren bu gibi etmenleri çizgilerle anlatan bir kitap var karşımızda. Gabo Márquez’in yaşam öyküsünü edebiyatla iç içe oluşu üzerinden anlatıyor. Kronolojik bir sıra yerine yazarın ilk öyküsü “Ev”e ilham veren, ailesiyle çıktığı araba yolculuğundan başlıyor. Karısı Mercedes ve çocuklarıyla birlikte çıktıkları Acapulco yolculuğu Márquez’e, annesi ve dedesi ile birlikte yıllarca yaşadıkları Arcataca’daki evlerini hatırlatıyor. Yazınına yön veren müthiş üslubunu ise, “İçimden bir ses doğru cümlelerin bu olduğunu söyledi. Önemli olan cümlelerin üslubu, tonuydu,” diyerek ortaya seriyor. Bunun altında da yine çocukluğunda ona masal anlatan

GABO: BÜYÜLÜ BİR YAŞAMIN HATIRALARI

O. Pantoja, M. Bustos, F. Camargo, T. Córdoba

Desen Yayınları
Çeviren: Altuğ Akın

annesine ve dedesinin üslubunu aramak gerekiyor. “Hatıralarım arasında en canlı olanlar insanlarla değil de, dedem ve annemle birlikte yaşadığım Acapulco’daki evle ilgili olanlardır. Tekrar tekrar gördüğüm, hâlâ benimle olan bir düşünce gibi. Dahası yaşamım boyunca her sabah rüyamda o evi gördüğüm hissiyle uyandım,” diyerek anlattığı bu evin etrafında geçen çocukluğu, çizgi romanın belkemiğini oluşturuyor. Ardından kardeşiyle, dedesiyle, akrabalarıyla ilişkilerine, ilk gençliğine karısı Mercedes’le tanışmalarına eğilerek, yazarın o doyamadığımız kitapları nasıl yarattığını açıklıyor.

Kitabın sonunda yazar Pantoja’nın Gabo’nun hayatı hakkında kaleme alınan makalelere göndermelerde bulunan bir yazısı da var. Márquez’in hayat öyküsünü de kronolojik olarak burada bulmak mümkün. Üç çizerin yorumladığı çizgi roman, tam da biyografi türü çizgi romanlara yakışan türden, rahat, boşluklu grafik şekillerle çizilmiş. Renkler ise tıpkı Gabo’nun öyküleri gibi sarı, kırmızı, yeşil tonlarında. ■

EDEBİYAT VE HUKUK

“Yeni gündem maddeleri çerçevesinde hukuk, tartışılmaya hep devam edecek gibi duruyor. Öte yandan edebiyatçı hiçbir zaman, “Toplumsal hayat şöyle düzenlenmeli, hukuk normları bu biçimde oluşturulmalı,” demeyecek belki ama edebi yapıtlar nelerin insanı insanlıktan çıkardığını, karakterlerin nasıl aşıldığını, farkında olmadan nasıl bir dünya görüşünü içselleştirmeye başladığımızı görmek isteyenlere –bunlara hukukçular da dahildir elbette– her zaman kılavuz olacak.”

BEHÇET ÇELİK

www.behcetcelik.com

Her gün yeni bir vesileyle hukukla ilgili bir konu gündeme geliyor ve ateşli bir biçimde tartışılıyor. Bazen bir mahkeme kararı oluyor tartışılan, bazen bir siyasinin hukukla ilgili beyanı, çok zaman hukukun yokluğu ya da kamuoyunun bir bölümünde mahkemelere olan güvenin ne ölçüde sarsıldığı... Mesela bu yazının yazıldığı günlerde ülke gündemi, avukatların adliyelere nasıl gireceğinden Soma Katliamında hukuki sorumluluğun kimde olduğuna, başkanlık rejiminden seçimlerin güvenliğine ucu hukuki meselelere doğrudan değen konularla meşguldü. Yazı yayımlandığında gündem değişmiş olacak belki de ama yeni gündem maddeleri çerçevesinde gene hukuk tartışılmaya devam edecek.

Bu durum yeni de değil doğrusu; bu tartışmalarda “hiç bu kadar” sözünün sıklıkla sarf edilmesine bakmayın, arşivler bugün tartıştıklarımızın benzerlerinin en azından 1980’lerden bu yana tartışılacağına gösterecektir. Peki, hiç mi fark yok; elbette var. Tartışmanın taraflarının bu kadar zıt tezler ileri sürmeleri galiba yeni ve farklı bir durum. Öyle ki, taraflardan birinin ülkeyi baskıcı bir rejime, hatta faşizme götüreceğini iddia ettiği yasal düzenlemeler için öbür taraf “demokratikleşme yolunda bir adım” gibisinden şeyler söyleyebiliyor. Memleketimizde pek seviliyor olsa da, “bu meseleyi uzmanlarına bırakalım” demek de mümkün değil, çünkü aynı konuyu televizyonda tartışan iki hukuk profesöründen birinin söyledikleriyle öbürünün söyledikleri de taban tabana zıt. Sanırım hukuka güvenin sarsılmasında önemli bir etmen de bu.

Hukuka ve hukukçulara duyulan bu güvensizlik edebiyatı değersiz gören bir okur tavrını akla getiriyor. Bazı okurlar, bilirsiniz, özyaşamöyküsü okumayı roman

okumaya yeğlediklerini vurgulamayı pek severler. Bir başkasının hayal dünyasının umurlarında olmadığını, özyaşamöyküsü ya da anı okuduklarında gerçekten yaşanmış deneyimlerin bilgisini edindiklerini belirtirler. Bu anlayış, “Şair sözü elbet yalandır” dizesinin güncellenmiş hali olarak görülebilir. İşte, hukuk tartışmalarıyla ilgili de giderek böylesi bir noktaya gelmekte – çoktan gelindi belki de. Çağdaş bir şair, bugün Fuzuli’yi telmihen “Aldanma ki hukuk(çu) sözü elbet yalandır” dese ziyadesiyle popülerlik kazanabilir.

Bir ucu siyasi tartışmalara da değen konular, tamam, ama günlük hayatta da mahkeme kararları çok sık eleştirilir; öteden beri en çok da yasa maddelerinin esnek oluşundan dert yanılır. Bütün mesele sanki yasaları hazırlayanların dile yeterince vâkıf olmamalarıymış gibi, yasaların daha iyi yazılmış olması halinde sorunların büyük ölçüde çözüleceği fikri de sıkça ileri sürülür. Elbette, hukukçuların işlerine geldiği için yasaları esnek biçimde kaleme aldıkları da eklenir bu sırada.

Edebiyat ve hukuk arasındaki ilişkiden, yakınlık ve/veya uzaklıktan söz etmeye her ikisine yönelik böylesi olumsuz bir yargıyla başlamak hoş değil, ama memleketin hali ahvali böyle. Sanırım, bu yargıyı besleyen asıl neden bu iki uğraşın “söz”le ilişkisi. Edebiyatçılar da, hukukçular da “söz cambazı” olarak görülürler. Buna katılmasak da bu iki uğraşın “söz”le bir ilişkisi, bir derdi olduğunu da yadsıyamayız. Hukukçu, akışkan ve değişken toplumsal hayata sözcüklerden oluşan hukuk normları aracılığıyla bir düzen vermeye çalışırken edebiyatçının insanı anlama ve ifade etme çabasında sözcüklerden başka malzemesi yoktur. Bu noktadan sonra, hukukla edebiyat arasındaki temel ayrım ortaya çıkar.

Sözcükleri nasıl bir söylem için bir araya getirdiklerine baktığımızda hukukla edebiyatın arasındaki ayrımı, uzaklığı görebiliriz.

Temel ayrım, sanırım, edebiyatın insanın, insanların hikayelerinin peşinde olmasından kaynaklanıyor; hukuksa tekil hikayeler hakkında hüküm verebilmek için olası hikayelerin –içerdiği ayıksı hallerle birlikte– tamamını kuşatacak genel kurallar koymayı amaçlar. Oysa tekil bir hikayenin peşinden giden edebiyat hukukun sabitlemek, her zaman ve her yerde aynı anlama getirmek istediği sözü açmak, genişletmek, çoğaltmak, yeni anlamlar katmak içindir. Hukuk çelişki sevmez, gördüğü yerde çelişkileri bertaraf etmek isterken, edebiyat çelişkileri kışkırtıp bu çelişkilerden yeni anlamlar doğmasına ebelik yapmayı, en azından böylesi ihtimaller bulunduğunu unutturmamayı arzular.

Hukuk, tekil insanı genel ve soyut normlar içerisinde değerlendirir. Yasalar genel işlemlerdir, belirli bir statü içerisindeki herkes için düzenlenmiş kodifikasyonlardır; edebiyatsa insanın bir başkasından ayrıldığı noktaların peşindedir. Benzer biçimde, hukuk saikle ilgilenmez, eylemle ilgilenir. Hukukun odaklandığı öncelikle eylemdir, istisnalar dışında eyleme giden yol önem taşımaz; edebiyatsa esas olarak bu yoldaki uğrakları, kişinin halini, saiklerini, onu etkileyen etmenleri didikler. Hukuk insanın neyi neden yaptığının değil, ne yaptığının ve bu yaptığının ne gibi sonuçlar doğurduğunun yanıtını ararken; edebiyat, tam tersine, insanın ruhsallığının ve yapıp ettiklerinin derinindeki dinamiklerin peşindedir. Bunun doğal sonucu olarak edebiyatçı, insanı yargılamak yerine anlamaya çalışır. Raskolnikov, hukuk nezdinde kriminal bir kişiliktir, edebiyatsa Raskolnikov'un kriminal yanıyla ilgilenmez. Raskolnikov'un kişiliği kadar, yaşadığı zamanı ve mekanı sorgular. Dolayısıyla, bir yargılamadan söz edilecekse, edebiyatın yargıladığı Raskolnikov değildir, *Suç ve Ceza*'da yargılanan bütün bir toplum ya da zamanın ruhudur.

Hukuk normları sonuç olarak soyuttur, çıkarları çatışan insanların ya da insanla devletin ilişkilerini düzenlemek için yaratılmıştır. Böylesi "ulvi" görevlere adanmış edebiyat yapıtları olmakla birlikte, edebiyat esasında insanın başkasıyla olduğu kadar kendisiyle çatışmasını da didikler çoğunlukla. Bu gibi çatışmalara bir düzen vermekten çok, yeni çatışmaları kışkırtır, düzensizliğe eğilimlidir. Soyut bir düzen fikrinden çok düzensizliğin olgusal, somut haliyle ilgilidir. En azından "düzen" in kurgusallığının farkındadır edebiyatçı. "Düzen" in kalıcı değil anlık ve arızî olduğunu, "düzen"deki geçiciliği, sahteliği, yapmacıklığı gözler önüne serer. Hatta diyebiliriz ki hukuk, konuyu toparlamaya, kurallara bağlamaya çalışırken, edebiyat konuyu dağıtma eğilimindedir.

EDEBİYATIN EDEBİYATTAN YARGILANMASI

Belki edebiyat eleştirisinin kurmaca edebiyata nazaran hukuka bir parça daha yaklaştığı düşünülebilir. Türkiye'de edebiyat ve yargı kelimeleri yan yana daha çok ceza davaları bağlamında bir araya gelir, oysa edebiyat eleştirisi de edebi metnin edebiyat içinden yargılanmasıdır. Ne var ki edebiyat eleştirisinin, hukuk kuralları gibi her yapıt için uygulanabilecek genel

Daha insani
bir hukuk
(ve iktisat)
düzeni için
edebiyatçının
getireceği
eleştiriler
olmazsa
olmaz
önemde...

Selçuk Ören

normları, ölçütleri yoktur. Böylesi bir edebiyat eleştirisi hem eleştirinin hem de edebiyatın yaratıcı yanını yok eder. Edebiyat eleştirisi, her yapının "biricik" olduğunu hiçbir zaman göz ardı etmez. İnsanlar da benzersiz varlıklardır, ama hukuk nezdinde alıcı, satıcı, sanık, mağdur gibi kategorilerin içerisinde biriciklikleri pek de düşünülmeden değerlendirilirler. Edebiyat eleştirisi, neredeyse yazılan her yeni eserle yeniden kendisini de sorgulayan, dönüştüren bir dinamizme muhtaçtır. Geçmişte ortaya konmuş eserlerden yola çıkılarak oluşturulmuş ölçüt ve ilkeleri vardır, ama hiçbir zaman bu ilke ve ölçütleri daha sonra yazılmış eserlerin mutlak suretle uyması gereken çerçeveler olarak değerlendirmeyiz - böyle bir yaklaşım edebiyatı bir kafese kapatmak, onu statik bir duruma mahkum etmektir. Eleştirinin ilke ve ölçütleri yeni yapıtlar, yeni biçim, eğilim ve yaklaşımlar ortaya çıktıkça değişip dönüşür.

Bu noktada edebi yargı ile hukuksal yargının konularına yaklaşırken sordukları sorular da hiç yakın sayılmazlar. Hukuk bir davranışın normlarla belirlenmiş sınırlar içerisine girip girmediğini sorgularken, edebiyat eleştirisi ele aldığı metnin neden kendisinden önceki edebi metinlerden farklı şekilde yazıldığından yola çıkarak, bu yeni formun edebiyata yeni bir anlatım tarzı getirip getirmediğini ya da bu formun ne anlama gelebileceğini araştırır. Edebiyat eleştirisinin yaptığı salt bir yargılama değildir üstelik. Edebiyat eleştirisi önündeki metni anlamaya çabalar, onun anlam kodlarını bulmaya, bu uğurda yeni anlamlandırma düzlemleri oluşturmaya çalışır. Hukuki yargılamalarda böylesi çabalar baştan, mevcut hukuk düzeninin dışına çıkmak, bir anlamda dalalet olarak görülür. Edebiyat eleştirisindeyse bunu yapmamak kusurdur.

Hukukta da yasalar ve normlar değişir elbette, yasa koyucular zaman zaman mevcut hukuki düzenlemelerin iktisadi-toplumsal hayattaki gelişmelerin gerisinde kaldığını saptadıklarında ya da teknoloji alanında ortaya çıkan yeniliklerin yasal zeminini oluşturmak için yeni duruma uygun normların yürürlüğe girmesini sağlarlar. Bu değişim çok uzun bir sürecin sonunda gerçekleşir. Edebiyat eleştirisi ya da estetik alanında da yeni eleştiri yöntem ve ilkelerinin görünürlük kazanması kısa bir zamanda gerçekleşmez, ancak bu alanlardaki değişimin en azından tartışılabilirdiği ana akımın dışında mecralar her zaman mevcut olmuştur. Alternatif eleştiri okulları yeni fikirlerini, bu fikirler ışığında yaptıkları değerlendirmeleri ("yargılamaları") dergilerde, kitaplarda konuyla ilgili çevrelerin tartışabileceği sair ortamlarda ortaya koyabilirler. Bir kez ifadesini bulduğunda elbette bir norm halini almaz bunlar,

Ali Çetinkaya

Edebiyatçılar da, hukukçular da "söz cambazı" olarak görülürler. Buna katılmasak da bu iki uğraşın "söz"le bir ilişkisi, bir derdi olduğunu da yadsıyamayız.

ama bir biçimde yürürlüğe girmiş, daha sonraki değerlendirme ve tartışmalarda göz ardı edilemeyecek bir önerme halini almıştır.

HUKUK NOSYONU, EDEBİYAT SEZGİSİ

Hukuk eğitimi alanlara da, hukukçuluk mesleğini icra edenlere de zaman zaman, bütün yasaları bilip bilmedikleri sorulur. Bu soru, bir edebiyatsevere kütüphanesindeki bütün kitapları okuyup okumadığının sorulmasına benzer. Elbette, her iki sorunun yanıtı da olumsuzdur. Hukuk eğitimi sadece hukuk kurallarının öğretilmesi değildir. Hatta daha çok "hukuk nosyonu"nun öğretilmesi amaçlanır. Hukuk nosyonu insanın çözümleme yeteneğini geliştirir; ilk bakışta ilgisiz gibi görünen olgular ve kurallar arasındaki ilişkileri görebilmeyi sağlayan bir bakış açısı kazandırır. Hukuk eğitiminin aynı zamanda insanlara adalet, hak, özgürlük gibi evrensel konularda da derinlemesine bir görüş kazandırmayı amaçladığı varsayılır. Edebiyat, insan, dünya ve hayatla çok yakından ilgili olduğu için bunlardan uzak düşünülemez.

Mesleği hukukçuluk olan ya da hukuk eğitimi almış yazarlar hiç az değildir; aralarında mesleğinin izini eserlerinde görebileceğimiz yazarlar olduğu gibi, diyelim yıllarca hayatını avukatlık yaparak kazandığını duyduğumuzda çok şaşıracağımız isimler yer alır. Oktay Rifat avukattır mesela, ama şiirlerinde onun mesleğini bize hissettiren dizeler, söyleyişler, yaklaşımlar bulabilir miyiz? Ya da Demir Özlü'nün, Vüs'at O. Bener'in hikayelerinde? Oysa Necati Cumalı'nın kimi eserleri doğrudan mesleğinden izler taşır. Edebiyatla ilgili hemen her konuda olduğu gibi bu konuda da bir genelleme yapmak doğru olmaz. Grinin pek çok tonu var. Şair-yazar Akif Kurtuluş'un *Mihman* ve *Ukde* romanlarında avukat ve hâkim roman kahramanları seçmiş olması, elbette rastlantı değildir, ama bunun nedeni Kurtuluş'un mesleği değildir, romanda tartıştığı konuların daha net ortaya konabilmesi için kahramanlar arasında hukukçular bulunmasını yeğlemiştir. Özellikle *Ukde*'de Osmanlı Ermenilerinin başına 1915'te ne geldiği sorusundan

yola çıkarak böylesi kısımlarda suçun, suçluluğun, vicdanın, sorumluluğun ne olduğu meselesini tartışırken işin içine bir hâkimi katması romanın anlam dünyasına önemli katkılarda bulunmuştur. Yine de hukuk ve edebiyat arasındaki bağı, gerilimi, ilişkiyi görme çabasında yazarların meslekleri bahsini abartmamak gerekir.

Edebiyatçının dünyaya ve insanlara bakışında ihtiyaç duyduğu önemli bir perspektif de özgür irade-zorunluluk gerilimidir. İnsanların eylemlerinin neden ve saiklerini derinlemesine bir bakışla tartabilmek için bu eylemin iradi bir seçim mi olduğunu, yoksa bu eylemin ardında o kişiyi böyle davranmaya mecbur bırakan zorunluluklar mı bulunduğunu sahil biçimde görmek, tartmak gerekir. Hukuk nosyonu edinmek, bir yanıyla da bunu görmeyi ve tartmayı öğrenmektir. Evet, bir yanıyla felsefenin alanında bir tartışmadır bu, ama bu konu daha çok hukuk felsefesinde derinlikli olarak ele alınmıştır. Edebiyat ile hukuk arasındaki bağ, irade-zorunluluk gerilimi tartışıldığında karşılıklı bir etkileşim halini alır. Özgür irade-zorunluluk gerilimi öteden beri edebiyatçıların da üzerine eğildikleri bir konudur. Bunun sonucunda, bu konuyu tartışan hukuk felsefecileri de sıklıkla edebiyat eserlerinden yola çıkar, onlardan örnekler verirler, “somut bir vak’a” olarak edebiyat eserleri ya da edebi kişilikler üzerinden tezleri kurar ve tartışır.

Raskolnikov, hukuk nezdinde kriminal bir kişiliktir, edebiyatsa Raskolnikov’un kriminal yanıyla ilgilenmez.

Bununla birlikte, edebiyatçının bakış açısı herhangi bir mesleki, akademik eğitimle edinilmekten çok, edebiyat yapıtları aracılığıyla kazanılan bir bakış açısıdır. Neyi, nasıl yazacağını belirleyen kimi zaman bilgi değil sezgidir üstelik. Bilgili yazarlardan çok bilge yazarlardır kalıcı yapıtları kaleme alanlar. Sezgi yeteneği ve/veya bilgelikse insanın doğuştan gelen yeteneği ya da niteliği değildir, yaşayarak gelişen şeydir. Hukuk pratiğinin içerisinde yer almak, insanı çok farklı insanlarla, kesimlerle, sorunlarla yüz yüze getirir. Bu yanılla hukuk pratiğinde yer almak hiç kuşkusuz edebiyatçılara sayısız imkan sunar. Bu imkanların farkına varabilmek ve bunlardan yararlanabilmek için gerekense hayata, topluma ve insanlara geniş bir pencereden bakabilmektir. Hayata sürekli olarak katı biçimde, “olması gereken”in penceresinden bakan, “olan”ı görmek, anlamak istemeyen biri bu fırsatı tepiyordur. Ne yazık ki hukukçuların “olması gereken” penceresi biraz daha açıktır genellikle. Bu noktada edebiyat pratiğinin hukukçulara kazandırdıklarından söz etmek gerekirse, edebiyat pratiğinin –sadece yazma anlamında değil,

okuma anlamında da– bu mesleki deformasyonun ilacı olacağı söylenebilir.

DEĞİŞİM VE KRİZ

Hukuk normları değişmez değildir. Toplumsal hayatın dinamizmi karşısında hukuk kurallarının değişmesi kaçınılmaz olur. Böylesi değişim dönemleri edebiyatçıları da kışkırtır. Edebiyat da, hukuk gibi, toplumsal değişimden etkilenir. Kimi yazar bu değişimi anlamaya ve ifade etmeye çalışırken, kimisi değişen toplumsal yapının yeni bir biçimi zorunlu kıldığını hissederek yenilikçi ve arayışçı bir edebiyatın peşine düşer. Bu gibi değişim dönemlerinde hukuk normları ile insan hayatı arasındaki gerilim de karmaşık bir hal alır. Altüst oluştan varan değişim dönemlerini kuruluş dönemleri izler. Önceki düzen altüst olur, yerine yenisi kurulurken hukuk önceliği yeni düzenin, yeni normların yerleşmesine verir, edebiyatsa böyle zamanlarda hukukun gözden kaçırdıklarının da ifadesini bulabileceği bir alan olma görevini üstlenir.

J. M. Coetzee’nin *Utanç*’ı, Güney Afrika Cumhuriyeti’nde ırkçı düzenin yıkılıp yerine yeni düzenin getirildiği yılların hemen sonrasında geçer. Öğretim üyesi olan romanın başkahramanı, hukuk açısından suç olan bir eylemde bulunmuş, bir öğrencisiyle ilişkiye girmiştir; öğrencisi üzerindeki otoritesini kötüye kullanmakla suçlanır. Onun bu hareketini soruşturan disiplin kurulu suçunu itirafıyla yetinmeyip pişmanlığını da ifade etmesini ister. Coetzee romanında “pişmanlığın” başka bir kullanımını gösterir: Cezayı azaltan bir unsur olmaktan çıkıp bizzat ceza halini almaktadır. Anlatıcı ki, eylemin norma uygun olup olmadığının tespiti dışında başka işlevler de görmektedir yargılama. Dolayısıyla Coetzee yargılamayı yargılar. Üst bir temyiz merci görevi yükler edebiyata. Ne var ki, Coetzee’nin romanı örneğinde görüldüğü gibi tuhaf bir temyiz mercidir edebiyat. Hukukta temyiz mercilerinin görevi sadece alt mahkemenin kararlarını denetlemek değil, mahkemeler arasındaki uyumsuzlukları da gidermektir aynı zamanda, şöyle de ifade edilebilir bu durum; kargaşaya son vermek, var olan ya da olası krizleri bertaraf etmektir. Edebiyat ise böylesi sükunet halleri tesis etmekten ziyade kriz çıkarmak ister. Gözden kaçan, göz ardı edilen, genel çıkarlara kurban edilmiş durumların ortaya serilmesinden yanadır. Kimi zamansa edebiyatın ayrıca bir kriz çıkarmasına gerek yoktur, kriz halihazırda mevcuttur, ama devlet organları yokmuş gibi davranmaktadır, böyle zamanlarda edebiyata düşen sadece krizin üzerindeki örtüyü kaldırmaktır.

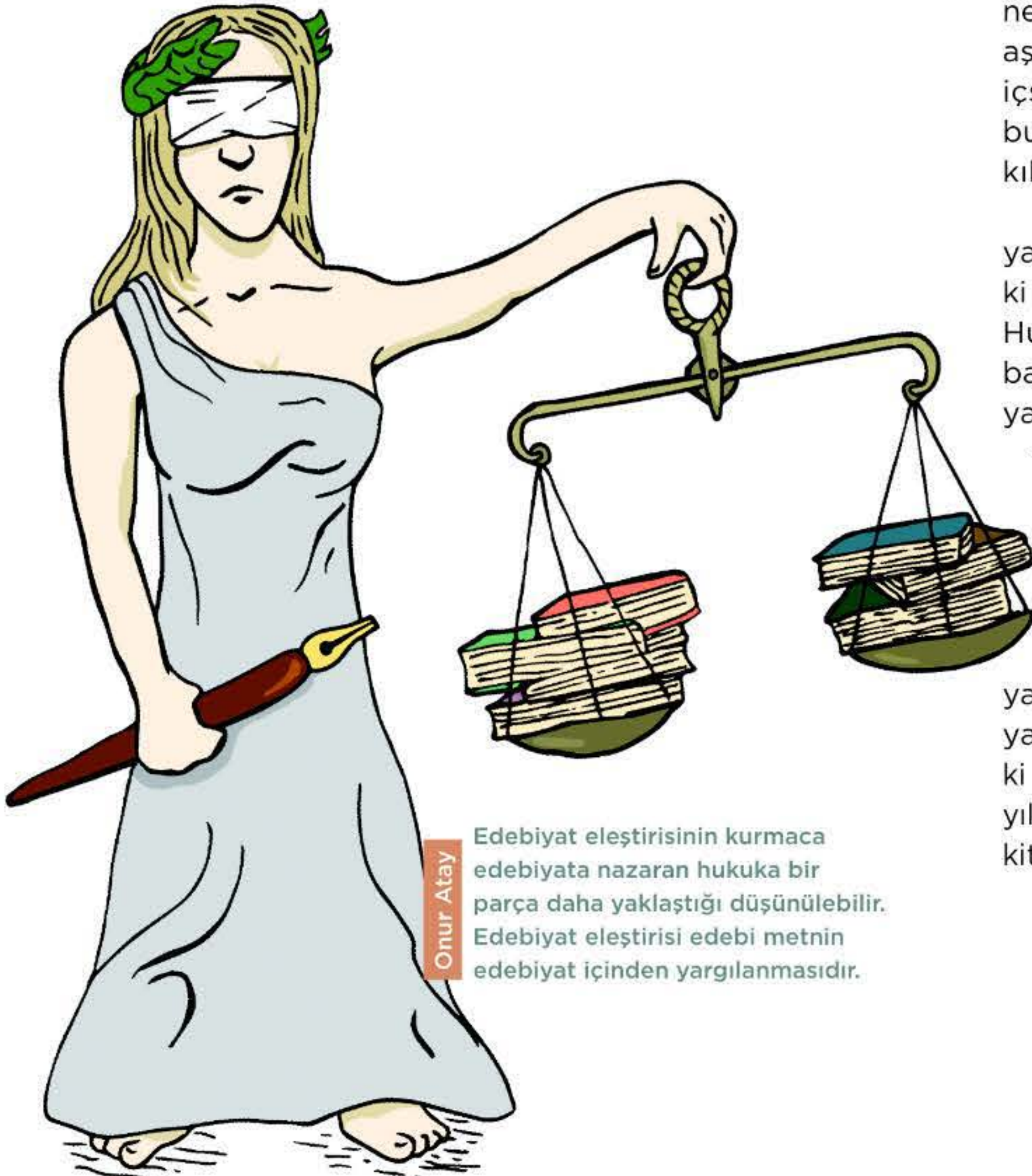
Bu denli sarsıcı olmasa da içinde bulunduğumuz dönem de bir değişim dönemi. Onlarca yıldır uygulanan temel yasalar değişti, değişiyor. İradi bir değişim değil yaşadığımız, gerçekten de toplumsal hayatın (ya da kimi zaman çıkar gruplarının) yeni ihtiyaçları yeni yasaları zorunlu kılıyor. Edebiyat dünyasında bu değişimin izini sürmek apayrı bir

araştırma konusu. Yine de öne çıkan bir iki eğilimden söz edilebilir. Toplumsal hayattaki değişim, bireyleri artık sadece “yurttaşlık” çatısı altında değerlendirmeye imkan tanımıyor. Yurttaş olmanın yanı sıra yeni kimliklerle kendisini ifade etmek istiyor insanlar. Daha önceki kurallarla düzen altına sokulması imkansız çatışmalar daha sık gündeme geliyor. Etnik, cinsel, cemaatçi yeni kimlikler hukuk normlarına girmeden önce edebiyat yapıtlarına girdiler. Öte yandan sancısız olmuyor değişim dönemleri. Düşünce ve ifade özgürlüğünün önündeki engeller azalmakla birlikte hâlâ yazarlarını yargılayan, kitapları toplayan bir hukuk (kanun mu demeli yoksa?) düzeninde yaşıyoruz. Hapishaneler yazar yetiştirmeye devam ediyor. Sanırım, hukuk ve edebiyat ülkemizde en sık yazarların yargılandığı yer ve zamanlarda birlikte anılıyor.

EDEBİYAT VS HUKUK (İKTİSAT) DÜZENİ

Suç ve suçluluk kavramları salt hukuki kavramlar değil. İnsanı kavramaya çalışırken insanların işledikleri suçlar kadar işlemedikleri ya da işleyemedikleri suçlar da önemli. Wilhelm Reich’in dediği gibi, neden bazı yoksul insanların hırsızlık yaptığı değildir önemli olan, neden ötekilerin de yapmadığıdır. Edebiyat, insanı ve toplumu anlatırken kaçınılmaz olarak hukukun ve ahlakın normlarını sorgulamayı sürdürecektir. Daha insani bir hukuk (ve iktisat) düzeni için edebiyatçının getireceği eleştiriler olmazsa olmaz önemdedir.

Yasa koyucuların hâkim sınıfların talepleri doğrultusunda düzenlemeler yapmaları yeni bir hal değil; ama demokrasilerde baskı gruplarının da bir direniş hattı oluşturması şart. Edebiyatı

Onur Atay
Edebiyat eleştirisinin kurmaca edebiyata nazaran hukuka bir parça daha yaklaştığı düşünülebilir. Edebiyat eleştirisi edebi metnin edebiyat içinden yargılanmasıdır.

bu direniş hattının özel ve dil düzlemindeki bir bileşeni sayacaksa, edebiyatın toplumsal düzeni var eden mekanizmaları, bu mekanizmaların hukuki dayanaklarını sorunsallaştırması, giderek bu dayanakları sökmesi, “düzen” denilen şeyin esasında toplumun geniş kesimlerini eşitlik ve özgürlükten uzak kılan mekanizmalardan ve bu mekanizmaların usulüne uygun biçimde saklanması ibaret olduğunu göstermesi beklenir. Aynı biçimde iktidarın sadece yasama meclisindeki çoğunluk olmadığını, gündelik hayatta ve insanların zihin dünyalarında sürekli olarak yeniden üretilen bir olgu olduğunu, bir ağ gibi hepimizi kuşattığını düşünüyorsak, edebiyatın ve edebiyatçının hukuk kavramına da salt makro düzeyde yaklaşmaması, hukukun aynı zamanda mikro alanları da düzenlediğini görmesi gerekiyor. Üstelik hukuk salt yasalardan ve kanunlar hiyerarşisinde yer alan sair düzenlemelerden ibaret değildir, cemaatlerin, farklı toplulukların yazılı olmayan, kendilerine özgü normları, teamülleri vs vardır. İnsanı anlamayı ve anlatmayı amaç edinen edebiyat, onu kuşatan bütün bu mekanizmaları göz önünde tutup iktidarın mikro alanda nasıl çalıştığının da görünürlük kazanmasını sağlayacaktır. Toplumsal bir varlık olan insanın daha sahih bir resmi çıkacaktır ortaya. Belki hukukçular da ortaya çıkan bu resmi “somut bir vak’a” olarak değerlendireceklerdir o zaman.

Kuşkusuz, edebiyatçı hiçbir zaman, “Toplumsal hayat şöyle düzenlenmeli, hukuk normları bu biçimde oluşturulmalı,” demeyecektir ya da eserlerini edebiyat dışı alanlarda kullanılmaya müsait “somut vak’alar” yaratmak için yazmayacaktır. Ama edebi yapıtlar nelerin insanı insanlıktan çıkardığını, karakterlerin nasıl aşındığını, farkında olmadan nasıl bir dünya görüşünü içselleştirmeye başladığımızı görmek isteyenlere – bunlara hukukçular da dahildir elbette – her zaman kılavuz olacaktır.

Edebiyat ile hukuk arasındaki ilişkinin böyle bir yazıyı aşan çok farklı görünüm ve dinamikleri var. Öyle ki Cemal Bâli Akal’ın önyak olmasıyla “Edebiyat ve Hukuk” bir süredir seçmeli ders olarak okutulmaya başladı. Akal, geçtiğimiz yıl edebiyat ve hukuk yazılarını *Hukuk ya da Kukla Tiyatrosu* başlığı altında toplamış, Kafka’dan Dostoyevski’ye, Melville’den Faulkner’a edebiyatçıların eserlerinde hukuki sorunsalları nasıl ele aldıklarını ayrıntılı biçimde tartışmıştı. Bu yılın başlarında da Cemal Bâli Akal ile Yalçın Tosun’un derledikleri, çeşitli yazarların edebiyat ve hukuk arasındaki ilişkiye değindikleri yazılardan oluşan *Edebiyat, Hukuk ve Sair Tuhaflıklar* yayımlandı. “Edebiyat ve Hukuk” tartışması sürdükçe, ki hukukun gündemden hiç düşmemesi bunun daha uzun yıllar boyunca süreceğine delalet ediyor, bu konudaki kitaplardan oluşan külliyat da genişleyecektir. ■

Bu yazının bir bölümü, *Edebiyat, Hukuk ve Sair Tuhaflıklar* kitabında (Dost Kitabevi Yayınları, 2015) yayımlanmıştır.

HÜRREM SÖNMEZ İLE SÖYLEŞİ:

“DİLEKÇE HAYAT İLE HUKUK ARASINDAKİ KÖPRÜDÜR”

“Edebiyata düşkün olmak dilekçe yazarken dezavantaja dönüşebilir. Dilekçe yazarken edebiyat yapma!” avukatlara verilen ilk tavsiyedir. Öte yandan mesleki idealizminiz, adaleti tesis etme arzunuz edebi kaynaklardan beslenir. Edebiyat burada devreye girer işte.”

Hukukun söz ve yazıyla nasıl kesiştiğine bakıp da, hepimizin korkulu rüyası dilekçelere değinmeden geçmek olmazdı. Güncel meselelere ilişkin etkili değerlendirmelerinden tanıdığımız Avukat Hürrem Sönmez’e dilekçenin ne işe yaradığını, nasıl yazıldığını sordum. Röportajın sonunda, adaletin temelini dilekçe olduğunu düşünmeye başladım ve dilekçe yazma korkum yerini iyi dilekçe yazan insanlara yönelik bir hayranlığa bıraktı.

Mahkemeye dilekçe yazmanın, gündelik hayatla hukuk arasında bir tercüme faaliyeti olduğunu söyleyebilir miyiz?

Üç katmanlı bir süreç bu. Yaşanmış bir hadisenin hukuktaki karşılığını tespit ediyorsun. Sonra onu müvekkilinin menfaati doğrultusunda mahkemeye anlatmaya çalışıyorsun. Avukatlık budur zaten. Öte yandan bireysel değer yargıların ve bir dünya görüşün var. Bunlar birbiriyle örtüştüğünde hadiseleri anlatmak bizim açımızdan daha kolay. Ama bazen müvekkilin menfaati doğrultusunda, hukuken de doğru olan bir şey sana aykırı gelebiliyor. İkilemlere düşebiliyorsun. Böyle bir durumda, mümkün olduğunca kendi ilkelerime çok da ters düşmeyecek yerlerden anlatmaya çalışıyorum.

Hukuk dışında yararlanılan kaynaklar var mı dilekçe yazarken? Mesela edebiyat bu kaynaklardan biri mi?

Edebiyata düşkün olmak dilekçe yazarken dezavantaja dönüşebiliyor.

“Dilekçe hayatın hukuka tercümesi, hayat ile hukuk arasında kurulmuş bir köprüdür.”

Onur Aşkın

“Dilekçe yazarken edebiyat yapma!” avukatlara verilen ilk tavsiyedir. Öte yandan mesleki idealizminiz, adaleti tesis etme arzunuz edebi kaynaklardan beslenir elbette. Bence edebiyat burada devreye giriyor. Okuduğum kitaplar mesleğe bakışma ve kişiliğime yön verir. Ama dilekçe yazarken edebiyattan beslendiğimi söyleyemem.

Kısa anlatmak daha büyük yaratıcılık gerektiriyor genellikle, öyle değil mi?

Sorunu teşhis etmek ve kısa, vurucu ifadeler bulmak, uzun uzun anlatmaktan çok daha zor evet.

Bir hikayenin hukuktaki karşılığını aramaya hangi aşamada başlıyorsunuz? Olayla ilişkisini nasıl sınırlıyorsunuz?

Başlamıyoruz aslında, hikaye hukuktaki karşılığını hemen bulur. Bu mesleki deformasyon olabilir ama bir süre sonra avukatlarda şöyle bir şey geliyor: Bir arkadaşınla sohbet ederken bile, kafanın bir yanı, anlattığı hikayenin hukukta neye karşılık geldiğini gayriihtiyari buluyor. Aile içinde, miras ile ilgili bir sorun yaşanmış ve arkadaşın da bunu sohbet arasında anlatıyorsa, sen o anda bir yandan istemsizce izaleişüyü davası düşünebiliyorsun.

İlişkiyi sınırlamakta zorlandığımız zamanlar da var tabii. Şiddet ya da istismar mağduru çocuklara, kadınlara ilişkin öyküler sarsıcı ve yıkıcı bir etki bırakıyor. Olayın etkisinden çıkıp ona hukuki bir mesele olarak bakmak zaman alabiliyor. Olayın sarsıcı etkisi yazdıklarını savunurken sana güç ve inanç verse de hukukun dili ve mantığı da devrede oluyor. Günlerce o olayla yatıp kalksan da mahkemeye dilekçe yazarken somut vakalardan ve mevzunun hukuki karşılığından hareket ediyorsun.

“Sana gününü göstereceğim,” diyerek yazdığın dilekçeler oldu mu hiç?

Müvekkilinin haklı olduğuna inandığın, gerçekten mağdur olduğunu hissettiğin durumlarda, hele hele karşı taraf hukuki noktalarda açıklar da bıraktıysa, dilekçeyi daha büyük bir zevkle yazıyorsun.

Tercüme benzetmesinden vazgeçtim, dilekçe gündelik hayatla adalet mekanizması arasındaki boşluğu dolduruyor desek olur mu?

Her ikisi de doğru. Hem bir şeyi tercüme ediyorsun hem de ikili bir ilişki kuruyorsun. Adaletle sığınan bir vatandaşın derdini mahkemeye en doğru şekilde izah etmenin yöntemini geliştiriyorsun. Çünkü gündelik hayatımızdaki her şey hukukun konusu. Bakkaldan ekmek almak da bir hukuki ilişki, bir alım-satım sözleşmesi yapıyorsun aslında. Hukuk hayat içinde karşılaştığımız hadiselerin toplamına tekabül ettiği için, dilekçenin boşluk doldurmaktan ziyade hem bir tercüme hem de bir köprü olma durumu var.

Dilekçe yazmanın en kolay yöntemi nedir? Bunun bir formülü var mı?

Vakayı anlatarak başlamalı. Ne davası olursa olsun, önce olanları sıralar, sonra olayın hukuki karşılığına

geçeriz. Kanun maddeleri bu noktada devreye girer. Sonuç kısmında da, mahkemeden ne talep ettiğimizi net olarak ortaya koyarız. Delilleri ve yasal dayanakları yazarız. Ben genelde birkaç gün kafamda o dilekçe ile yaşarım, kafamdakileri yazıya dökmek son aşamadır.

Hukuk tecrüben hukuk-dışı metinlerini ne kadar etkiliyor?

Yıllardır mahkemelere dert anlatan birisi olarak, derdimi nasıl izah edeceğimi, net olarak nasıl ortaya koyabileceğimi, dilekçe tecrübemden de beslenerek yapıyorum. Bazen edebiyattan uzaklaşarak daha somut ve kuru bir dile saptığım olabiliyor bu yan etki tabii. Bir de avukat olarak doğru ifade etmek zamanla bir takıntıya dönüşebiliyor.

O takıntı bazen edebi ya da politik bir metin yazarken seni esir alabiliyor. O zaman tepki olarak daha kısa yazabileceğim şeyleri uzatmaya başlıyorum. Eksik bir şey bırakmamaya çalışıyorum. Avukat olarak kısa, net ve berrak yazmaya çalışırız ama aynı zamanda hiçbir şeyi eksik bırakmamaya uğraşırız. Güncel yazılarda bu çelişki ortaya çıkabiliyor bazen. Güzel yazmak, ama lafı çok uzatmamak; yazmak istediğini de okuru sıkmadan ama eksiksiz ve doğru anlatmak her zaman kolay olmayabiliyor.

“Dil hayatın çok önemli bir parçası olduğu için, doğal olarak adaletin de çok önemli bir parçası. Söz yoksa adalet de yok, söz bizim tek silahımız aslında. Yunus Emre’nin dediği gibi, ‘söz ola kese savaşı, söz ola kestire başı.’”

Adalet mekanizmasıyla dil arasında nasıl bir ilişki var? Dil adaletin ne kadar parçası?

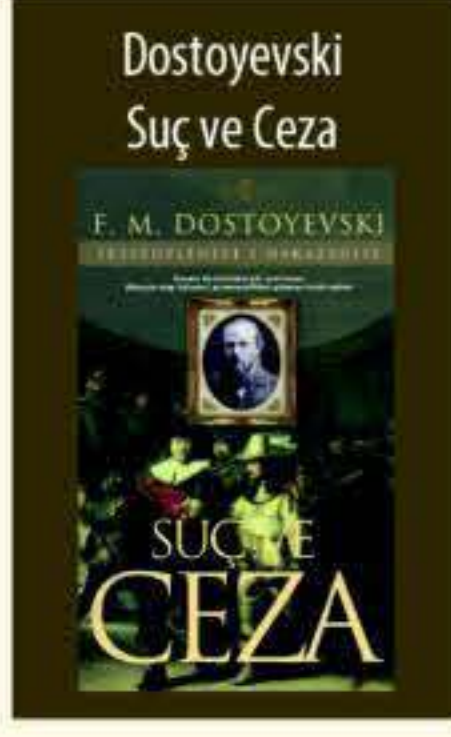
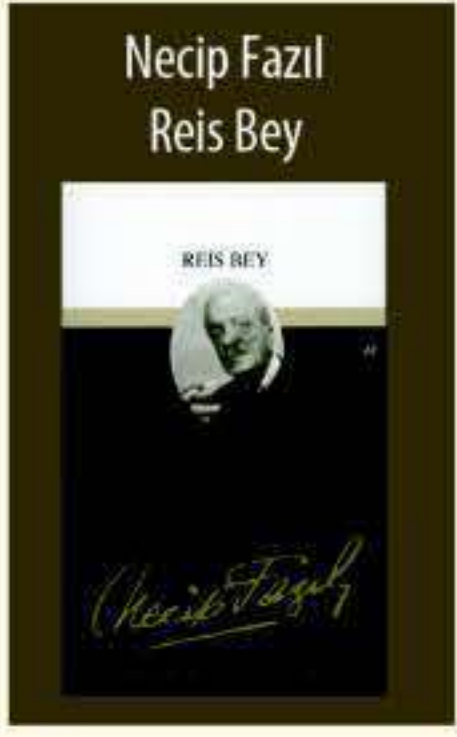
Dil hayatın çok önemli bir parçası olduğu için doğal olarak adaletin de çok önemli bir parçası. Yazılı veya sözlü iletişimle kendini izah ediyor, mücadele ediyor ve bir sonuç bekliyorsun. Neyi, nasıl anlattığın hayati bir önem arz ediyor. Bazen bir cümleyi saatlerce düşündükten sonra yazarım. Ne diyerek, hâkimi daha çok etkileyip, onun adalet duygusuna daha çok hitap edebileceğimi tartarım. Hâkim ile aranda doğru iletişimin kurulması çok önemli. Karşıdaki insanda, “Hakikaten olmaz böyle şey” tepkisini oluşturacak bir dil geliştirmen gerekiyor. Söz yoksa adalet de yok, söz bizim tek silahımız aslında. Yunus Emre’nin dediği gibi, “söz ola kese savaşı, söz ola kestire başı.” ■

Gerçeğin ve adaletin peşinde

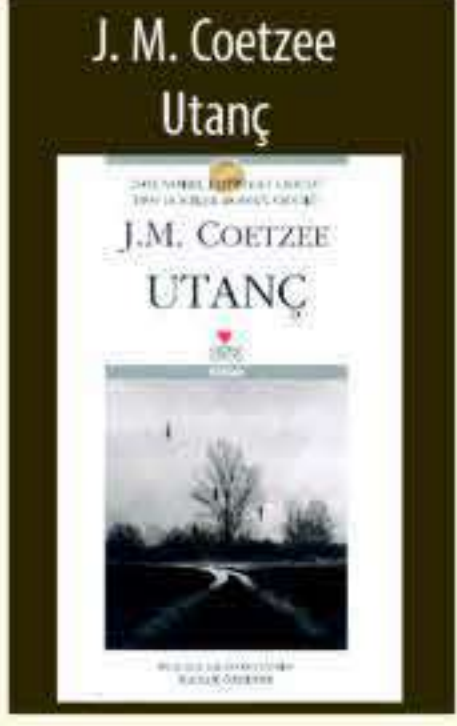
Edebiyat, doğduğu günden beri gerçeği arıyor. Gerçeği bulmak çünkü adaleti, çünkü insanı bulmak demek aynı zamanda... Ya da şöyle söylenebilir, edebiyat gerçeği bozuyor, çünkü gerçek hayatta insanı da, adaleti de bulmak çoğu zaman imkansız... Ondan mıdır bilinmez, edebiyat, hukuk eğitimi almış yazarlarla, suçun ve cezanın hikayeleriyle dolu. Kararsız Okur bu ay hukuk eğitimi alıp yoluna ağırlıklı olarak edebiyatla devam eden yazarların, edebiyatta suç ve ceza kavramını başrollere taşıyan metinlerin peşinde. Gerçekten adalet çıkarmak belki çok zor, ama hukukun dehlizlerinden edebiyat çıkarmak; korkuyla, toplumla, suç dediğimiz şeyle yüzleşmek yine de sıkı okurların işi. Hukuk da, edebiyat da hepsi laftan ibarettir, deyip geçmemek de öyle...

Hukukla başlayıp edebiyatla devam edenler

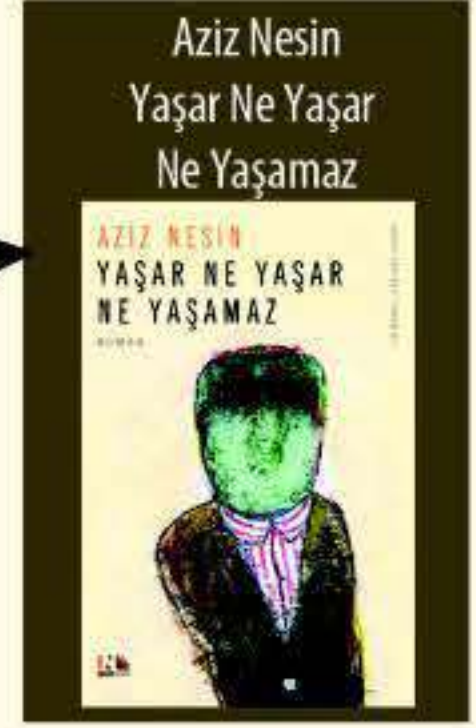
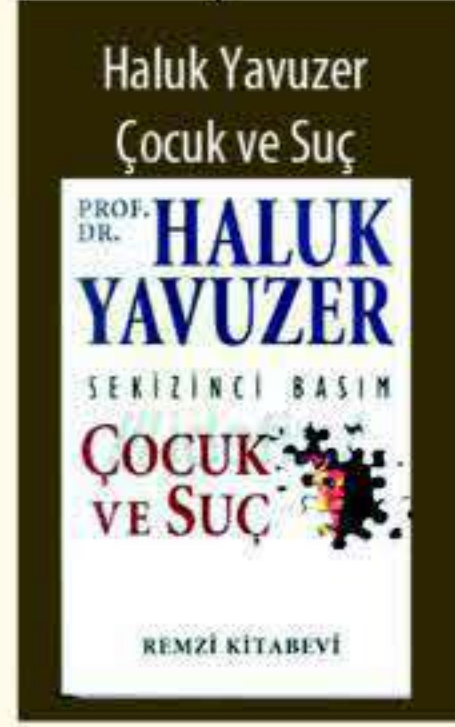
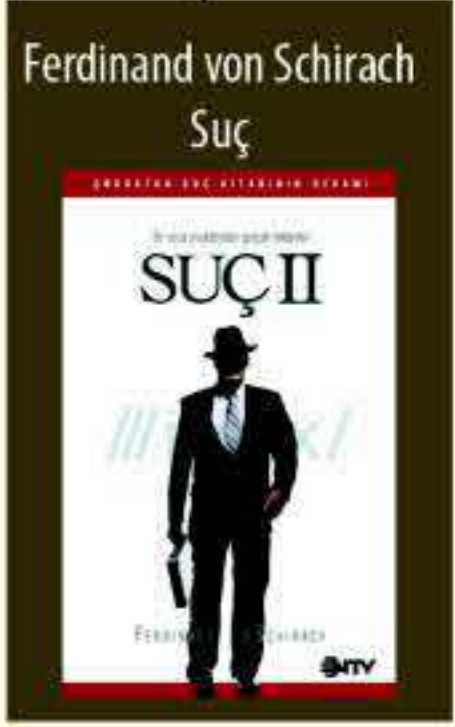
**Başrolde
suç ve ceza**

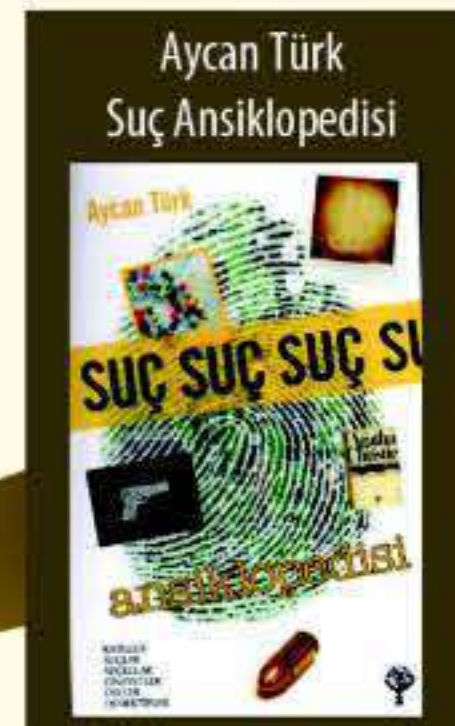
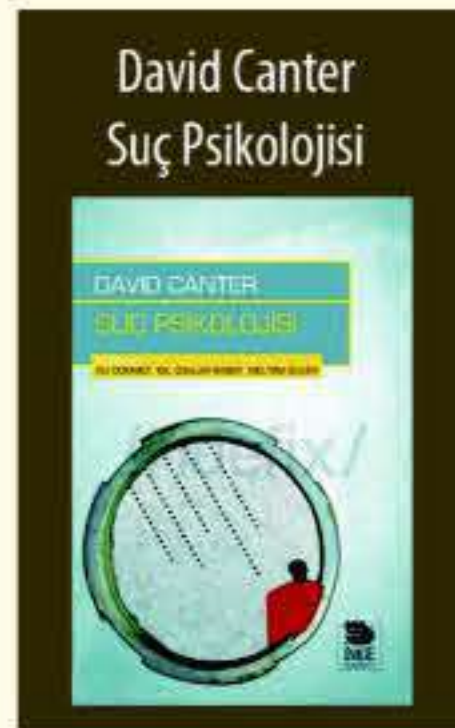
**Suçlunun gözünden
suçun ta kendisi**

Gündelik olarak suç

**Hukukun derinliklerinde
Aziz Nesin'le birlikte!**

**Tasarım kültürü
suçun merkezinde!**

**Sinemada suç ve ceza
filmleri üzerine.**

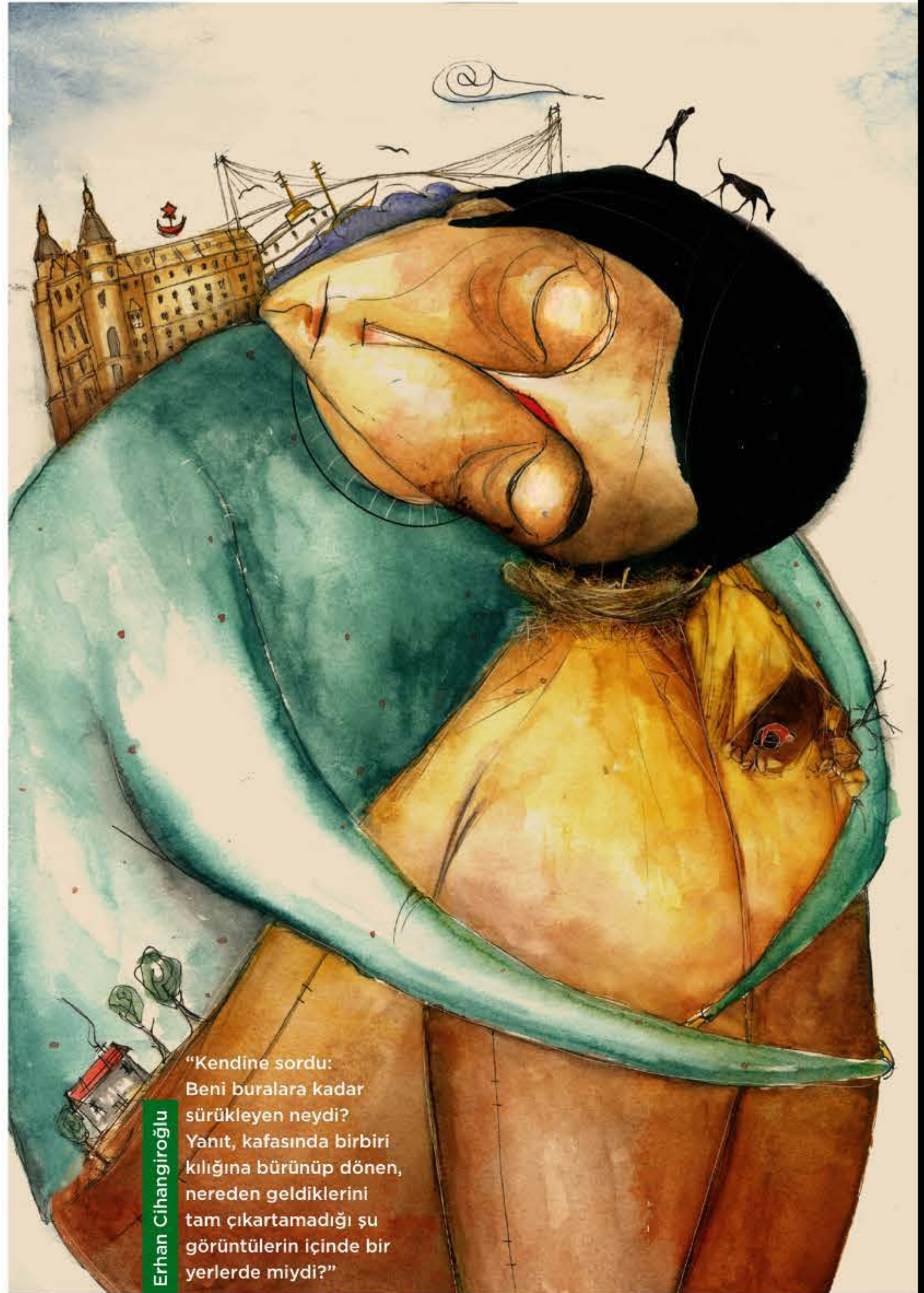
“KENDİME BİR HALK MI YAPMAYA ÇALIŞTIM?”

“En azından bir kez, her şeyi bırakıp çekip gitmenin hayalini kurduysanız edebiyatımızın zirvesinde yerini alacak olan bu eşsiz roman sizi bekliyor. Yaşamınızdan çok hoşnutsanız dokunmayın.”

Bazen çok ses çıkarmadan bir kenarda durmak gerekir. Ayhan Geçgin’in, piyasaya kulakları tıkalı emin adımlarla sürdürdüğü edebi yolculuğunun son halkası *Uzun Yürüyüş*’ün de bana fısıldadığı bu: “Sen, çekil kenara!” Okurla bu romanın arasına girme cesaretini bulanlar elbette olacaktır, olmalıdır; ama o kişi ben değilim. En azından bir kez, her şeyi bırakıp çekip gitmenin hayalini kurduysanız edebiyatımızın zirvesinde yerini alacak olan, Hüseyin Kıran’a ithaf edilmiş bu eşsiz roman sizi bekliyor. Kendinizden, taksitli yaşamınızdan çok hoşnutsanız dokunmayın. Erkan, Ali, Mehmet, her kimse O, “Annesiyle bir apartmanın giriş katında iki oda bir salon bir evde oturuyordu... Çeşitli işlerde çalıştı, hiçbir işte uzun süre kalamadı. En son bir süpermarkette balık reyonunda çalışıyordu. Bütün gün ölü balıkların gözkapaksız gözlerini görüyor, balıkların ona bakıp durduğunu sanıyordu.”

“Kendine sordu: Eskiden ben neydin? Yanıtı: Burada, yıllarımı geçirdiğim bu evde hapistim. Gerçek bu, beni bir oda, yemek, öteki günlük gereksinimler karşılığı burada tutmayı başardılar. Peki ama kim ya da kimler? Ya da belki ne? Yanıtı veremiyordu, işte bu ya da şu, diyemiyordu. Önceden doğru dürüst yaptığı tek şey, yakındaki parka gitmek, parkta dolanıp durmak, çemberler çizmekti. Ama bıkmıştı artık çemberler çizmekten, dönen, geri gelip duran şeylerden. Şimdi yolu izleyeceğim, dedi kendi kendine, dümdüz gideceğim. Benim hicretim artık başlıyor.” (s. 12)

“Bu sessizlikten, daha doğrusu insan sesinin olmayışından memnundu. Bir gün, diye düşündü, kulaklarımdan insan sesi tümüyle silinip gidecek mi? Ama bu rahatsızlık, hayır acı, insan sesinden duyduğum bu acı nereden geliyor?”

Erhan Cihangiroğlu

“Kendine sordu: Beni buralara kadar sürükleyen neydi? Yanıt, kafasında birbiri kılığına bürünüp dönen, nereden geldiklerini tam çıkartamadığı şu görüntülerin içinde bir yerlerde miydi?”

Önceden, parkta otururken bazen elleriyle kulaklarını kapatır, düşünürdü. İnsanın en azından bir süre, başkaları için, yo, hayır, daha önemlisi kendi için dünyadan yok olma hakkı niçin yoktu? İşte, dedi, belki sonunda bunu başaracağım, kendim için bile yok olacağım.” (s. 14)

“Önceden, diye düşünmeyi sürdürdü, belki bir ölüydüm, ölmüştüm, belki hâlâ öyleyim, ölüyüm. Ölme işim bitmedi, ölmeyi sürdürüyorum. Yine de, sonunun nasıl biteceğini bilmediği bu girişimi, içinde hâlâ canlı bir şeylerin olduğunu söylemiyor mu? Hayır, dedi kendi kendine, artık yanılısana yok, umut zirvaları, beklentiler yok, öldüğümü kabul etmek zor oldu.

“Artık açık bir hedefi var. Şehrin dışına çıkmak, geniş bir ova, sessiz bir dağ eteği bulana kadar arkaya bakmadan yürümek. Sonunda, diye düşündü, her şeyi unutmak, insan olduğumu bile unutmak istiyorum. Kendimi parça parça, ip ip geriye doğru sökeceğim.” (s. 15)

“İnsanlar hızla geçip gidiyor, bir sürü ses birbirine karışıp kulaklarında çınliyordu. Kalabalığa bakıp nasıl bir kalabalık bu, diye kendine sordu, nasıl bir dünya bu? Aklında insanlar değil, sadece geçip giden ayakların hareketi kalıyordu. Ayaklara bakılırsa hızlı ayakların dünyası, yere abanan adımların dünyasıydı bu. Ama nereden gelip nereye gidiyorlardı? Onların böyle hareket etmesini sağlayan şey neydi? Şu dünyayı döndüren şey neydi?” (s. 27)

Okurla bu romanın arasına girme cesaretini bulanlar elbette olacaktır, olmalıdır; ama o kişi ben değilim.

“Galiba, diye düşündü, gelişigüzel bir hayat oldu benimki, nasıl yaşayacağımı hiç bilemedim. Şu taşlar herhalde doğup batan güneşe, bazen uğultusuyla her şeyi doldurarak bazen de sessiz, serin esen rüzgâra, başka bilmediğim kim bilir neye göre yaşıyor. Otlar, böcekler, öteki varlıklar da. Yaşamım dediğim şey ise neye göre yaşadı, bilmiyorum. Bir yaşam eğer hâlâ bende sürüyorsa, bu yaşamı da nasıl yaşıyorum, bilmiyorum.

“Ama başka bir şey daha vardı. Bunu da şaşırtıcı sayabilirdi. Yaşam belki onda sürüyordu ama onu yaşayanla sanki hiç ilgisi kalmamıştı. Peki ama zaten böyle bir noktaya varmak istemiyor muydu? Öyleyse bile hiç de umduğu gibi olmamıştı. Bu değişmek değildi, başka bir hayat da değildi, bu daha çok sönüp gitmeye benziyordu. Onu yaşayana, yani bana, diye düşündü, peki ne oldu? Geride ne kaldı? Belki artık onu çevresini saran bu çıplak, çorak varlıklar gibi bir varlık olarak kabul etmeliydi, onun varlığı değil, birinin varlığı değil, artık kimsenin varlığı değil, kimsesiz, adsız,

arta kalmış bir şey. Belki bu artık yalnız insanlarınkinden değil bütün yaşamlardan dışlanmak, bütün bütüne dışarıya atılmaktı. Kendi kendine, bütün ölçüleri yitirdim, dedi.” (s. 126-127)

“Kendine sordu: Beni buralara kadar sürükleyen neydi? Yanıt, kafasında birbiri kılığına bürünüp dönen, nereden geldiklerini tam çıkartamadığı şu görüntülerin içinde bir yerlerde miydi?

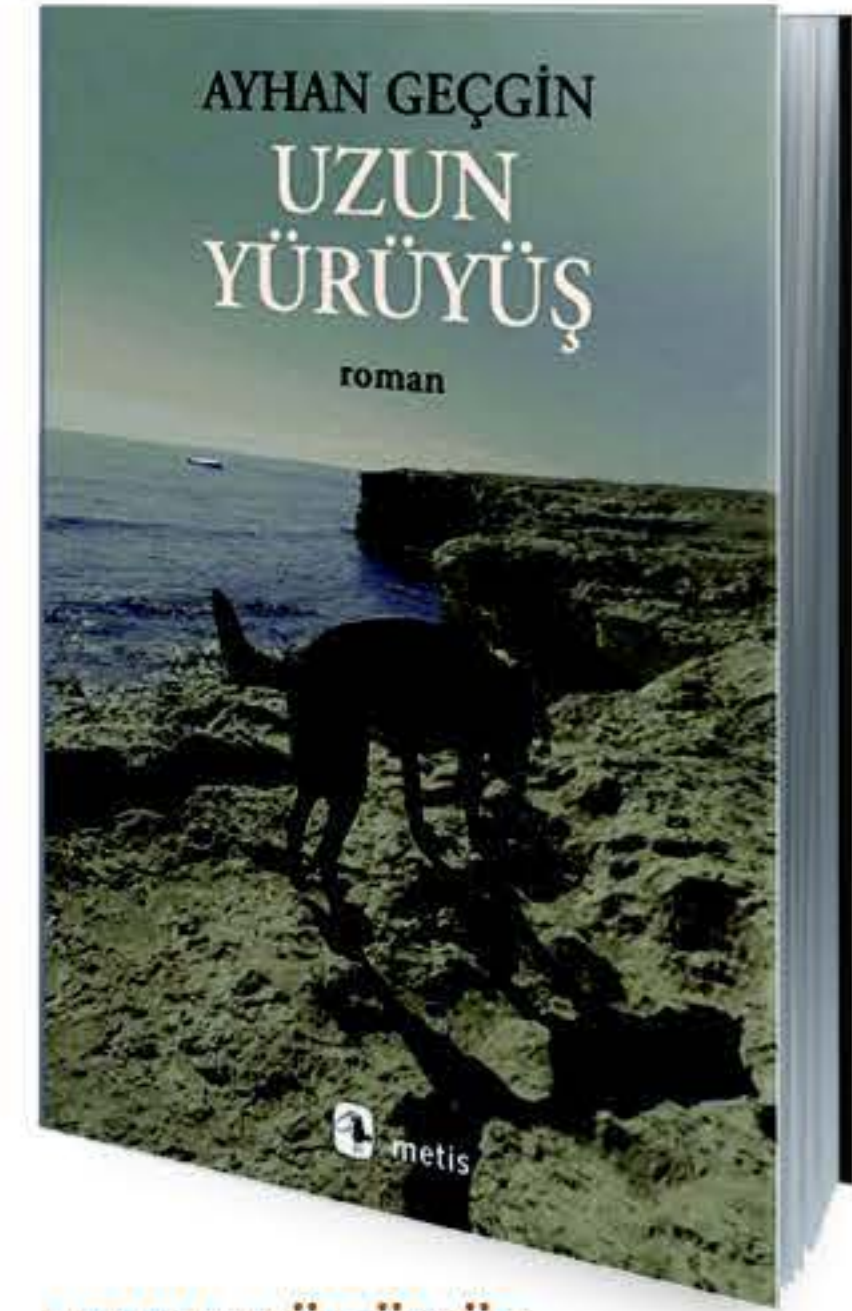
(...) Galiba hiçbir zaman bir hayat hikayem olmadı, dedi kendi kendine. (...) Düşünmeyi sürdürdü: Yoksa asıl kendi içimden bir sesin, çok önceden sönüp gittiğini düşündüğüm bir sesin yeniden yükseleceği mi ummuştum? Ancak burada, bu boşlukta duyulabilecek, ışıtmının artık kulaklarım dediğim şeyle ilgisinin olmayacağı bir ses?

Göğsünün ortasında yitirilmiş bir şeyin acısını duydu. Belki yanıt, hiçbir soruya yanıt veremeyen yanıt, tam tersiydi: Ses, sesin yokluğu ya da neyse bu, ister içinde ister dışında olsun, galiba çok önce, ondan çok önce, herhangi bir bellekten çok daha önce geri gelmemecesine yitip gitmişti.

Öyleyse neyin yitip gittiğini bile bilmiyordu, dahası ona ait olmadığına, çok önce yittiğine göre yitiren o bile olamazdı. Ama o zaman, var olup olmadığını bile bilmediği bir şeyin acısını neden duysun?” (s. 138)

“Ateşin çıtırtılarını, dışarıda esen rüzgârın sesini, ötekilerin soluk alıp verişini ya da kendi aralarında mırıldanışlarını işitiyordu, ayrıca kendi cılız sesini de işitiyordu. Sesi kulaklarına bir yabancıнын sesi gibi geliyordu, cılız bir ses, çıtırdayan bir ses. Biri hikâye anlatıyor, diye düşündü, biri konuşuyor. Kim konuşuyor? Bu bellek benim değilse kim anımsıyor?” (s. 146)

“Adam, ‘Halk özgürleşmeden olmaz, olamaz,’ deyip konuşmasını sürdürdü ama adamı izleyemez oldu. Yalnızca sözcükleri peş peşe, hızla sıralayan, kendinden emin sesini işitti. Biri Kürtçe bir şeyler söyledi, konuşmalar yeniden Kürtçeye döndü. Aklında kalan tek sözcük, halk sözcüğü oldu. Halk, diye kendi kendine birkaç kez yineledi, benim bir halkım var mı? Galiba yoktu. Kız bile belki dedesiyle birlikte halkını ya da halkından kalanları aramak için yollara düşmüştü. Yoksa, dedi kendi kendine, bu kayalardan, taşlar, otlar, hayvanlardan kendime bir halk mı yapmaya çalıştım?” (s. 147) ■

UZUN YÜRÜYÜŞ
Ayhan Geçgin
Metis Yayınları

AŞK DEĞİL, HAYAT ACISI

“Unutma Dersleri farklı derinliklerde -bir bakıma yeraltında da, yer üstünde de- büyük bir zevkle okunabilecek bir roman.”

Aksini duymuş olabilirsiniz ama bana soracak olursanız, Nermin Yıldırım'ın yeni kitabı *Unutma Dersleri* bir “aşk acısı/mutsuz kadın” romanı değil. O gözle okuyup çok keyif almanız için hiçbir engel yok. Fakat *Unutma Dersleri*, bir terk edilmiş âşık manifestosundan çok daha fazlasını sunuyor okura.

Önce, ilk bakışta gözümüze çarpanlardan bahsedelim: Öykünün merkezinde, kocasını aldatmış ve sevgilisi tarafından terk edilmiş Feribe adındaki kahramanımız yer alıyor. Feribe, insanlara bazı anıları unutturmak konusunda servis sunan “Mazi İmha Merkezi” (MİM) adında bir kuruma başvuruyor. Bu noktada Nermin Yıldırım *Sil Baştan* (*Eternal Sunshine of the Spotless Mind*) filmine ufak bir selam gönderiyor. “Aklinıza geldi, farkındayım,” demenin ötesine geçmeyen bir selam bu, çünkü filmle benzerlikler bir iki cümleyle sınırlı. Elbette Tanpınar ustaya saygı duruşu da var; MİM denen kurumun bürokratik acayipliklerini okurken *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*'nü anımsamamak mümkün değil. İlk bölümlerin ardından *Unutma Dersleri*, aşk-unutmak-hiciv üçgenini genişletmeye başlıyor. Öykünün bir yerinde, “Asıl imkansız aşk, hayatla aramızdaki,” diyor Feribe. Yavaş yavaş kahramanımızın geçmişindeki karanlık anıları öğreniyoruz. Okurların keyfini kaçırmamak için hiç bahsetmeyeceğim birtakım sürprizler çıkıyor karşımıza. Fakat daha o bölümlere gelmeden önce bile romanın izleğini sık sık tartıyoruz kafamızda: Belki de “aşk acısı” değil, “hayat acısı” üzerine bir romandır bu.

Biraz içine girdiğimizde, *Unutma Dersleri*'nin aslında günümüz üst-orta sınıfından bir kadının kendi kimliğiyle hesaplaşmasının romanı olduğunu düşünebiliriz. Hatta bu açıdan baktığımızda, Hakan

Bıçakçı'nın *Doğa Tarihi* ile uzak bir akrabalık bağı olduğunu da söyleyebiliriz. Bunu söylerken dil ve atmosfer bakımından iki romanın çok farklı olduğunun altını çizmemiz gerekir: Hakan Bıçakçı, çelik gibi soğuk ve sert bir dil kullanarak kahramanının etrafına ölümcül bir kafes örerken; Nermin Yıldırım renkli ve oyuncu bir dil kurarak hem kendisiyle hem de çevresiyle acımasızca dalga geçebilen bir anlatıcı yaratıyor. Bu paralele kaydıığımızda ise Seray Şahiner'in *Antabus* romanı ile yine uzak bir akrabalık bağı dikkatimizi çekiyor. İki romanın kadın kahramanları çok farklı sosyokültürel kimliklere sahip olsalar da (ve sorunları çok farklı boyutlarda olsa da) ikisi de mizahı hayata karşı kalkan olarak kullanıyor.

Feribe aslında
kimi aldatıyor?
Kocasını mı,
kendisini mi,
yoksa bizi mi?

Ece Zeber

**Bir yandan Adorno'nun
metinlerine, bir yandan da
İzel-Çelik-Ercan şarkılarına
hâkim bir anlatıcımız var.
Nesrin Sipahi ve Rammstein
aynı sayfalarda yer alıyor.**

Mizah, *Unutma Dersleri*'nin çarpıcı anlatımının temel taşlarından biri fakat tek özelliği değil. Nermin Yıldırım, Türkçenin ritmini ve müziğini hissedene, dahası bunu önemseyen bir yazar. Hem sözlüğe hem de popüler kültüre hakimiyeti sayesinde, en sevdiği oyuncağının başından bir türlü ayrılamayan mutlu bir çocuk gibi sözcük oyunları kuruyor. Eski ve yeni sözcüklerin çok rahatlıkla bir arada yer bulduğu, hınzır ve maceracı bir dil ile tanışıyoruz. Öyle ki, uzun metinlerin içinden cımbızla cümle çekip sosyal âlemlerde paylaşmaktan keyif alan okurlar, hazine sandığı bulmuşçasına sevinecektir. Fakat Nermin Yıldırım "dantelli" lafların yaygın kullanımını hicvetmekten de kendini alıkoyamıyor: "Dantelli lafta müseccel markasın Feribe, senden süper yazar olurdu kuzum. Roman olsun, şiir olsun, ne bileyim Falım sakızlarına mani olsun, çatır çatır yazarsın."

GÜNÜMÜZ İNSANININ İYİLEŞME ARZUSU

Romanın dili kadar güçlü başka bir yönü de psikolojik altyapısı. Sadece kahramanın iç dünyasının zenginliğinden bahsetmiyorum; doğrudan popüler psikolojiyi mesele edinen bir roman *Unutma Dersleri*.

Nermin Yıldırım bu meseleye iki düzlemde yaklaşıyor. Birinci düzlemde, günümüz insanın iyileşme arzusu ve bunun sonucu olarak gelişen yeni bir servis sektörü, bir tür psikolojik destek endüstrisi yer alıyor. Endüstri dediğim sepetin içine kişisel gelişimden tutun alternatif tıbbı, yaşam koçlarından farkındalık seminerlerine kadar her şeyi sokabiliriz. MİM de bu sepetin içine katabileceğimiz, zaten saçmalıklara tahammülü olmayan kahramanımızın da normal şartlarda burun kıvracağı bir kurum. Feribe, "Dibe vurmuşum, daha fazla ne kaybedebilirim ki?" gibi bir dürtüyle derslere kaydoluyor. Orada tanık olduğu tuhaflıklar onda sık sık bu sahtekarlıktan kaçma isteği uyandırıyor. Ta ki karanlık bir odaya girip terapi seanslarına, yani unutma derslerine başlayana kadar.

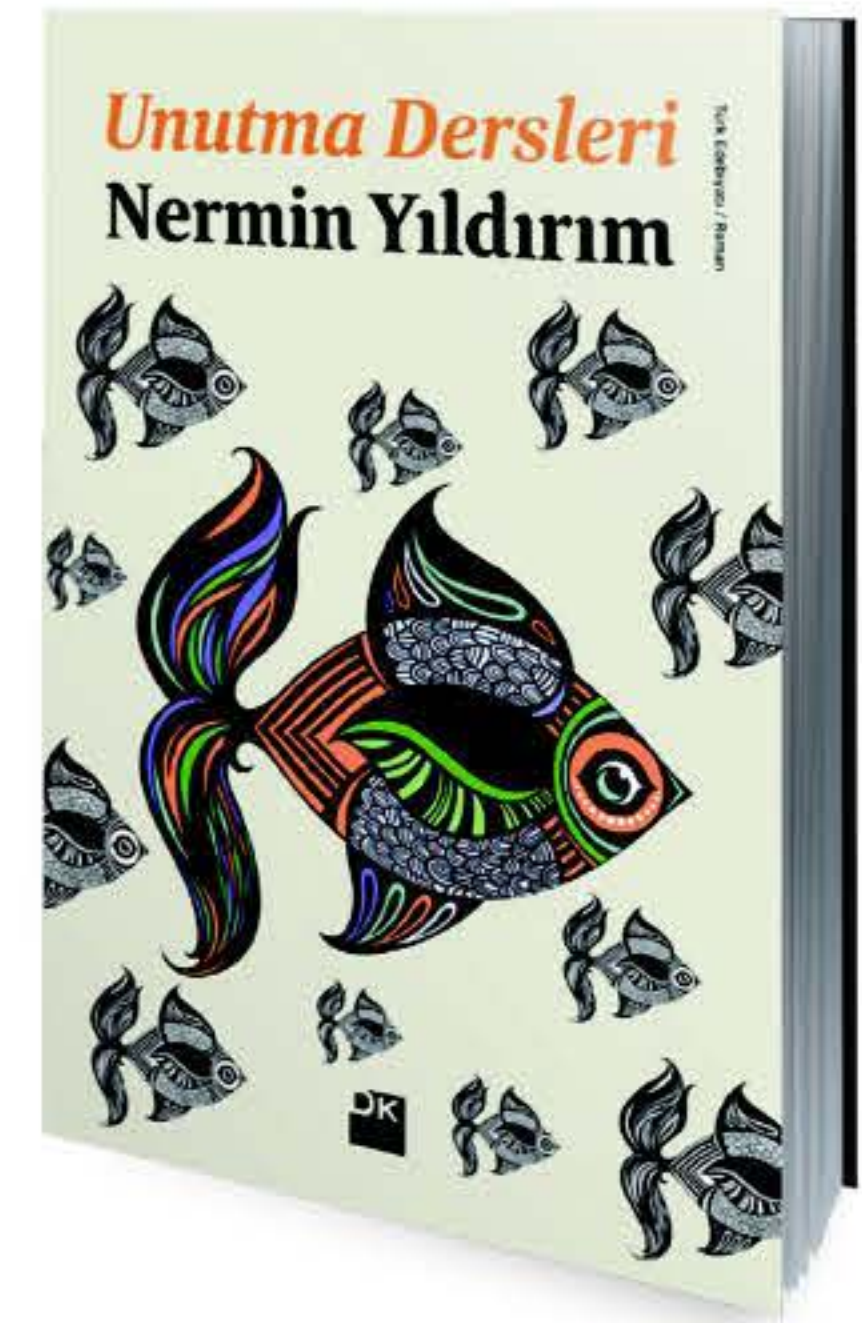
Söz konusu dersler meselenin ikinci düzlemini oluşturuyor. MİM'deki uygulamalar ne kadar tuhaf olursa olsun, o odanın içinde oldukça gerçekçi (olduğunu tahmin ettiğim) bir terapi sürecine tanık oluyoruz. Hatta tanık olarak kalmayıp bir bakıma Feribe'nin deneyimine ortak oluyoruz. Bunun, psikolojik destek kavramının günümüzdeki kaygan zeminine uygun bir bakış olduğunu düşünüyorum: Yani işin ticari şaklabanlık boyutunu hicvetmek ama rasyonel bir terapi sürecinin faydalı olabileceğini de

inkar etmemek. Zaten bütün kavramların paketlenip birer hızlı tüketim ürünü haline sokulduğu kapitalist dünyamızın en kafa karıştıran yönlerinden biri de bu değil mi? Neyin sahiden faydalı, neyin bir tuzak olduğunu ayırt etmek gittikçe daha zor bir hale gelmiyor mu?

Feribe'nin ne kadar akılda kalan bir karakter olduğundan da bahsetmek gerek. Kahramanımız zeki, kendi kendisini çözümlemede adeta bir psikiyatrist kadar donanımlı, insanlara pek bayılmayan, aynı zamanda kendisine de pek bayılmadığı için antipatik bulmadığımız bir kadın. Romanın (dolayısıyla Feribe'nin) ne kadar oyuncu bir dili olduğuna değinmiştik. Bu dilin belkemiğini ise anlatıcının dünyasındaki kültürel referansların çeşitliliği oluşturuyor. Bir yandan Adorno'nun metinlerine, bir yandan da İzel-Çelik-Ercan şarkılarına hâkim bir anlatıcımız var. Nesrin Sipahi ve Rammstein aynı sayfalarda yer alıyor. Feribe'nin kullandığı Cary Grant, Rembrandt ve Groucho Marx benzetmeleri, yerli dizi hâkimiyeti altındaki kültürel ortamımızda ne kadar sahici bulunur bilmiyorum fakat çok eğlenceli olduğunu söyleyebilirim.

Unutma Dersleri farklı derinliklerde okuyabileceğimiz bir roman. Yüzeyde sürükleyici, yer yer duygusal ve satır aralarında kadın okurların kendi deneyimleriyle benzerlikler yakalayacağı güzel bir öykü var. Onun bir katman altında ise sesi son derece güçlü, düşündürücü ve eğlenceli bir kadın kahramanın taşıdığı sağlam bir roman yer alıyor. Bir bakıma yeraltında da, yer üstünde de büyük bir zevkle okunacak bir roman yazmış Nermin Yıldırım. Kadın okurlardan bahsettim; böyle bir ayırım yapmak beni genellikle huzursuz eder ama bu romanı okurken sık sık kafama takıldı. Erkekler aşk acılarını kadınlardan farklı mı yaşıyor? Hissettiklerimiz aynıdır ama hislerimizi dışa vuruş şeklimiz farklıdır diye düşünüyorum ama belki de yanılıyorumdur. Erkeklerle kadınlar hakkında böyle büyük laflar ederken yanılmamak pek mümkün değildir zaten. Peki tüm kadınlar aşk acısını aynı şekilde mi yaşıyor? Bu da tüm erkekler tuttuğu futbol takımının yenilgisini aynı şekilde mi yaşıyor diye sormak kadar anlamsız sanırım.

Bunları bırakıp romanın bize sorduğu soruya geri dönelim: Feribe aslında kimi aldatıyor? Kocasını mı, kendisini mi, yoksa bizi mi? ■

UNUTMA DERSLERİ
Nermin Yıldırım
Doğan Kitap

KEŞİFLER DÖNEMİ

“Gözümüzün aslında tam önünde duran ama henüz “keşfedemediğimiz” eserlerin olduğunu görmek gerçekten de heyecan verici.

Tarihte “coğrafi keşifler çağı” olarak anılan dönemde neler yaşandığını, daha da önemlisi bu dönemi başlatan unsurları hepimiz az çok hatırlıyoruzdur, ezberlemiştik zamanında; ne de olsa, coğrafya sınavlarının vazgeçilmez (banko) sorusudur! Kuşkusuz en önemli neden ekonomikti; yeni kaynaklar keşfetmek ya da zaten keşfedilmiş olan kimi Doğu uygarlıklarının zenginliklerine ulaşmak ve bu zenginliklere daha kısa yoldan gitme isteği, giderek artan hammadde ihtiyacı vb.

Alexander Pechmann da, edebiyat detektifliğine soyunarak, yayımlanmamış ve okurla buluşma şansına sahip olmamış “ünlü” eserlerin peşine düştüğü – Türkçeye yeni çevrilen– *Kayıp Kitaplar Kütüphanesi* isimli çalışmasını tanıtırken benzer ifadeler kullanıyor: “Bütün bu [kayıp] kitapların, içeriklerinden bağımsız olarak kendilerini özel ve canlı kılan yazgıları ve sırları vardır. Ben, (...) bu kitapların hikâyelerini biriktirmeyi kendime görev edindim. Ve bu hikâyeler, kendi keşif yolculuğunuza çıkmadan önce size hararetle tavsiye etmek istediğim nirengi noktalarıdır. Bunlar, sonsuz kitap denizinde liman olarak kullanabileceğiniz adalardır; böylelikle isterseniz bilinen bölgelere doğru yolculuğunuzu sürdürür ya da tehlikeli ve keşfedilmemiş denizlere doğru macera dolu bir rota seçebilirsiniz.”

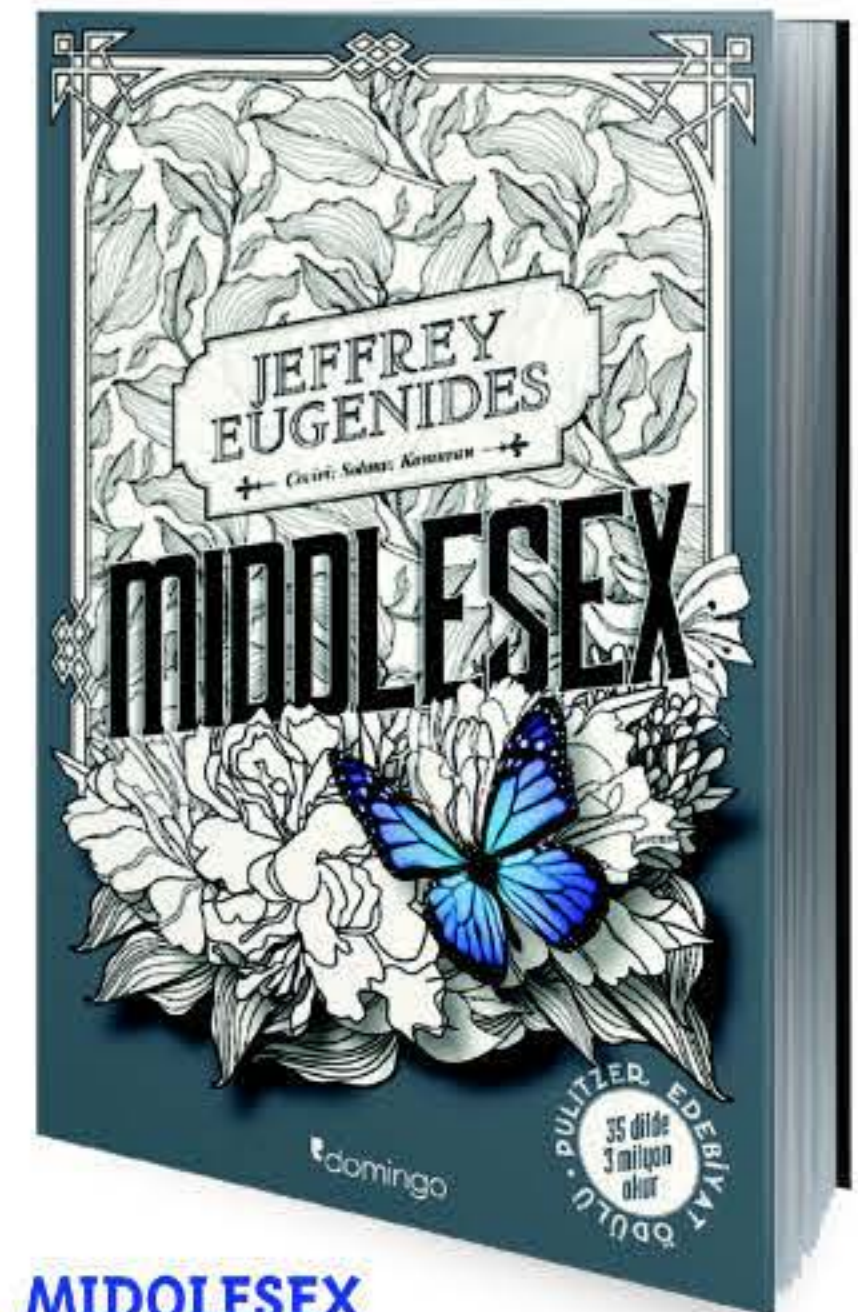
Örneğin Kafka’nın, oyuncak bebeğini kaybettiği için ağlayan bir kız çocuğunu avutmak için uydurduğu hikayeden bahsediyor Pechmann. Daha fazla üzülmesin diye, bebeğin bir seyahate çıktığını ve ona da bir mektup yazdığını söylemiş küçük kıza Kafka. Küçük kız mektubu merak edince de Kafka, bu olayı izleyen günler ve haftalar boyunca bebeğin maceralarını anlattığı mektuplar yazmaya adanmış kendisini. Neredeyse her yazıda adını andığımız Kafka’nın bu bebek mektupları bugün elimizde değil (gerçi G. Schneider’in *Kafka’nın Bebeği* romanı biraz olsun avutabilir bizi); diğer bir deyişle, her noktasını keşfettiğimizi sandığımız toprakların henüz bilinmeyen yönlerinin bulunduğunu, yani gözümüzün aslında tam önünde duran ama henüz “keşfedemediğimiz” eserlerin olduğunu görmek gerçekten de heyecan verici (bir taraftan da düşündürücü elbette). Barlas Özarıkça’nın *Ters Adam* isimli romanı mesela...

Tıpkı Kafka gibi, neredeyse her yazıda adını andığımız –gözümüzün belki de en önündeki isimlerden– Oğuz Atay ve Yusuf Atılgan’ın arkadaşı ve belli ki onların durduğu taraftan yazan Özarıkça’nın

romanı *Ters Adam* çıktı “bir anda” ortaya. Yaklaşık otuz yıl önce yayımlanıp unutulmuş bu roman, Encore Yayınları tarafından yakın bir zaman önce yeniden yayımlandı; önsözünde, romanı yayına hazırlayan Ahmet Ergenç’in bu “kayıp” romanı keşfedişinin hikayesini de okumak mümkün. Elimizdeki *Ters Adam* örneği nedeniyle sahafların raflarına daha dikkatli bakmaya başladığımız günler, aslında aynı zamanda Ersan Üldes’in yeni romanının da yayımlandığı günlerdi. *Hindi’nin Ruhu*’nda Üldes, edebiyat dünyasında “kayda değer bir alakayla karşılanmamış”, bütünüyle “görmezden gelinmiş” bir yazarın, Hasan Cihat Doğanay’ın hikâyesini anlatıyordu; kurgu bir keşif hikayesiyle karyı karşılaydık...

Üstelik, “keşifler dönemimiz”, bu kitaplarla da sınırlı değil. Selim İleri’nin, geçtiğimiz günlerde çıkan *Edebiyatımızdaki Sevdiğim Romanlar Kılavuzu* isimli çalışmasını da, özellikle sahaflardaki turlarımızda yararlanabileceğimiz bir “kılavuz” olarak nitelendirebiliriz pekala; ne de olsa İleri’nin de altını çizdiği gibi, “edebiyat tarihçilerimizin hor gördüğü eserler de var bu kitapta.”

Söz konusu kitaplardan biraz daha farklı bir noktada duran ama benim “keşif” olarak değerlendirdiğim bir kitap daha var yeni çıkanlar arasında; Jeffrey Eugenides’in *Middlesex*’i. Üç kuşak ve iki kıtaya yayılmış bir aile hikayesinin anlatıldığı *Middlesex*, bir dönem çevrilip sonradan yeni baskısı yapılmadığı için kaybolmaya yüz tutmuş eserlerden... Böylesi çeviriler, bir süre sonra sahaflarda bile bulunmaz hale gelebiliyorlar. Dolayısıyla, Domingo’nun *Middlesex*’i yeniden yayımlamasını, “zenginliklere daha kısa yoldan ulaşmak” olarak değerlendirebiliriz. Sahaflarda eşelenmenin de vazgeçilmez bir tarafı var elbette ama bazı kitaplar kısa yoldan kolaylıkla ulaşılabilir olmalı... ■

MIDDLESEX

Jeffrey Eugenides

Domingo Yayınları

Çeviren: Solmaz Kamuran

YAZAR VE KAHRAMANI AYAKTA BİR ROMAN

“Edebiyat salonunda bir yere oturtulamayan, Mesut’un evindeki iki kapılı buzdolabı gibi ortada duran Hüseyin Cahit Doğanay’ı yaratan Ersan Üldes’in ilginç bir iş çıkardığı ortada.

Zaman akıp giderken yaşananların, o anda yazılıp yayımlananların farkına varmak ya da onların anlamını kavramak pek mümkün olmayabiliyor. Biraz vakit geçince birileri, kıyıda köşede kalmışların eserlerini dirilttiğinde her şey yerine oturuyor ve belki de yapboza yeni parçalar eklenebiliyor. Var böyle vaziyetler.

Yok yazar Hüseyin Cahit Doğanay, “Hindi”yi “bitirip” okurlara ateşlediğinde, üzerinde “titizlikle çalıştığı” kitabına edebiyat dünyasının neredeyse hiç yüz vermeyeceğini tahmin etmemiştir herhalde. Üzüntüsünden ve kırılganlığından bunu görebiliyoruz. Ersan Üldes’in de bu anlamda kurgu yazarı Doğanay’a destek çıkıp açığı kapatmak ya da Doğanay’ın hakkını teslim etmek ve biraz da zamanı geri çevirebilmek adına onun ismini anıyor. *Hindi’nin Ruhu*, Doğanay’ı “yâd” ve “ruhunu şâd ediyor.”

“OKURU DAĞITAN” ROMAN

Doğanay’ın, gücünün de görmezden gelinişinin de derinlikli bir adam olmasından kaynaklandığını anlatmaya gerek var mı? Belki var.

Zaten sağlam zemine oturmuş yazarların çoğunun ölmeden önceki “kaderi” üç aşağı beş yukarı aynı. Sıradan insan ne kadar sıradışıysa, Doğanay gibi bunu ustalıkla anlatan ve yeri geldiğinde okuru (olumlu anlamda) kıvrandıran yazarlar da bir o kadar sıradışı.

“Hindi”yi okuyup yeniden yazan ve *Hindi’nin Ruhu* adıyla bizi selamlayan anlatıcının yakaladığı ayrıntılar matrak.

Can Çetinkaya

Belki de bu yüzden Doğanay'ın "Hindi"deki kahramanı Mesut bizi bu denli etkiliyor.

Sonra efendim, kim olduğunu bilmediğimiz ve bizim için "Hindi"yi adeta yeniden yazan anlatıcı, kitabı elimize verip gidince anlıyoruz ki Mesut, hem bizden biri hem de değil. Otururken ayakta, ayakta oturur vaziyette, işe giderken gitmez halde; burası tamam. Ama adam her şeye külliye karşı, yani "mesafeli." Evindeki çift kapılı buzdolabından ve roman yazmak isteyişinden, Mesut'un nefes alıp verdiğini, daha doğrusu hayata ucundan kıyısından dokunduğunu fark ediyoruz. Ama buzdolabının yanı sıra evine gittiği Kumral'ı atlamamalı; Mesut'un aşkıdan ter içinde kalışı onu biraz daha insan kılıyor. "Hindi"yi "okuyup" yeniden "yazan" ve *Hindi'nin Ruhunu* adıyla bizi selamlayan anlatıcının yakaladığı ayrıntılar matrak. Bir yandan da düşündürücü. Mesut'un "hengameye dalıp gitmekten hayata katılamaz oluşu" daha düşündürücü. Gılgırcık bir adam kısacası, ne zaman neden nem kapacağı çok da belli değil.

Mesut, romanını kaleme alırken ergenlikten mustarip, kıskançlığa soğuk bir şekilde ağır aksak ilerliyor. Tez zamanda bunlar, kaldırılıp diye düşünüyor. Doğanay'ın, Mesut'un kafasında bizi dolandırdığı dehlizler "örtük kavramlarla" dolu; *Hindi'nin Ruhunu*, bu anlamda kanalları açıyor. Arada Mesut sahneyi terk ederken onun yerini eşyalar alıyor ve onlar okunmaya başlıyor. O da eşyalar gibi bir kenarda kırıltısız. Kumral'la yaşadığı tuhaf aşk da kahramanımız Mesut'un kişiliğini anlamamıza yardım ediyor.

Adını vermek istemeyen anlatıcının kitapta zaman zaman araya girerek "Hindi"nin ruhuna el atması ortalığı aydınlatsa da Cahit Doğanay'ın şifrelerini çözmek zor.

Doğanay ve Mesut didiklenirken yorumlar, insanı tebessüm ettiren türden. Mesela Mesut-dışarı ilişkisi: "Mesut dışarıdan ve dışarının kanunlarından korkar. (...) Ama sorsan son tahlilde onu roman yazma kararı eve bağlar. Savunma mekanizmalarıyla aralıksız kafa karıştıran II. Mesut, kendini rahatlatma yolunda müspet bilimlere bile suistimal edebilir. Eder. Ona kalırsa mesela ev, dışarının içindedir. Yani evde kalarak aslında dışarıya çıkmış olur."

Mesut'un evde yığım yığım beklettiği çöpler misali yanıtsız sorularla dolup taşan "Hindi", "okuru dağıtıyor." Duvarın duvara kütüphanesindeki kitapların sırtlarına sersem sersem bakan, karabatak gibi bir belirip bir kaybolan kahraman yetmezmiş

gibi ismini vermek istemeyen anlatıcı, bir de Doğanay'ın kendisini kapattıkça kapatan anlatımıyla "baş etmek" zorunda.

ADINI VERMEK İSTEMEYEN ANLATICI

Mesut'un içten gelimli dışa vurumlu "maceraları," bize ara ara kontağı kapatışımızı, rölantide çalışmamızı ve vitesi atlaya zıplaya değiştirmemizi anlatıyor biraz da.

Bunu başarılı kılan şey

ise "Hindi"den her seferinde veya her okumada yeni bir roman türetebilmek. Tabii omurganın, bir baltaya sap olamamış ya da olmak istemeyen Mesut kalması koşuluyla. Hiç sırtımayan bir şekilde "roman üstüne roman kondurmak" böyle bir şey olsa gerek.

Mesut nasıl sağı solu izliyorsa biz de onu seyrederiz. Aynı onun gibi kalakalarak, bazen sıtkımız sıyrılarak, bazen de eğlenerek. Mesut'un rahatsız edici tarafını bir yana bırakırsak rahatsızlık duyduğu şeyler zaman zaman bizim de aklımızı boncuk ediyor, en azından sayfalar ilerledikçe onunla böyle bir bağ kurabiliyoruz. Bu, bizim huzurumuzu kaçırabilir elbette; ama ortada böyle bir gerçek var.

Mesut'un aklına düşen hikayenin peşinden gitmesi, onun adına büyük bir devrim. Çünkü kitaplara bakakalan, hareketsizliği temel hareket sayan adamdan böyle bir hamle pek beklenmez. Yazdığı romanın altını üstüne getirirken kafasını karıncalandıran bir üst-roman da kendiliğinden geliyor; hem Mesut hem de bizim için mevzular derinleşiyor. Yazarken hızını kesen bilgi kırıntıları da cabası.

Adını vermek istemeyen anlatıcının kitapta zaman zaman araya girerek "Hindi"nin ruhuna el atması ortalığı aydınlatsa da Doğanay'ın şifrelerini çözmek zor. Örneğin anlatıcı "ikinci çay yanılığı" kavramına kafayı takmış biraz: "Üstat" dediği Doğanay'ın "yakınlarına" ulaştığını, "Bu nedir?" diye sormak için kıvrandığını söylüyor.

Aslında bizim de "Hindi" ve *Hindi'nin Ruhunu*yla ilgili soracağımız çok şey var. Gelin görün ki boşlukları kovalamak ve Mesut'u kollamaktan pek fırsat kalmıyor buna. Edebiyat salonunda bir yere oturtulamayan, Mesut'un evindeki iki kapılı buzdolabı gibi ortada duran Hasan Cahit Doğanay'ı yaratan Ersan Üldes'in ilginç bir iş çıkardığı ortada. Fakat yine de sormadan olmaz: Kim bu adını vermek istemeyen anlatıcı kardeşim? ■

HİNDİ'NİN RUHU
Ersan Üldes
Sel Yayıncılık

BİR "AN" DA BÜYÜMEK...

***Aile Hayatı** yarı otobiyografik bir roman fakat Akhil Sharma onu yazarken çocukluğuna dönmemiş, yeniden çocuk olmuş. Ve sanırım bu yüzden, satırları insanın ciğerine dokunuyor.*

Mutluluğa tek kelimelik bir karşılık bulmak istesek, pek çok insan "çocukluk" cevabını verirdi sanırım. İlkokul çağındaki bir çocuğun derdinin büyüklüğü hafta sonunun yakınlığıyla ölçülebilir çünkü. Ya da dışarda oynayarak geçireceği saatlerin uzunluğuyla... Veya doyasıya çikolata yiyip yemediğiyle... İşte, bu yüzden hiçbir çocuk zamansız büyümek zorunda kalmamalıdır. Peki, büyüdüğünüz anı hatırlıyor musunuz? Yetişkinliğe adım attığınız anı değil, çocukluğunuzu sizden alan o olayı, o hatırayı kastediyorum. Böyle bir an hatırlayamıyorsanız, kanımca şanslısınız. Çünkü onu ömür boyu boynunuzda taşımak zorunda kalmayacak, büyük bir travmayla mücadele etmeyeceksiniz; Ajay'ın aksine... *Aile Hayatı* yarı otobiyografik bir roman, anlatansa Hint asıllı ABD'li yazar Akhil Sharma'nın çocuk sesi diyebileceğimiz Ajay.

70'li yıllarda, taşı tarağı toplayıp hayaller ülkesi ABD'ye taşınmayı göze alan Hintli bir ailenin sekiz yaşındaki oğlu o... İdealist bir babası, domestik ama dominant bir annesi ve kendisinden dört yaş büyük bir ağabeyi var. Önceleri yalnızca yeni bir ülkeye, başka din ve kültürlere, yalnızca filmlerde gördüğü bir yaşam tarzına alışmanın derdinde; üstelik, azınlık olduklarının

yüzlerine çarpılmadığı tek bir gün bile yokken... Fakat, ABD'ye çabucak adapte olan ve önemli bir okulun sınavlarına hazırlanan başarılı ağabeyi Birju, serinlemek için gittiği havuza çakılıp beyin travması geçirince bir anda büyüyor. Koruyucusu, hatta rol modeli diyebileceğimiz ağabeyi bir kaza sonucu bakıma muhtaç hale geliyor çünkü.

Yazar açıkça ifade etmese de satır aralarından yakalıyoruz, Ajay, ağabeyinin hak

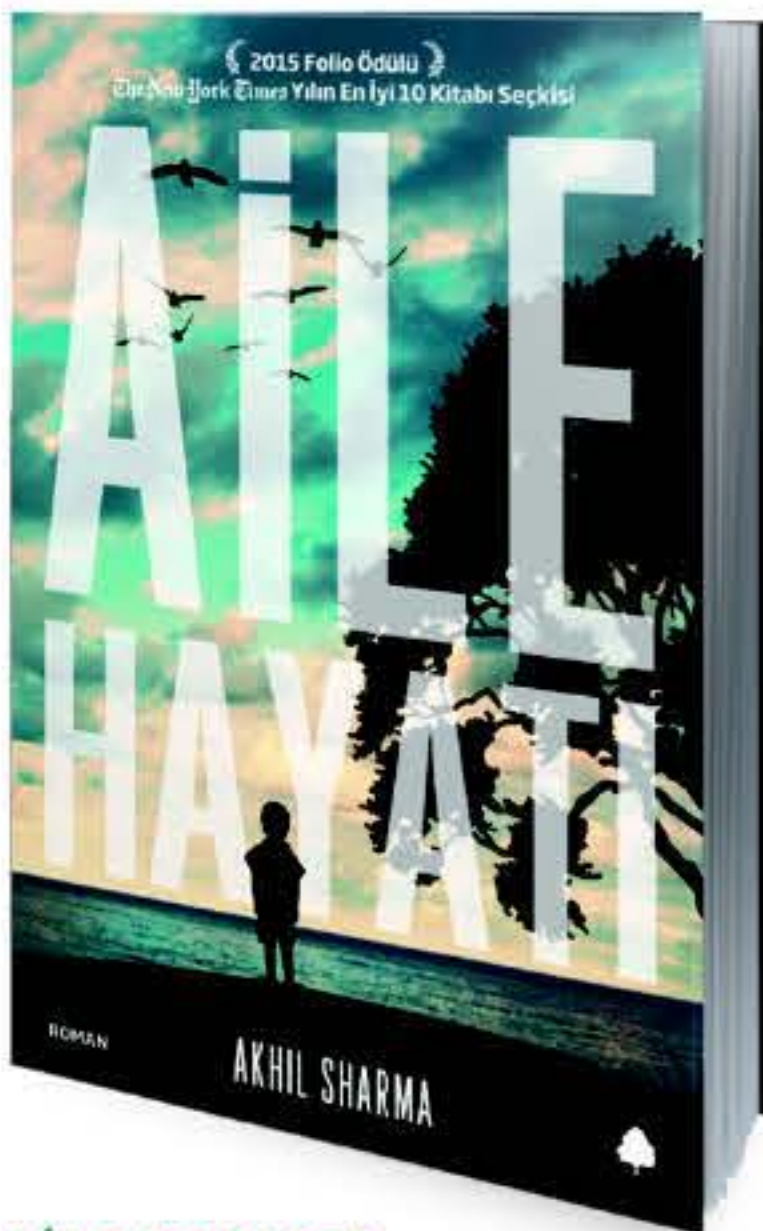
ettiği hayatı yaşıyor gibi hissediyor. Belki de bu yüzden, Birju'nun aslında işe yaramaz biri olmadığını göstermek için, yeni okul arkadaşlarına onu bir kahraman gibi anlatıyor. Gerçek başarılar yetmeyince de, bunların yerini doğaüstüne varan kahramanlık hikayeleri alıyor. Artık ağzıyla kuş bile

tutsa annesini mutlu edemeyeceğini, babasını gururlandıramayacağını düşünüyor zaman zaman ve bu düşüncelere katlanamayarak Tanrı'yla konuşmak gibi kaçış yolları buluyor. İhtiyaç duyduğu cevapları kendisine Tanrı'nın elinden veriyor belki de. Bulduğu bir diğer kaçış yoluysa babasının eskiden okusunlar diye para teklif ettiği kitaplar; bir çocuğu gerçeğin acısından kurtarabilecek en sağlam can simidi... Ama yine de ileride hatırlayabileceği bir mutluluk anı yaratamıyor kendisine. Yaşamının önemli anlarının görmezden gelindiğini ya da hafife alındığını hissettiği için kırılıyor, ağabeyi öylece yatarken hayatına devam edebildiği için ise pişmanlık duyuyor.

Akhil Sharma, birçok şeyi aynı anda yapıyor *Aile Hayatı*'nda. Yetişkin bedeninden çıkıp çocuk zihnine ve belki de kendi hatıralarına geçerken, gerçekten de o yaşların diliyle konuşuyor. Çocukluğuna dönmüyor, çocuk oluyor. Ve sanırım bu yüzden insanın ciğerine dokunuyor satırları. Üstelik kitabın ilk taslağının 6 bin 800 sayfa olduğunu bilmek de insanı tuhaf hislere salıyor. Elimizdeki Sharma'nın 13 yılda yazdığı yaklaşık 7 bin sayfanın özetinin özeti olsa gerek. Yaklaşık 200 sayfalık bu özetin insanda yarattığı etki düşünülünce müsveddelerin Sharma'nın hayatının seyrini etkileyen başka detaylar barındırdığını anlamak çok da zor değil. ■

Sharma, *Aile Hayatı* ile 2015 Folio Ödülü'nü kazandı

AİLE HAYATI

Akhil Sharma

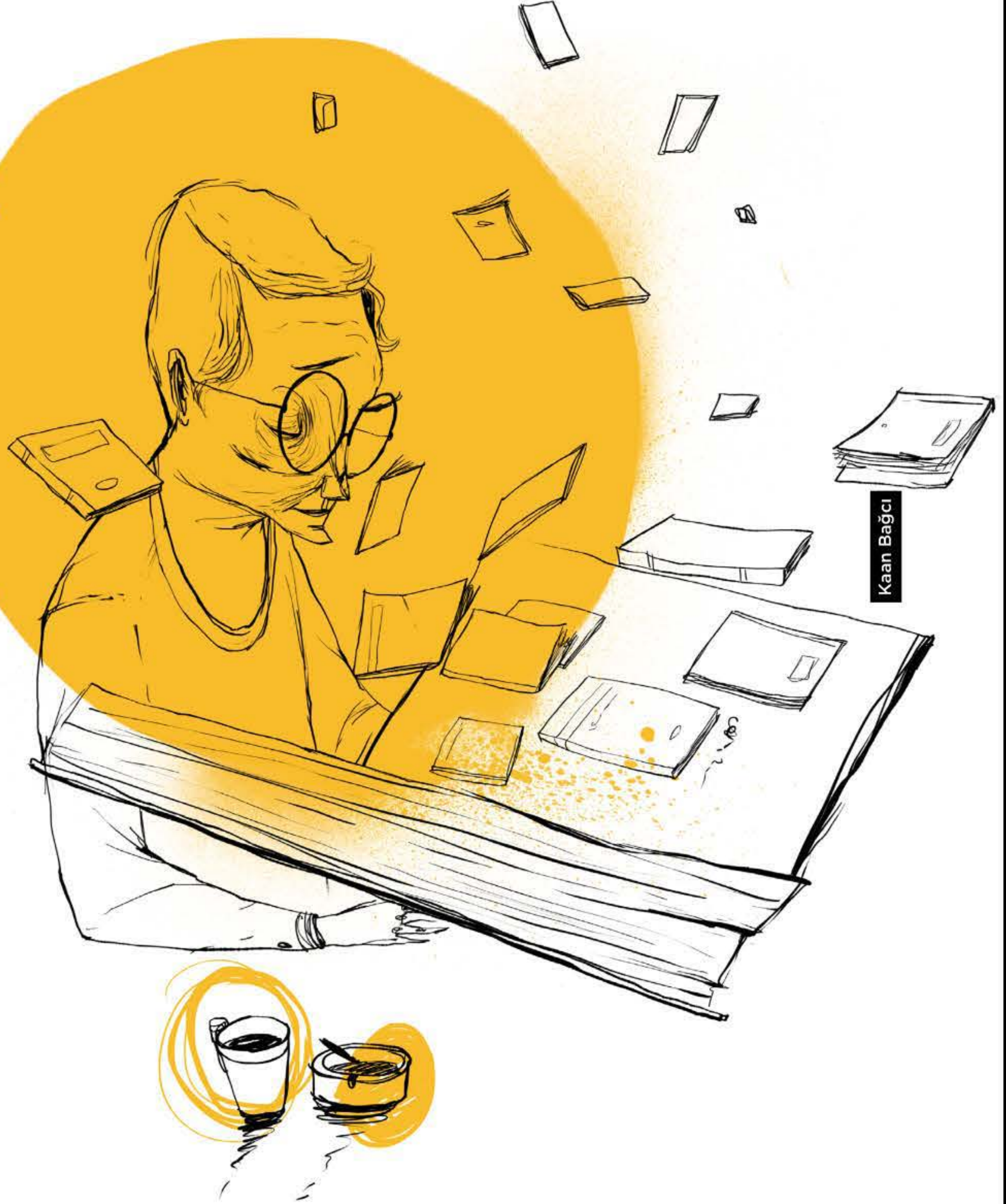
April Yayıncılık

Çeviren: Ergin Kaptan

ROMAN SEVME KILAVUZU

“Selim İleri,
bir bağ-yazar. Hem
romanlarıyla hem
de bir eleştirmen,
bir edebi denemeci
olarak kaleme
aldıklarıyla,
geçmişten
günümüze ve
edebiyatımızın
geleceğine dili, edebi
yaşamı, hikaye etme
arzusunu sırtlanıp
taşıyor.

Kaan Bağcı

Madem Selim İleri *Edebiyatımızda Sevdığım Romanlar Kılavuzu* yazmış, hem de dile kolay tam iki yüzden fazla roman var bu kılavuzun içinde, o zaman ben de içlerinden en sevdiğimle başlayabilirim... Örneğin Halit Ziya Uşaklıgil'in *Mai ve Siyah*'ıyla. Romanın kahramanı Ahmet Cemil ile edebiyat yolunun başındaki Halit Ziya'nın nasıl da birbirine benzediği düşüncesini İleri'den el alarak derinleştirebilir, kültüre önem vermeyen bir toplumda, genç bir edebiyatçının umarsız mücadelesine dalabilirim. Ya da Melih Cevdet Anday'ın *Aylaklar*'ını karıştırır, onun müthiş şairliğinin yanı sıra müthiş bir romancı olarak keşfedilmeyi beklediğini bir kez daha söyleyebilirim kendi kendime...

Buradan çok sevdiğim Suat Derviş'in gotik novellası *Kara Kitap*'a geçer, Derviş'in siyasi düşünceleri nedeniyle edebiyat sahnemizden silinmek istendiğine bir kere daha öfkelenebilirim pekala. Yazarın bu ilk romanının Alman edebiyatından alındığının öne sürüldüğünü, Derviş'e Mehmet Rauf'un sahip çıktığını hiç bilmiyordum sözgelimi, Attilâ İlhan'ın *O Karanlıkta Biz* adlı kitabında Suat Derviş'i roman kişisi olarak yazdığını da... Bilmediğim ne çok şey var. *Çalikuşu*'nun aslında "İstanbul Kızı" adlı bir oyun olarak yazıldığını ve Darülbeyaz'ın repertuara almadığı bu oyunun kaybedildiğini; Refik Halid Karay'ın en sevdiği roman kişisinin *Sürgün*'deki Hilmi Efendi

olduğunu; Sevim Burak'ın annesinin Peyami Safa'nın "Matmazel Noraliya'sına model oluşturduğunu; *Esir Şehrin İnsanları*'nda Halide Edip Adıvar'ın Sultanahmet Mitingi'nde belirdiğini; Tevfik Fikret'in *Aşk-ı Memnu*'nun Bihter'inden adeta tiksindiğini ama Mehmet Rauf'un bu romanı Türk romanının baş eserlerinden biri olarak kabul ettiğini, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın en hüznü eserinin *Nimetşinas* olduğunu...

Selim İleri sevdim, beğendim deyip geçmeyen, sevgisini, beğenisi anlatmaktan, temellendirmekten hiç sıkılmayan bir yazın insanı. Bir okuma tutkunu ve onun gibi başka okuma tutkunlarını mest ediyor.

Bilmediklerimden de kendime bir kılavuz çıkarabilirim, Selim İleri'yle ortak beğenilerimizden de; neden olmasın, oluyor. Üstelik saymakla da bitmiyor. Selim İleri bir okuma tutkunu ve onun gibi başka okuma tutkunlarını mest ediyor. Dediğim gibi iki yüzden fazla roman yer almış *Edebiyatımızda Sevdığım Romanlar Kılavuzu*'nda, hal böyle olunca romanlar üzerine yazılanlar birkaç sayfadan öteye geçmiyor. Kısa, ama dinamik denemeler bunlar. Bereketiyle hem sıkı edebiyat okurunu memnun ediyor hem de ortalama okura hitap ediyor. Kimler kimler yok ki "Kılavuz"da. Muazzez Tahsin Berkant'tan Kerime Nadir'e, Reşat Nuri Güntekin'den Nahit Sırrı Örik'e, Orhan Kemal'den Yaşar Kemal'e, Tanpınar'dan Sevgi Soysal'a, Güzide Sabri'den Peyami Safa'ya, Suat Derviş'ten Sabahattin Ali'ye, Halide Edip Adıvar'dan Yakup Kadri Karaosmanoğlu'na, Kemal Bilbaşar'dan Mithat Cemal Kuntay'a, Refik Halid Karay'dan Halikarnas Balıkcısı'na, Aziz Nesin'e, Fatma Aliye'ye, Erhan Bener'e, Tahsin Yücel'e uzanan, saymakla bitmez bir romanlar, romancılar geçidi. Üstelik hangi edebi incelemeyi, eleştiri kitabını açsanız karşınıza çıkacak malum yazarların, kabul edilmiş eserlerin dışında kalan, beğenilmeyen, unutulmuş, unutturulan birçok yazarla, birçok romanla da karşılaşmak mümkün. Çünkü Selim İleri, sevdim, beğendim deyip geçmeyen, sevgisini, beğenisi anlatmaktan, temellendirmekten hiç sıkılmayan bir yazın insanı.

HER DÖNEM YAŞAYAN METİNLER

Bizim edebiyatımız geçmişten ve geleneklerden kopuşlarla dolu bir edebiyat. Bunu geleneğe karşı bilinçli bir edebi başkaldırı olarak değil, doğrudan

kelime anlamlarıyla kullanıyorum. Okumamakla, bilmemekle, edebiyatın geçmiş dönemleriyle ilgilenmemekle ilgili olarak... Oysa geleceğe kalan, her dönem yaşayan metinlerin, edebiyatı yekpare algılayan yazarların kaleminden çıktığını hepimiz pekala biliyoruz. Gündelik eğilimlerin çarçabuk geçip gittiğini de öyle. Selim İleri, edebiyatımızdaki söz konusu boşlukları dolduran bir bağ-yazar. Hem romanlarıyla hem de bir eleştirmen, bir edebi denemeci olarak kaleme aldıklarıyla,

geçmişten günümüze ve edebiyatımızın geleceğine dili, edebi yaşamı, hikaye etme arzusunu sırtlanıp taşıyor. Edebiyatın tarihin her anında soluk alıp veren derin, zengin, sevinçli, ümitli bir "şey" olduğunu varlığıyla bize tekrar tekrar hatırlatıyor, kanıtlıyor. İşte *Edebiyatımızda Sevdığım Romanlar Kılavuzu* da bu sevinçli, bu tutkulu yaklaşımın, onun deyişiyle, bir verimi. "Kılavuz" 1980 yılında sona eriyor, bu demek oluyor ki, elbet bir ikincisi de olabilir. 1980 yılından sonra neler yazıldı, neler okundu, acaba Selim İleri hangilerini çok sevdi, hangilerini yazacak diye, merak ettiriyor.

Kitapta özellikle bir bölüm var ki beni derinden etkiledi. Onunla bitirmek isterim... 1973 yılında Yusuf Atılgan'ın *Anayurt Otel*i yayımlanır. Selim İleri, romanı yeren, deyim yerindeyse yerden yere vuran bir yazı yazar *Yeni Ortam* gazetesinde. Yusuf Atılgan'ı Peyami Safa'dan sahneler aşırarak suçlar. Oysa yoktur böyle bir şey. Peki neden böyle bir yazı yazmıştır Selim İleri? Yusuf Atılgan çok üzülür, Doğan Hızlan'a, bunu Selim İleri'den hiç beklemezdim, der. Sonradan geliştirdikleri dostluk, onu daha da kahredecektir. Çünkü diyor Selim İleri, *Anayurt Otel*i beni öylesine etkilemiş, sarsmıştı ki, belki bu "müthiş" romandan kurtulmak istiyordum... Selim İleri ve *Anayurt Otel*i arasında yaşananların, bugün kimilerinin yerin dibine soktuğu yapıtların, yarın belki de parlayan bir yıldıza dönüşeceğini düşündürmesi bir yana; edebi metnin, okur/yazar/eleştirmen üzerinde, kimi zaman hayranlık ve beğeniden çok, rahatsız edici, sarsıcı hatta öfkeye varan yoğun duygular uyandırıcı etkisinin güçlü bir kanıtı daha, gibi geldi bana. *Edebiyatımızda Sevdığım Romanlar Kılavuzu*, hakkını veriyor, iyi okumalar... ■

EDEBİYATIMIZDA SEVDİĞİM ROMANLAR KILAVUZU
Selim İleri
Everest Yayınları

HAYATIN SAÇMALIĞI

“ *Temasal zenginliği, çok katlı okumalara izin veren yapısı, ironik anlatımı ile Steiner'in Hikâyesi bu yıl içinde okuduğum en iyi romanlar arasında...*

Yazarlığının yanı sıra müzisyen kimliği ile de tanınan Avusturyalı Constantin Göttfert 1979 doğumlu. Viyana Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmiş. 2006 yılında yayımlanan *Holzung* adlı hikaye kitabıyla Alman edebiyat çevrelerinin dikkatini çeken Göttfert, kariyerini *In dieser Wildnis* (2010) adlı hikaye kitabı, *Satus Katze* (2011) ve *Steiner'in Hikâyesi* (2014) adlı romanlarıyla sürdürdü.

Göttfert, hikaye kitaplarında ve ilk romanında rahatsız edici konuları işlemiştir. *Steiner'in Hikâyesi*'nde de benzer bir arayışın içinde. Köklerini arayan bir kadının hikayesini anlatıyor; geçmişle ve bugünle yakıcı bir hesaplaşmaya girişiyor. Suçluluk, sürgün, acı ve ihanet hakkında sürükleyici bir roman...

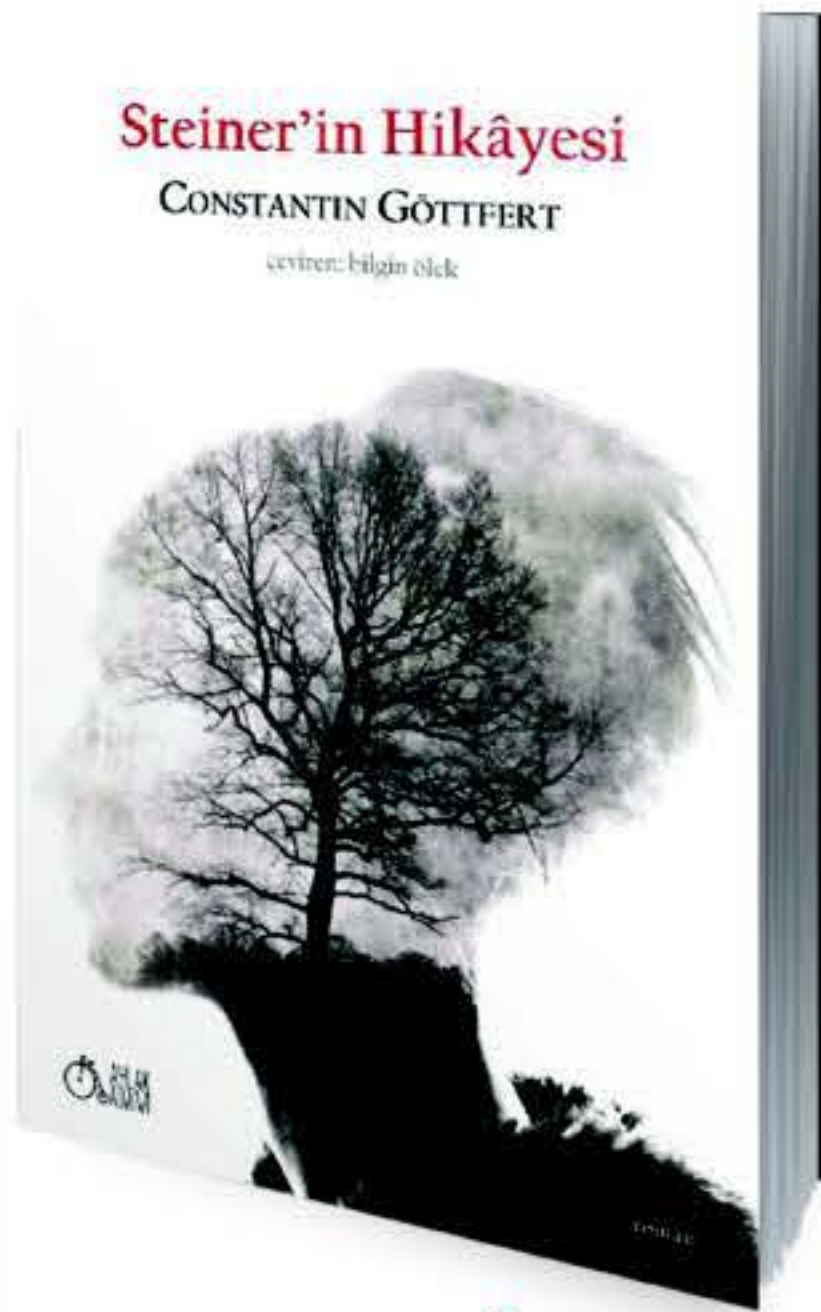
2010 yılında başlıyor roman; Martin ve Ina, genç, evli, birbirini seven bir çift. Viyana'daki üniversite eğitimleri sırasında tanışmışlar, evlenmişler. Onları birbirlerine ilk yakınlaştıran Avusturya ile Slovakya'nın kesiştiği Morava bölgesinden gelmeleri olmuş. Martin, vilayet başkentinin yakınlarında büyümüş; Ina ise birkaç kilometre uzaklıktaki Limbach köyünden. Ne var ki Ina'nın ailesi ne Slovak ne de Avusturyalı. Onların soyu -varlığını bugün pek az kimsenin bildiği- Karpat Almanlarından geliyor. Özellikle Ina'nın çok sevdiği dedesi Steiner, soy konusunda çok tutucu. Steiner için Limbach, yıkılan bir umut, bir özlem, bir acı anlamına geliyor. Ama Martin ilk başta bunun nedenini kavrayamıyor. Yüzleşme, Steiner'in ölümünden sonra başlıyor. Çünkü Ina doğan bebeği ile birlikte Martin'i terk ediyor, üstelik terk etmekle de kalmıyor, ortadan kayboluyor. Martin ise karısının bir hikaye aradığını anlıyor; büyükbabası

Ina'nın ailesi ne Slovak ne de Avusturyalı. Onların soyu -varlığını bugün pek az kimsenin bildiği- Karpat Almanlarından geliyor.

Burak Dak

STEINER'İN HİKÂYESİ

Constantin Göttert

Aylak Adam Yayınları

Çeviren: Bilgin Tek

hakkında bir hikaye bu. Ina'yı bulabilmek için onun da bu hikayeye katılması gerekiyor...

Karısının izini sürerken ister istemez Karpat Almanları ile ilgili malumatlar edinen Martin, tarih kitaplarında hiç söz edilmeyen gerçeklerle karşılaşır. Artık Ina'nın köyünü ziyaret vakti gelmiştir. Slovakya'ya doğru zorlu yolculuktan sonra Limbach'a varan Martin, Steiner'in geçmişini ve Ina'nın aradığı hikayenin iç yüzünü kavrayacaktır: "Steiner ve oğlu bu

hikayeyi anlatmıyor ve bu yüzden bu hikaye gittikçe daha çok eşinizin içine işliyor. Eşinizin sesinde, bu hikaye var, hiç bilmediği bu hikaye. Ölümcül hikaye, hayal kırıklığı, ölümcül hayal kırıklığı. O soruyor ama ona hiçbir şey anlatılmıyor: Utançtan..."

Constantin Göttert, işte bu utançtan anlatılamayan hikayenin, hikayelerin peşinde. Sadece savaş yılları ile de sınırlı kalmıyor; o zamandan günümüze kadar uzanan zaman diliminde pek çok utanç verici an yakalıyor. Kuşkusuz yüzleşmek, yüzleştirmek, en azından farkındalık yaratmak için....

ARAMIZDAKİ NEHİR

Bir zamanlar Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun hüküm sürdüğü topraklarda kurulan irili ufaklı devletlerin bireylere ve topluma karşı acımasızlığını işlerken -kadınıyla erkeğiyle- sivil halkın suç ortaklığını da ihmal etmemiş Göttert. Martin'in hatıralarından örnekleyelim: "Bilmeden, eski bir toplama kampında oynamıştım çocukken. İkinci Dünya Savaşı sırasında buradaki Macar ve Fransız Yahudileri civardaki çiftliklerin çiftçi kadınları tarafından zorla çalıştırılmak üzere Morava bölgesinin tarlalarına sürüklenmişlerdi."

Ne var ki modern Avusturya tarihine kaydedilmemiş bu acılar, yüzleşilmemiş, hatta resmi tarih tarafından hasıraltı edilmiş: "Ina'nın tarih dersi sekiz yıl içinde asla İkinci Dünya Savaşı'na ulaşmamıştı. Dördüncü sınıfın sömestri sonunda İmparator Franz Joseph'in ölümü tesadüf gibi -büyük tatilden sonra neolitik çağdaki insanların yerleşimleri ile yeniden başlayan- tarih dersinin sonunu da işaret etmişti. İmparatorun ölümü, hükümdarlığın sonu ile tarihin sonuna gelindiğine inanılabilir. Utandırıcı bir şekilde Avusturya faşizminin ve İkinci Dünya Savaşı bölümünün tümü çıkarılmıştı."

Böyle bir yaklaşımın sonucunda Avusturya'da faşist zihniyet hâlâ canlıdır. Değişen "öteki"nin kimliğidir, Yahudilerin yerini Avusturya'nın doğusundan gelen yabancılar almıştır. Martin'i asıl rahatsız eden bu zihniyetin bulvar gazetelerinde fütürsüz biçimde sergilenmesidir: "Suç işleme eğilimi göçünün bir krokisi Avusturya'nın komşu ülkelerini gösteriyordu. Daha doğrusu komşu ülkeleri değil, üzeri koyu gri çizgilerle çizilmiş ve ayrı ayrı ülkelere bile sınıflandırılmamış olarak Yaban'ı gösteriyordu. Tek, büyük, karanlık bir Doğu'ydu orası, ülkeyi istila eden istilacıların -kalın oklarla sembolize edilmiş- çıktığı yerd. Hepsi Mora, Raab, Morava ve Thaya nehirleri üzerinden ülkemize hücum ediyordu."

Avusturyalıların geçmişi ters yüz etme gayretleri, kendilerini tehdit eden bir yaban ve oradan gelen tehlikeli yabancılar icat etmeleri bizim için de çok alışlageldik bir devlet ve toplum refleksi. Oysa asıl tehditi oluşturan yoksullar değil, onları yağmalayacak güce sahip uluslar. Martin bu gerçeği de çok çıplak biçimde dile getiriyor: "Doğu o zamanlar yine ansızın akıllara düşmüştü. Onlarca yıl hiçbir şey yokmuş gibi görünen yerlerde ülkeler vardı. İçinde evler, araziler, tren yolları, elektrik santrali, su çıkarma ve dağıtma tesisi ve hatta bazı caddelerin dahi satılığa çıkarıldığı dev bir süpermarket vardı. Kocaman bir ordu ucuz, hatta en ucuz işgücü, aynı zamanda fethedilecek yeni piyasalar ve üretim sahaları." Ve daha da kötüsü; "Demir Perde'nin yıkılışından sonra Doğu Avrupa'yı sadece genelev ve alışveriş merkezi olarak algılamışlar ve oraya sadece bu iki sebepten dolayı gitmişlerdi."

Constantin Göttert, faşizme destek olan kendi devletlerini ve toplumlarını eleştiren Musil ve Bernhard gibi yazarların izinden gidiyor. Anlatım tarzı açısındansa Kafka'nın etkisinden söz edebiliriz.

Alıntılardan da anlaşılacağı üzere Constantin Göttert, faşizme destek olan kendi devletlerini ve toplumlarını eleştiren Robert Musil ve Thomas Bernhard gibi yazarların izinden gidiyor. Anlatım tarzı açısındansa Kafka'nın etkisinden söz edebiliriz. Özellikle Martin'in karısı Ina'yı aradığı, çok yaklaştığı halde bir türlü yakın temas sağlayamadığı, ironik anlatımla birlikte hikayenin absürd bir hal aldığı bölümlerde Kafka'nın *Şato'suna* gönderme yapıldığını söylemek mümkün.

Temasal zenginliği, çok katlı okumalara izin veren yapısı, ironik anlatımı ile *Steiner'in Hikâyesi*, bu yıl içinde okuduğum en iyi romanlar arasına giriyor. ■

ŞİMDİNİN İÇİNDEN ÖTE GEÇELER

“Yeni Cüret Çağı’nın dış dünyası ve sözcükleri Öte Geçeler’de yerini daha karanlık bir tekinsizliğe bırakıyor. Şehrin karmaşık düzlüğünden dağların puslu aydınlığına çıkıyor Demir.”

Yeni Cüret Çağı’nın şairi Fırat Demir’i BirGün, Milliyet Sanat, Bianet, Kaos GL, Bir+Bir, kitap-lık, Yasakmeyve, Kontra gibi mecralardaki yazı ve şiirleriyle de tanıyoruz. Şair şu sıralar Agos gazetesinde yakın geçmişin iz bırakan portrelerini duyarlığı ve dolaysızlığı yüksek bir detaycı bakış açısıyla ele alıyor. Ayrıca yakın zamanda gerçekleşen 13. İstanbul Bianeli’nin kendine başlık olarak seçtiği Lale Müldür’ün Anne Ben Barbar mıyım?’ından hareketle Hâlâ Barbar mıyız? adlı bir deneme kitabı hazırladı. Kitap, on yedi yazarın “barbarlık” kavramı üzerinden geçmişe ve günümüze tarihsel, siyasal, edebi, sanatsal vb açılardan bakmaya çalışan yazılarıyla oluşmuş, oldukça ilginç bir derleme.

İlk şiir kitabı Yeni Cüret Çağı’nda, dışarıya çıkan lirik öznenin kendisine kapanan, bu kapanma halini etrafa paylaştıran deneyimini “yeni” bir lirizmle ele alıyordu Fırat Demir. Yeni bir lirizm çünkü aşkı, kimlikleri, cinsel kimlik arayışlarını, tarihi ve politikayı ele alırken tutuk bir imgeselliğin içine hapsetmemiştir şiirini. Paul Newman, Batman, popüler kültür eleştirisi, Ece Ayhan, Müjde Ar, Ahmet Haşim, Sezen Aksu Yeni Cüret Çağı’nın kaynaklarından sadece birkaçıydı. Kaynağını kendi öznel gerçekliğinin içinde değerlendiren, anlatımcı, akışı tekrarlarla bölen ve ilerleten şiirlerdi bunlar. Şairin dize kurarken kullandığı bu kesikli ama akışkan teknik, kendisini içeriğin dizaynında da gösteriyordu: “Ben beni sana alıştıramam/ Anlamsız çığlıklar atarım bir anda/ Ya da saatlerce boşluğa dalar gözlerim/ Sen hep aynı cümlelerinle/ Doğaya karşı gelirken/ Yaratamadığın dengeler için/ Tam ortaya gergin bir ip çekerim/ Ben senin sevgilin olamam”.

Şairin ikinci kitabı

Öte Geçeler de yakın bir zaman önce yayımlandı. “Öte geçe” (karşı taraf anlamında) ifadesi, aklımıza hemen Ülkü Tamer’in “Memik’e Ağıt”ını getiriyor. Kaçakçı gencin ölümle sonuçlanan dramatik öyküsünü anlatan şiir, muradın bu dünyada olmadığına dikkat çekmektedir. Fırat Demir, kitabına Öte Geçeler adını verirken bu şiirden mi ilham aldı bilmiyoruz fakat şairin bu kitapta bir “öte yer” arayışında olduğu çok açık: “Başka zamanları yazmaya gideceğim, şimdiyi yok etmeden önce, dediydi Köpek Adam Şair./ Öte geçe, karşı köy, dünyaya ait olmayan dünyalar, aramızda dağ var, dediydi Köpek Adam Şair”.

Karanlığın, mistiğin, gerçeğin ve öte gerçeğin kitabı...

Yeni Cüret Çağı’nın dış dünyası, onun sözcükleri Öte Geçeler’de yerini daha karanlık bir tekinsizliğe bırakıyor diyebiliriz. Şehrin karmaşık düzlüğünden dağların puslu aydınlığına çıkıyor Demir. Kendisini ve dünyayı bu mistik atmosferin içinden bir kez daha yoklamaya girişiyor. Dilden öze doğru çektiği hattın dolayımında geçmiş ve şimdiyi “yolların, ölümlerin, ova üstünde uçan kuşun”, Pater Noster’in üzerinden anlamaya çalışıyor: “Sevdiklerim önce inandıklarım/ Sonra da sahip olduğum tüm zamana/ Beton döktü”. Betonun ayrıştırılması ve tek tek kendi kalacak olan varlığın gerçekliğine erişme süreci de diyebiliriz Öte Geçeler için. Kitabın iki bölümden oluştuğunu hatırlatarak ikinci bölümün tek şiiri olan “Köpek Adam Şair”in kitaptaki diğer parçaları bütünleyen bir uzun anlatı olduğunu da belirtelim. Şiir, Büyücü, Said, Beran, Gabi gibi personalarla birlikte lirik öznenin bugün karşısında geçmişe gitmenin, ona sığınmanın yollarını modern bir anlatıyla arıyor. Doğu’ya kırmızı bir Hyundai ile, Kate Bush’un “And Dream of Sheep”iyle, haşhaşla yapılan bir yolculuk...

Karanlığın, mistiğin, gerçeğin ve öte gerçeğin kitabı Öte Geçeler: “Bana dediler ki, seni eve götüreceğiz./ Haşhaş çiçekleri gibi, kökleriyle ağır./ Onlar beni daha derine ve/ daha derine çektiler”. ■

ÖTE GEÇELER
Fırat Demir
160. Kilometre

“KÖRLER ÜLKESİNDEKİ TEK GÖZLÜ İNSAN KRALDIR”

“*Körler Ülkesi* romandan çok uzun bir hikaye; bir vadiye gömülmüş tuhaf, nesillerdir kör bir kabile ile rastlantı sonucu oraya düşen, görmenin erdemi ve zevkleriyle bütünleşmiş şehirli bir dağcının ilişkisi üzerine yazılmış çarpıcı bir kitap.

Görememek, gözlerini kapatmak yahut bir engel olarak körlüğün yanına, görme eylemini hiç tadamamanın sonucu bu duyunun bir/birkaç nesil sonra tamamen yitirilmesini de eklemek gerekebilir ileriki zamanlarda. Görmek doğal ve istemsiz olduğu kadar bir arzu, bir merak, bir ilgi eylemidir çünkü. Daha iyi görebilmek için yaklaşılabılır, daha geniş görebilmek için uzaklaşılabılır; görmek istememek ise bir akıl oyunudur; bir tercih, bir ret mekanizması olarak da işler/işletilir. Gözlerini yumanların, yumulmasına izin verenlerin bambaşka hesapları vardır. Görmeyi istemediği şeyleri unuttur ve onların yerine hayal ettiği, kurgu bir dünya oturtur. Başta romantizm, hatta saflık/temizlik derecesinde iyi niyet taşıdığı düşünebilecek bu tavır aslında tamamen muhafazakarlıkla ilintilidir. Böyle travmatik bir kör, gözlerinin olmadığına, onların bir hastalık çukurundan ibaret yaradılış hatası diye adlandırılması gerektiğine inanır. Gözü olanın, görenin tedavi edilmesi kaçınılmazdır. Tedavi ise bellidir: Gözlerinin çıkartılması.

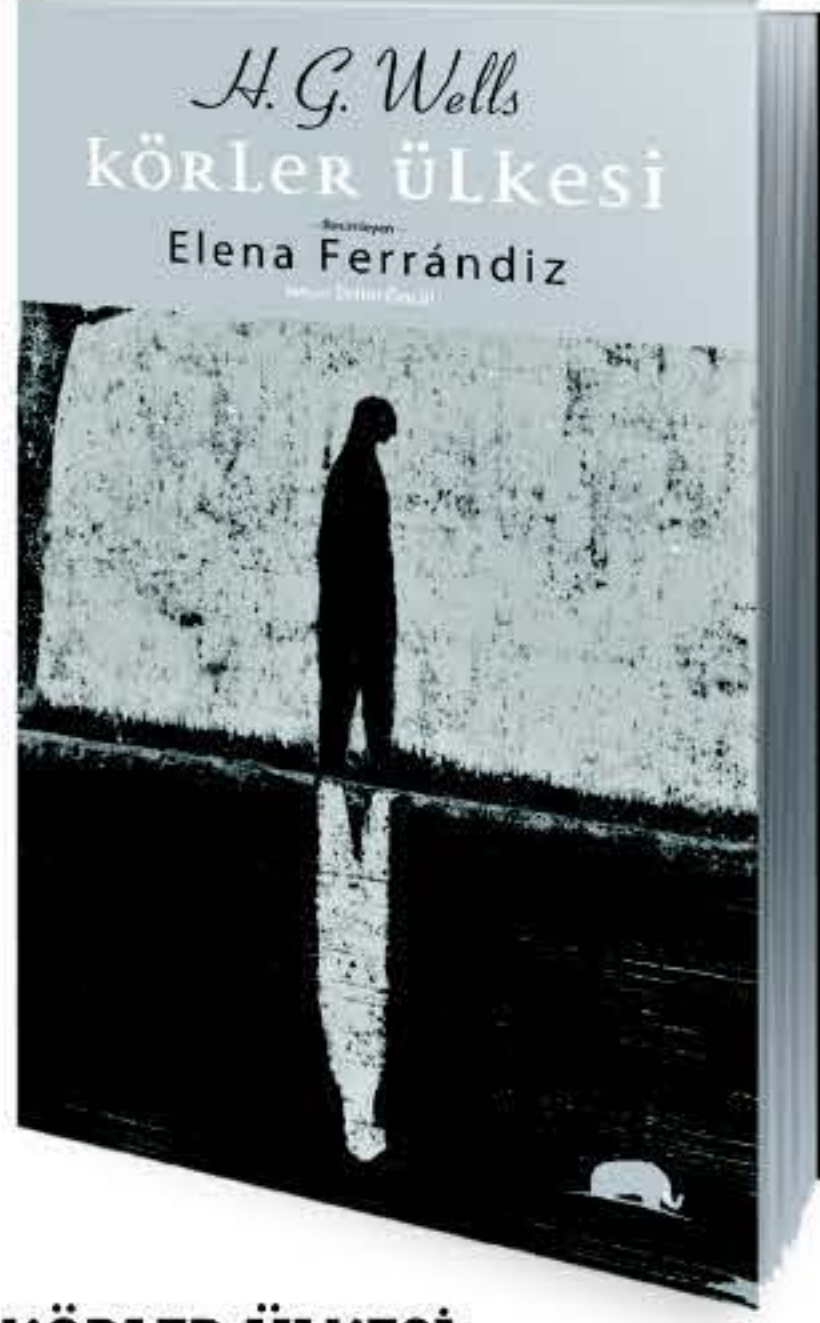
Bu tür körler, gören birini alayla karşılayacak, onu cehaletle, delilikle suçlayacaklardır. Gerçeğin yeniden tanımlanmasının aralarında kimseye faydası yoktur ve zaten gerçek tanımlanamaz; onlara göre gerçek hissedildiği, mistik öğeler barındırdığı ölçüde

geçerlidir. Maddesel bir karşılığının olması onu var etmez. Görmedikçe geliştirdiklerini savundukları diğer duyuları, inançlarıyla hayatta kalmayı başarabilmişlerdir – yeni bir gerçek tanımları onlar için lüzumsuz, tehlikeli, günah ve haramdır.

Öte yandan gören kişi bu tür travmatik körlerin arasında kendi üstünlüğünün kibrine kapılabilir; körlere görmenin güzelliğini, avantajlarını anlatmaya çalışırken krallığının tadını çıkartır. Başta bir eğitim, yardım olarak başlayan bu yakınlaşma gitgide bir otorite kurma, itaat ortamı doğuracaktır. Körlerin aydınlanması için verilen savaşta gözleri gören hükmetmenin heyecanına kapılacak, körlerin kör kalmasını/körlerin körlüğünden utanmasını öğrenmelerini yeterli, iktidarı adına da doğru bir hamle sayacaktır. Fark edemediği şey, travmatik körlerin yıllara uzanan dayanışması, ortak bir lisan geliştirmiş olma şansları ve varlıklarını böyle koruma inatlarıdır.

AYDINLANMANIN ÜTOPYASI

Kör, görmediği için mutsuz değildir. Gören, körler görmediği için mutsuzdur. Bu çetrefil, sosyolojik bir çatışmanın fitilini ateşler hep: Müdahale hakkının nereden edinildiği ve sonuçlarına birilerinin katlanıp katlanmayacağı.

KÖRLER ÜLKESİ

H. G. Wells

Kolektif Kitap

Çeviren: Evrim Öncül

Resimleyen: Elena Ferrándiz

Sürekli gerçeğin yeniden tanımlanması tartışılacak ve her iki taraf da kendi düzenini sürdürmek, kalıcılığını görüşte kanıtlamak uğraşı verecektir: Aydınlanmanın ütopyasında liderliğini ilan eden ile karanlığa gömülmenin zavallılığında cahilliğiyle övünenin karpışması.

H. G. Wells bilimkurgu hayranlarının, özellikle de klasik

severlerin çok iyi bildikleri bir isim. Bu alanın üstatlarından biri olduğuna herkes hemfikir. *Körler Ülkesi*, romandan çok uzun bir hikaye; çağdaş insandan mesafeli, bir vadiye gömülmüş tuhaf bir kabilenin ve rastlantı sonucu oraya düşen şehirli bir dağcının ilişkisi üzerine yazılmış, çarpıcı bir kitap. Kabile nesillerdir kör, gözleri körelmiş/sonuçta da tüm yaşam koşulları, inançlar, sabitler körlük üzerine inşa edilmiş. Oysa dağcı görmenin erdemi, zevkleriyle bütünleşmiş.

Yaşadığım coğrafyada, böylesi travmatik körler ve dağcılar arasında ben kimlerden sayılıyordum acaba?

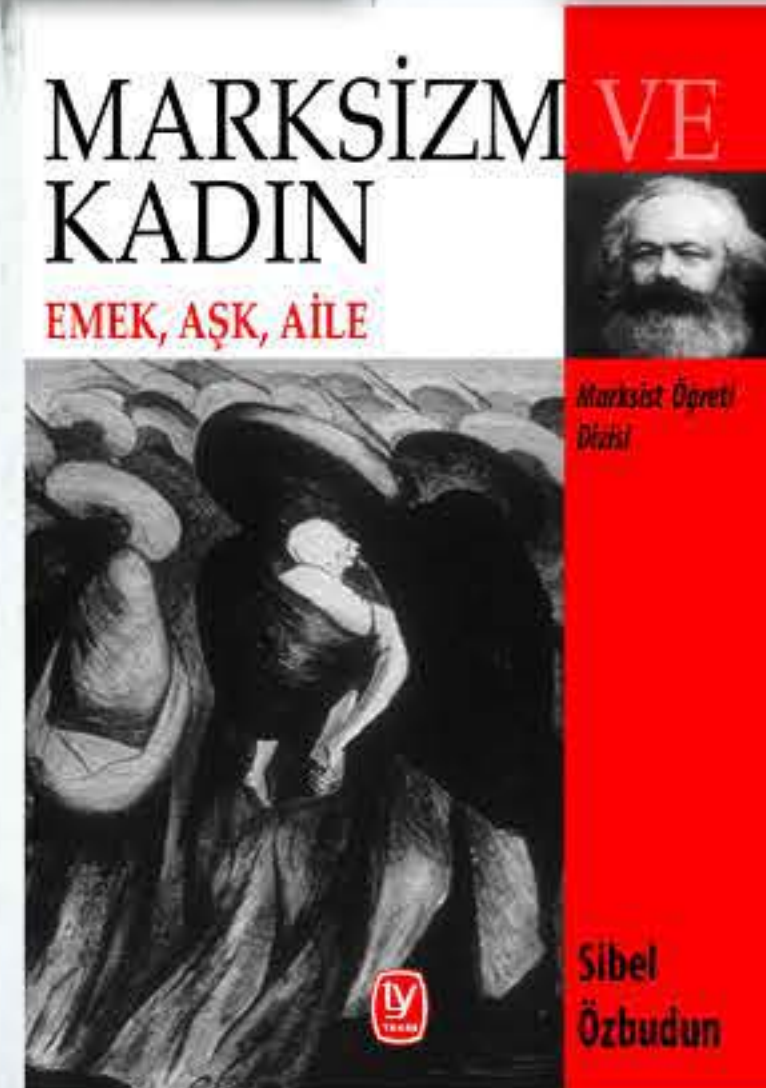
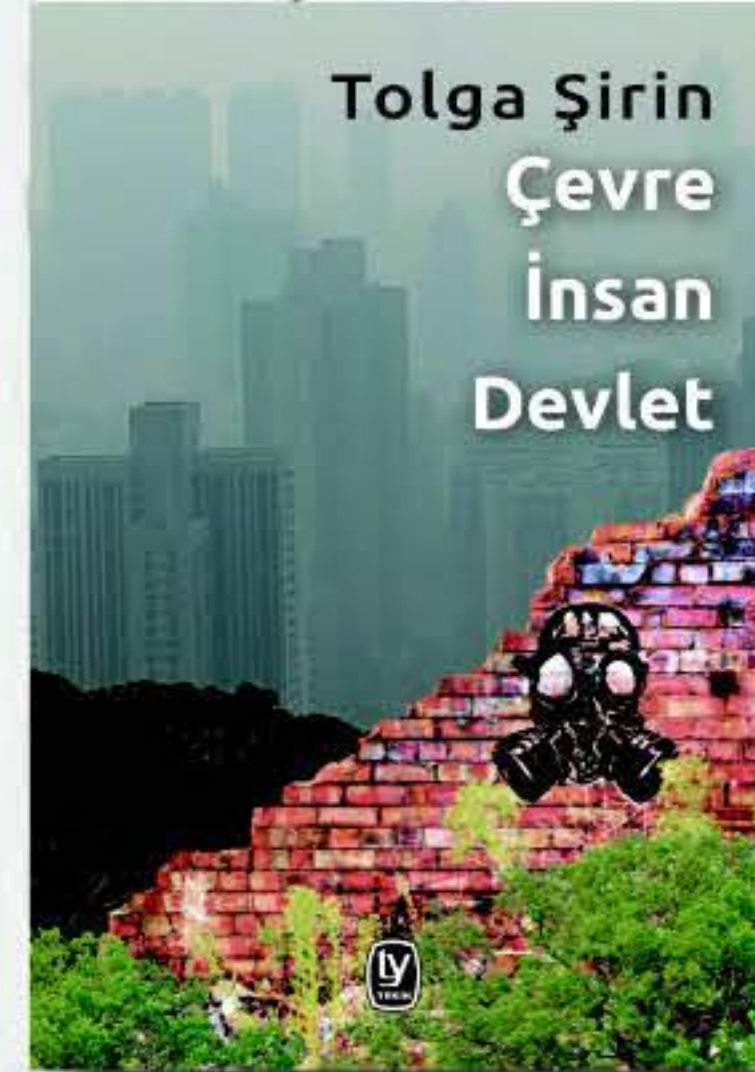
Dağcının mı onları, onların mı dağcıyı ikna edebileceğini okura bırakırken özellikle Evrim Öncül'ün düzgün, lezzetli çevirisinden de söz etmeli. Usta yazarı çevirirken yormayan bir nakkaş gibi çalışmış. Kitabı resimleyen Elena Ferrándiz de atlanmamalı; bir film gibi akan anlatıda olayların geçtiği dağlar, vadi, dağcı ve körler Elena'nın müthiş illüstrasyonlarıyla görsellik kazanıyor.

H. G. Wells'in *Körler Ülkesi*'ni okurken bunun bir bilimkurgu türü ürünü olmadığı hissine kapıldım bir ara; bahsedilen vadi çok tanıdık geldi - sanki penceremin dışındaydı. Yaşadığım coğrafyada böylesi travmatik körler ve dağcılar arasında ben kimlerden sayılıyordum acaba?

Büyük olasılık, okurken sizler de aynı ürkütücü durumla yüzleşeceksiniz. ■

TEKİN YAYINEVİ NİSAN AYI KİTAPLARI

ONUR BEHRAMOĞLU'nun
Edebiyatımıza kazandırdığı büyük bir eser...
"Yeniden Yaratılmanın Coşkusuyla"

www.tekinyayinevi.com

/tekinyayinevi

/tekinyayinevi

DEVİRİMİN FANTASTİK LOKOMOTİFİ

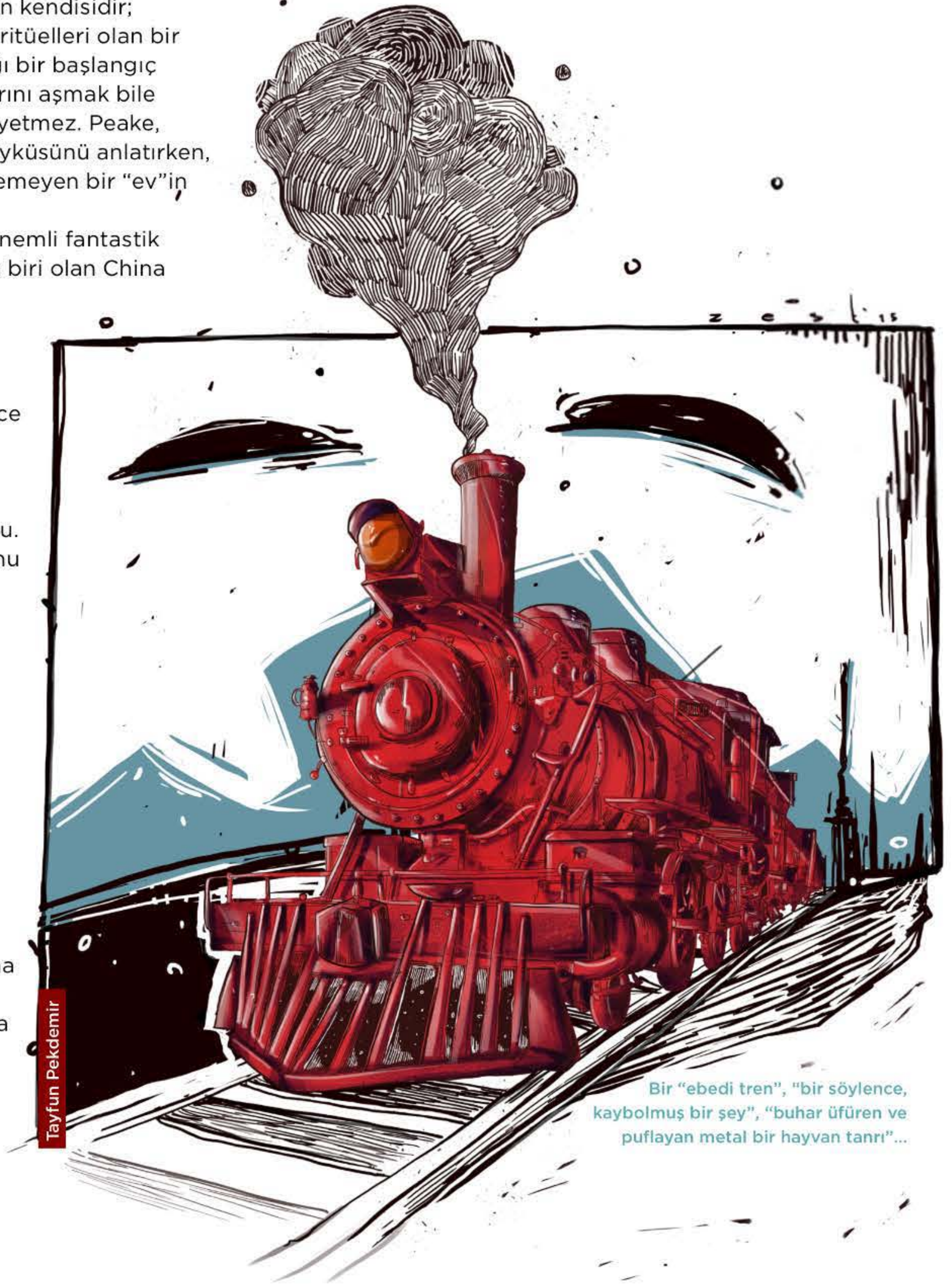
“Demir Konsey devrimi, devrimciliği mekan ve zaman temelinde ele alan bir eser. Belki de hep gelmekte olan bir devrimin, ebedi isyanın bir manifestosu.”

Mervyn Peake'in fantastik sayılamayacak, ama fantastik edebiyat okurları tarafından çok sevilen serisi *Gormenghast*'ın kahramanının adı her ne kadar Titus Groan olsa da, romanlardaki öykünün arka plandaki gerçek kahramanı, Gormenghast'ın kendisidir; gizemli bir şatodur, kendisine has ritüelleri olan bir yapıdır, bütün yolların oraya çıktığı bir başlangıç ve bitiş noktasıdır. Oranın duvarlarını aşmak bile Gormenghast'ı geride bırakmaya yetmez. Peake, Titus Groan adlı gencin büyüme öyküsünü anlatırken, aslında bir mekanın, asla terk edilemeyen bir "ev"i öyküsünü anlatmaktadır.

Gormenghast, son on yılın en önemli fantastik kurgularına imza atan yazarlardan biri olan China Miéville'in de etkilendiği ve övdüğü bir eser. Kişilerin olduğu kadar mekanların da kahraman olması, gotik edebiyatın önemli özelliklerinden kabul edilir.... Horace Walpole'un *Otranto Şatosu*'ndan Neil Gaiman'ın *Mezarlık Kitabı*'na kadar sayısız eserde etkileri görülebilecek bir edebi kimliktir bu. Gotik edebiyatın takipçisi olduğunu bildiğimiz Miéville de, *Demir Konsey* adlı romanında kişilerüstü bir kahramanın macerasını, bol bol sembolik gönderme yaparak anlatıyor. Hatta romanın finalinde mekanla sınırlı kalmayıp, zaman kavramına da belirleyici bir rol veriyor.

China Miéville'in Bas-Lag adlı fantastik dünyasında geçen üçüncü romanı *Demir Konsey*, ilk iki roman *Perdido Sokağı İstasyonu* ve *Yara*'ya göre hem daha hızlı ve hareketli hem de daha politik bir roman. Bir devrimin öyküsünü anlatıyor Miéville. Kitaba adını veren Demir Konsey ise bu devrimin lokomotifleri olan efsanevi bir tren. Zamanında egemen sistemin raylarından çıkıp kendi

raylarını döşeyerek şehri terk eden, sürekli kendisine yandaş bulan ve kalabalıklaşan, en sonunda da olayların geçtiği Yeni Crobuzon şehrine geri dönmeye çalışıp, sistemi, hükümeti, düzeni rayından çıkarmak

Tayfun Pekdemir

Bir "ebedi tren", "bir söylence, kaybolmuş bir şey", "buhar üfleyen ve puflayan metal bir hayvan tanrı"...

isteyen devrimcilere destek vermek için geri dönen bir devrim simgesi.

Demir Konsey aslında yepyeni bir eser değil, aşağı yukarı on yıl önce yayımlanmış bir roman ama günümüzün gerçek dünyasıyla, hatta Türkiye'siyle politik anlamda fazlasıyla yakın akrabalığı bulunabilecek bir öyküye sahne oluyor. Miéville'in romanlarında onu diğer fantastik kurgu yazarlarından ayıran birçok nokta bulunabilir ama güncelle olan paralelliği anlamında ve siyasi mesajları doğrultusunda yazarın benzersiz bir çerçevesi olduğunu belirtmek gerek.

Yazarın fantastik kurgu, gotik kurgu ve bilimkurgunun olanaklarını sınırsız ve yaratıcı bir biçimde kullanabildiğini, olay örgüsü anlamında tek katmanlı ya da tek kahramana odaklı bir öykü anlatmadığını önceki romanlarından da biliyorduk, fakat *Demir Konsey*'in en etkileyici özelliği, "direnmek", "derin devlet", "terör", "dayanışma" gibi günümüzde de sık sık dile getirilen kavramlar üzerinde düşündüren bir eser olması.

Demir Konsey'in en etkileyici özelliği, "direnmek", "derin devlet", "terör", "dayanışma" gibi günümüzde de sık sık dile getirilen kavramlar üzerinde düşündüren bir eser olması.

Elbette aynı kurgusal mekanda geçen diğer iki romanda olduğu gibi, birbirinden tuhaf ırkların, türlerin, tiplerin beraber yaşadığı, cinsel sınırların bizim dünyamızdaki gibi kurgulanmadığı, bilim ve teknolojinin kullanımının yanında büyü'nün de belirleyici bir unsur olduğu, bir yanıla karanlık ama genel anlamda rengarenk bir dünyada geçen eser, bir aksiyon romanı olarak da okunabilir, bir aşk romanı olarak da. Yazarın aksiyon sahnelerini yazmadaki başarısı okurdan okura değişecek bir değerlendirme olabilir ama burada romantikleştirilerek değil, olduğu gibi anlatılan bir aşk öyküsünün de öyküde son derece belirleyici olduğunu kabul etmek gerekir. *Demir Konsey*, her iyi fantastik kurgu gibi, canavarlaştırdığımız "öteki"ler üzerine söyleyecekleri olan bir roman. Başkahramanlarımızdan ikisinin arasındaki eşcinsel ilişki de, Miéville'in bu bağlamda işaret etmeye çalıştığı politik ve toplumsal meselelerden birinin zeminini oluşturuyor.

EBEDİ TREN

Roman, Yeni Crobuzon şehrindeki kaos, isyan ve savaş sırasında, Cutter ve arkadaşlarının efsanevi

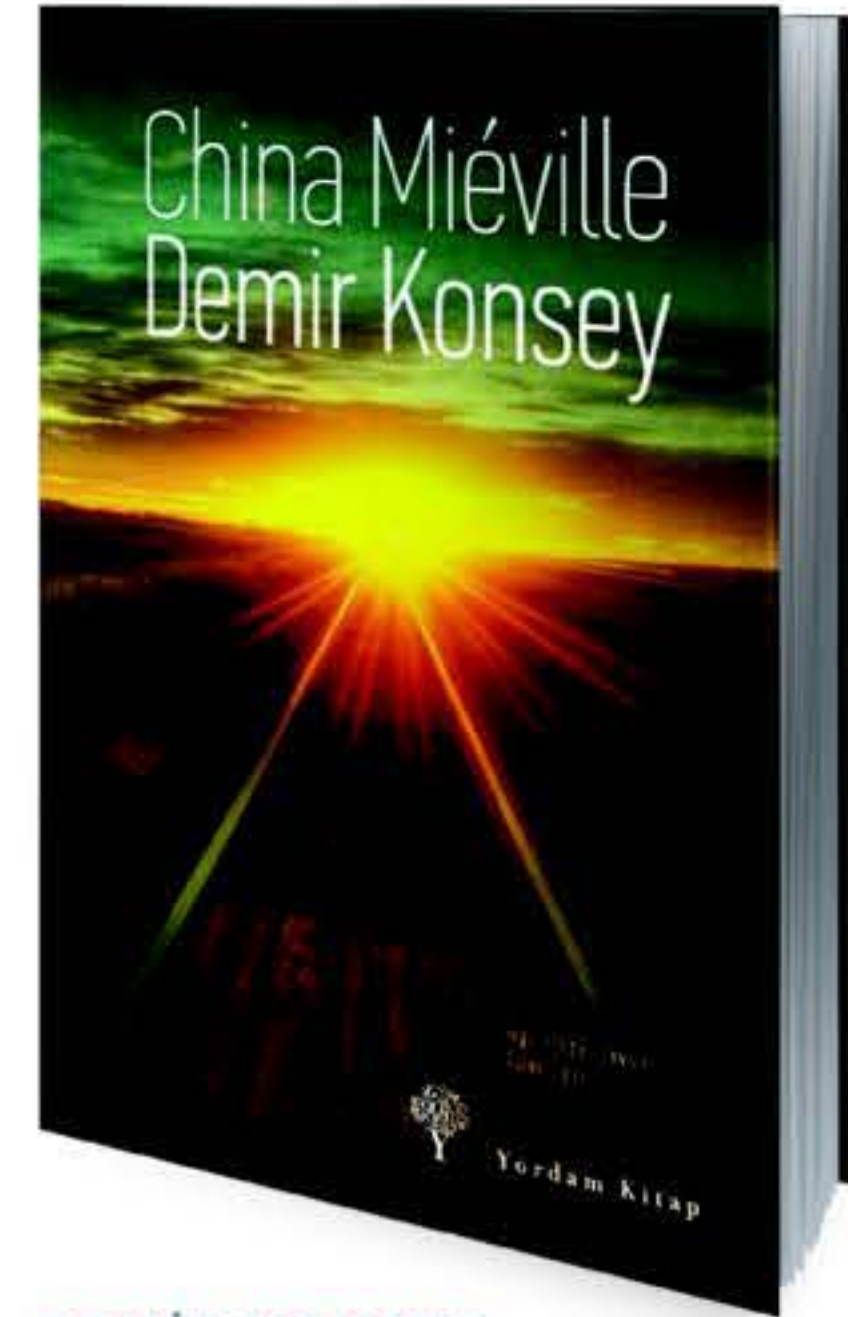
Demir Konsey'i bulma arayışlarının öyküsüyle açılıyor. Ancak Cutter'ın aradığı, sadece o kurtarıcı tren değil; âşık olduğu Judah'ın da peşinde... Geçmişini uzun bir bölümde ayrıntılı bir şekilde okuduğumuz Judah, cansız varlıklardan golem yapma yeteneğine sahip bir kahraman. Onun can verdiği büyü gölemler, isyanın en önemli güçlerinden birine dönüşüyor. Ama bu yeteneğini romanın finalinde daha büyük bir şey için kullanacağını sinyalini de önceden veriyor Judah:

"Karanlığa ya da ölüme, elektriğe, sese, sürtünmeye, düşünce ve umutlara müdahale edip golem yapabilir miyim?"

Cutter ve Judah'ın isyan eden halkın kaderini belirleyen girişimleri ve kendi aralarındaki duygusal ilişki, onları eser boyunca bu devrim öyküsünün kahramanı yapıyor ama Ori adlı devrimci de yer yer onlardan rol alıyor. Yine de bu romanın gerçek başkahramanı, zamanın ve mekanın kesiştiği bir tren. Ya da romanda tarif edildiği gibi, bir "ebedi tren", "bir söylence, kaybolmuş bir şey", "buhar üfleyen ve puflayan metal bir hayvan tanrı", "bir işgalci", "bir hayalet", "tekerlekli kasaba", "boynuzlu tren", "ne yerleşik, ne de göçebe olan kendi yuvasını taşıyan" Demir Konsey.

Bir yandan Demir Konsey'in şehre geri dönüş macerasını okuyoruz, diğer yandan şehirdeki isyanın ve sürmekte olan bir savaşın sebeplerini anlamaya çalışıyoruz. Korku ve şiddetin yarattığı paranoya, ilk baştaki hedefinden sapan devrimci eylemler, beklenmedik ihanetler ve ölümlerden sonra, tartışmalar öykünün bir noktasında sadece Demir Konsey'in şehre geri dönüp dönmemesine dayanıyor. Yine de, milislerin devrimcilerle gerçekten neden savaştıklarını bilip bilmedikleri ya da Demir Konsey'in aslında neye hizmet ettiğinin farkında olup olmaması, görünenden daha derin bir meseleyle yüzleştiriyor kahramanlarımızı.

Demir Konsey, yazının başında söylediğimiz gibi devrimi, devrimciliği mekan ve zaman temelinde ele alan bir eser. Her ne kadar fantastik bir roman olsa da, geçmiş, bugün ve geleceğin kesişimi hakkında, şimdi ve burada olanla ilgili bir kitap. Özellikle romanın son sayfalarının düşündürdüğü gibi, belki de hep gelmekte olan bir devrimin, ebedi isyanın bir manifestosu. ■

DEMİR KONSEY
China Miéville
Yordam Kitap
Çeviren: Güler Siper

BAŞARILI BİR İLK ROMAN

“Gülce Başer’in yapıtı, polisiye roman seven veya “kaçış zevkini” doyasya tatmak isteyen okuyucuya hararetle önerilecek bir roman.

Bu satırların yazarı gibi seksenine merdiven dayamış ve kendince dolu dolu yaşamış kıdemli bir okuru, konusuyla şaşırtacak az roman vardır yeryüzünde... Okuyucu “konusuyla” dediğimi bir tarafa not etsin. Yoksa anlatımıyla, anlatımındaki incelikle en sıradan konuyu bile sıcak bir yaz günü, ev yapımı buz gibi bir limonata tadıyla sunan yazarlar elbette her zaman var olacaktır.

Edebiyat tapınağının kıdemli gardiyanlarının hep küçümsediği polisiye roman ise genellikle yukarıdaki değerlendirmemin dışındadır; her zaman sizi konusuyla da şaşırtan bir polisiye roman yazarı karşınıza çıkar. Polisiye roman belki de okuyucunun ondan sessiz sedasız beklediği işlevi, dolu dolu yerine getirdiği için bu böyle... O işlevse “kaçış zevkini” verme. Hele bugünlerde; birçok kişinin, birçok olay ve gelişmenin bir kere daha dönüp bakmaya bile değmediği bugünlerde hepimizin kaçmaya, bütün bu zırvalıkları unutup polisiye romanın sihirli halısına binip başka âlemlere gitmeye gereksinimi yok mu? Tabii gerçekten “muamma içeren suçu” anlatan polisiye öyküleri ve romancıları kastediyorum.

Gribin beni yere serdiği hafta okuduğum bir polisiye roman, Gülce Başer’in ilk polisiye romanı olan *Bir Ceset Bir Söz* beni çok şaşırttı; hem konusuyla hem de çizdiği ilginç Nihal karakteriyle. Gülce Başer kitaptaki tanıtım yazısından anladığımız kadarıyla ilginç biri olmalı... Boğaziçi Üniversitesi’nin İşletme bölümünden mezun olmuş ama yıllarını ömür törpüsü bir bankada yahut benzer bir kurumda geçirmek yerine şiir yazmış, şiir üzerine yüksek lisans yapmış ve de kadim edebiyat dergimiz *Varlık*’ta çalışmış. En olgun yaşında da ilk polisiye romanını kaleme almış.

Bilinen bir gerçeği yinelemek isterim; kadınların edebiyat içinde en başarılı oldukları alanlardan biri polisiye romandır. Klasik polisiye edebiyatın gelmiş geçmiş en büyük kalemi Agatha Christie bunun en güzel örneği değil midir? İncil ve bir zamanlar her Çinliye zorla okutulan Mao’nun *Kızıl Kitap*’ından sonra bütün dünyada en çok okunan kitaplar Christie’nin romanlarıdır. Hâlâ da yeni baskıları yapılır ve yeni kuşaklar bunları keyifle okur. Düşünün tam 128 dile çevrilmiş ve en kötümser tahminle 500 milyon adet satmıştır. Bu yüzdendir ki yeni polisyeleri okurken,

Birçok kişinin, birçok olay ve gelişmenin bir kere daha dönüp bakmaya bile değmediği bugünlerde hepimizin kaçmaya, polisiye romanın sihirli halısına binip başka âlemlere gitmeye gereksinimi yok mu?

Emre Karacan

yazarı kadınsa daha dikkatli olurum. Gülce Başer'in *Bir Ceset Bir Söz*'ünü okurken de okumaya böyle bir "ön niyetle" başladım ve tam anlamıyla keyif aldım ve yazara kızdım: Bugüne kadar niye bekledin? Böyle marifetli, ironik ve iyi kurgu yapan bir kalemin var da niye daha önce yazmadın? Ahmet Haşim'de, bilemedin Asaf Hâlet Çelebi ile Turgut Uyar'da kalmış bir şiir okuru olarak senin yazdığın şiiri kıymetlendirmem mümkün değil ama, hiç övünmeden söylüyorum, yazdığın polisiye roman hakkında konuşabilirim... Neden dersin; edebiyat tapınağının kadim gardiyanlarının hiç önemsemediği bu cazip edebiyat koluna ait ülkemizdeki ilk kitabı hem de sahafların tabiriyle tuğla gibi (!) iki cilt kitabı yazdım ve 65 yıldır keyifle polisiye roman okurum ve bu konuda kıymet hükümleri oluşan ve de düşünen biriyim. Neyse ki çok gençsin ve lütfen polis romanı yazmaya devam et.

İyi polisiye romanlar için söylenen "Bitirmeden uyku yok" sözü, Gülce Başer'in romanı için aynıyle vâki...

BAŞARILI BİR KARIŞIM

Polisiye roman eleştirisi yaparken romanın konusunu anlatmak okuyucuya haksızlık olur; ama birkaç söz söylemek zorundayım. Kadın polisiye roman yazarları, genellikle, Anglosaksonların "Whodunit" dedikleri (benim "Katil kim?" türü dediğim) türde yazarlar. Gülce Başer'in asıl özgünlüğü, yazdığı romanın bu tür ile gizli servisleri konu alan casus romanlarının başarılı bir karışımı olması.

Roman geleneksel bir başlangıçla, bir cinayetle başlıyor; başkahramanımız Nihal, kocası Ahmet'i evlerinde öldürülmüş buluyor. Kurgu gayet başarılı ilerliyor; cinayet masasından iki komiser, Özlem ve Hakan geliyorlar; geleneksel incelemeler ve sigortacı bildiğimiz Ahmet'in üst düzey bir istihbaratçı olduğunu öğrenmemizle yapıt hız kazanıyor. Müstakbel okuyucu hiç merak etmesin başka bilgi vermeyeceğim ama başkahramanımız Nihal'e dikkat etmelerini söylemekle yetineceğim. Nihal sıradan bir kadın değil; okumuş, kıymet hükümleri oluşmuş, ölesiye

sevmesini bilen biri ama özgünlüğünü yalnız bunlar teşkil etmiyor; kocasının eski karısıyla sıkı dost olabilmeyi de başaran biri o.

Yukarıda da değindim gibi, 65 yıldır polisiye roman okurum; Türk polisiye edebiyatında Nihal kadar çarpıcı bir kadını bir tek romanda, Peyami Safa'nın Server Bedi adıyla yazdığı, kadri kıymeti bilinmemiş küçük bir başyapıt olan *Selma ve Gölgesi*'nin kahramanı Selma'da görmüştüm.

Yapıtın bir başka başarılı tarafı, gizli servis elemanlarının ruh durumlarını anlatışı; sanki Gülce Başer eski bir MİT mensubu. Kadim dostum Osman Aysu da bu işi iyi yapar ama neredeyse bütün yaşamı gizli serviste geçmiştir onun. Özgün ve çarpıcı Nihal bir tarafta, gizli servis savaşları diğer tarafta, polisiye kurguyu o kadar iyi sürükleyip götürüyor ki, iyi polisiye romanlar için söylenen "Bitirmeden uyku yok" sözü Gülce Başer'in romanı için aynıyle vâki...

Sonuç olarak Gülce Başer'in yapıtı, polisiye roman seven veya "kaçış zevkini" doyasıya tatmak isteyen okuyucuya hararetle önerilecek bir roman. Şunu da vurgulamak istiyorum; toplumsal romanın son yıllarda unutulup giden işlevini polisiye romanın üstlendiği tespitini Gülce Başer'in romanı da doğruluyor. Yazarımız ukalalık etmeden, nutuk atmadan romanında başörtüsü meselesinden dergahlara, hızla değişen kıymet hükümlerinin erozyona uğramasına da, gerek Nihal'in kişiliğinde gerek başarıyla çizdiği bitmiş, tükenmiş ama yine de bir şeyler yapmak için çalışan polis ve gizli servis elemanlarının dili ve hareketleriyle iletmesini biliyor. ■

BİR CESET BİR SÖZ

Gülce Başer

Remzi Kitabevi

Kadın polisiye roman yazarları, genellikle, Anglosaksonların "Whodunit" dedikleri (benim "Katil kim?" türü dediğim) türde yazarlar. Gülce Başer'in asıl özgünlüğü, yazdığı romanın bu tür ile gizli servisleri konu alan casus romanlarının başarılı bir karışımı olması.

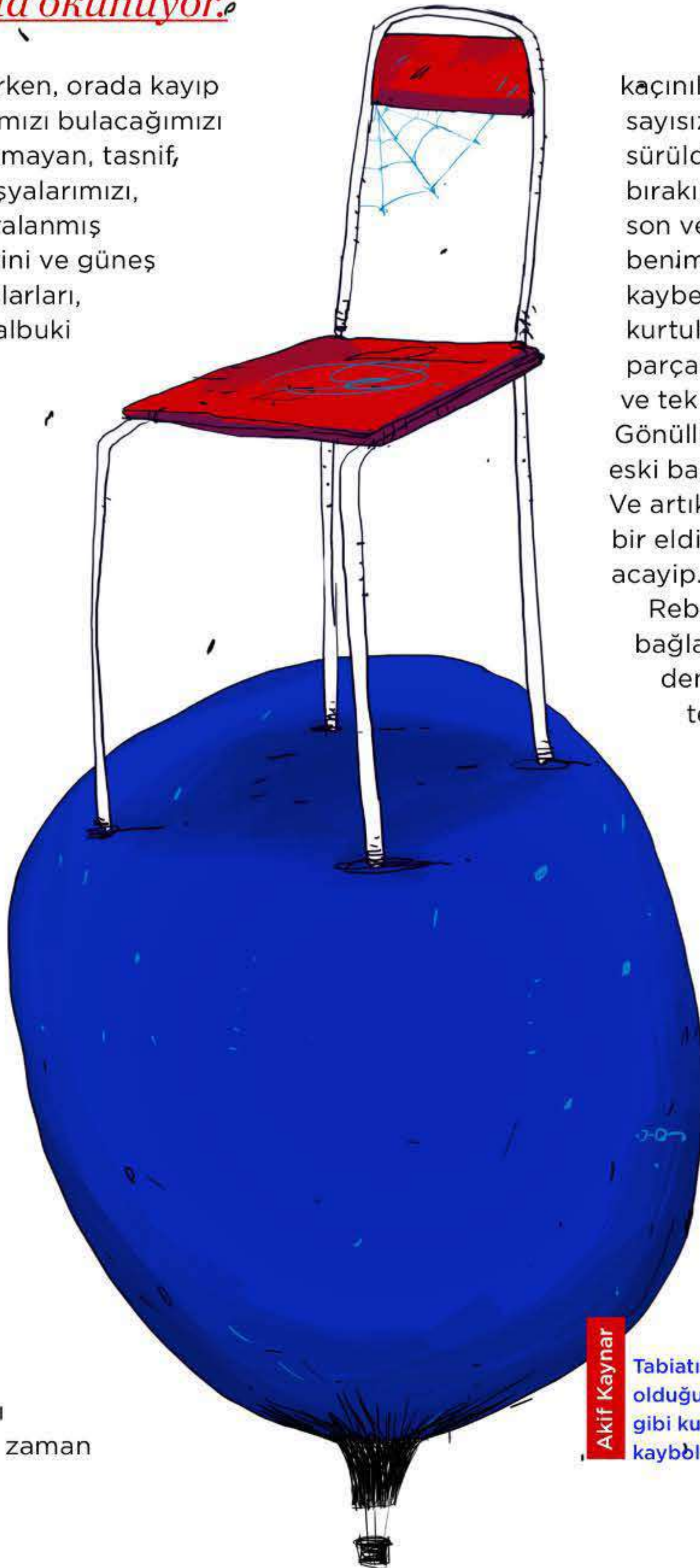

REHİN HATIRALAR

“Rebecca Solnit’in Kaybolma Kılavuzu’nun deneme türünün en mükemmel örneklerinden olduğunu teslim etmek gerekir. Hem sorduğu sorular olağanüstü, hem verdiği cevaplar statik değil hem de “Nolur hiç bitmesin” duygusuyla okunuyor.”

Nabokov cenneti tarif ederken, orada kayıp sevdiklerimizle kayıp eşyalarımızı bulacağımızı söyler. Arşivlenmeyen, saklanmayan, tasnif edilmeyen, kaybolan bütün eşyalarımızı, bütün mektupları ve üzeri karalanmış defter sayfalarını, küpe teklerini ve güneş gözlüklerini, şemsiyeleri ve fularları, fotoğrafları ve eldivenleri... Halbuki Rebecca Solnit eski anılarla, fotoğraflarla, eşyalarla yıllar sonra karşılaşmanın yarattığı tekinsizlikten, netameli aşinalıktan söz ediyor. Çocukluk elbisemizi yıllar sonra görmek tuhaf bir durumdur. Karşımızdaki tanıdık olsa da aslında biraz da yabancısıdır. Hatırladığımız gibi değildir, rahatsız eder bizi. Ezbere bildiğimizi sandığımız eski bir mektup gibi. Tamamen unuttuğunuz iki satır, bir kelime bütün dengenizi bozar. Gerçeklik, geçmiş, bugün algınızı yaralar. Aranıza mesafe girmiştir. Bunca yıl farkına varmadığınız uzaklık bir anda kapanması imkansız gibi görünür. Her şey maviye dönüşür, yazarın tabiriyle “mesafenin mavisine”...

Kaybetmekle akraba görünse de unutuş (hafıza kaybının bir adım öncesi) insanın akıl sağlığı ve hayatını idame ettirebilmesi için çoğu zaman

kaçınılmazdır. Solnit’in ataları gibi sayısız zorunlu göçmen, ancak sürüldükleri coğrafyayı hatırlamayı bırakıp sürgünlüğe böylece son vererek yeni hayatlarını benimseyebilmişlerdi. Geçmiş kaybetmek, sürgün duygusundan kurtulmak ve şimdiki zamanın parçası olmak için şarttır. Aniden ve tek darbeyle geçmiş sileriz. Gönüllü/kradi olarak hatıraları ve eski bağları unuturuz, terk ederiz. Ve artık onların arkasından kayıp bir eldiven teki gibi üzülmeyiz. Ne acayip.

Rebecca Solnit birbirine incelikle bağlanan birbirinden güzel denemelerinde kaybolmak temasını en geniş anlamıyla değerlendirip gidebileceği -uzak yakın- her yere gidiyor. Bir yandan unutmak, hatırlamak, kaybetmek, terk etmek, ölüm, göçmenlik gibi felsefi temaları deşiyor; diğer yandan orman, şehir, kentsel harabeler, çöl, haritacılık gibi mekansal kayboluşlar üzerine ufuk açıcı tartışmalar yürütüyor. Deneme türünün en

Akif Kaynar

Tabiatın, evrenin, uzayın emrine amade olduğunu vehmeden ve bunları çöplüğü gibi kullanan modern insanın belki de biraz kaybolması gerekiyordur.

mükemmel örneklerinden olduğunu teslim etmek gerekir. Hem sorduğu sorular olağanüstü, hem verdiği cevaplar statik değil hem de “Nolur hiç bitmesin” duygusuyla okunuyor. Solnit’le daha yeni tanıştım; belli bir yaştan sonra arkadaş edinmek zordur derler ama Rebecca’yla aramızın bozulacağına hiç ihtimal vermiyorum.

Solnit’le daha yeni tanıştım; belli bir yaştan sonra arkadaş edinmek zordur derler ama Rebecca’yla aramızın bozulacağına hiç ihtimal vermiyorum.

Çağımızın en iyi romancılarından Milan Kundera’nın çok sık uğradığı temaları kullandığı için belki... Kundera’nın Fransızca yazdığı ilk roman, *Yavaşlık*, basit bir tema üzerine kuruludur: Yavaşlık ve hatırlama arasında, hız ve unutmama arasında gizli bir bağ vardır. Yolda yürüyen biri birden bir şey hatırlar, ama detayları kafasında oturtamazsa, gayri ihtiyari adımlarını yavaşlatır. Tam tersine, henüz başından geçmiş acı bir olayı unutmaya çalışan biri hızını arttırır, yürüyüşünü hızlandırarak henüz hafızasında çok taze olan şeyden uzaklaşabilecekmiş gibi. Dolayısıyla, yakınlık hatırlatır; uzaklık unutturur. Rebecca Solnit niye kaybolmak istediğimizi, neyi kaybettiğimizi sorgularken benzer bir çizgide yürüyor.

Yazarın ailesi de Nabokov ve Kundera gibi göçmendir, mekansal bir kayıp duygusunu içlerinde taşırlar. Yarı gönüllü yarı gönülsüz doğdukları yeri terk edip çok uzaklara gitmek zorunda kalmışlardır. Kaybolmak hayatlarının merkezindedir.

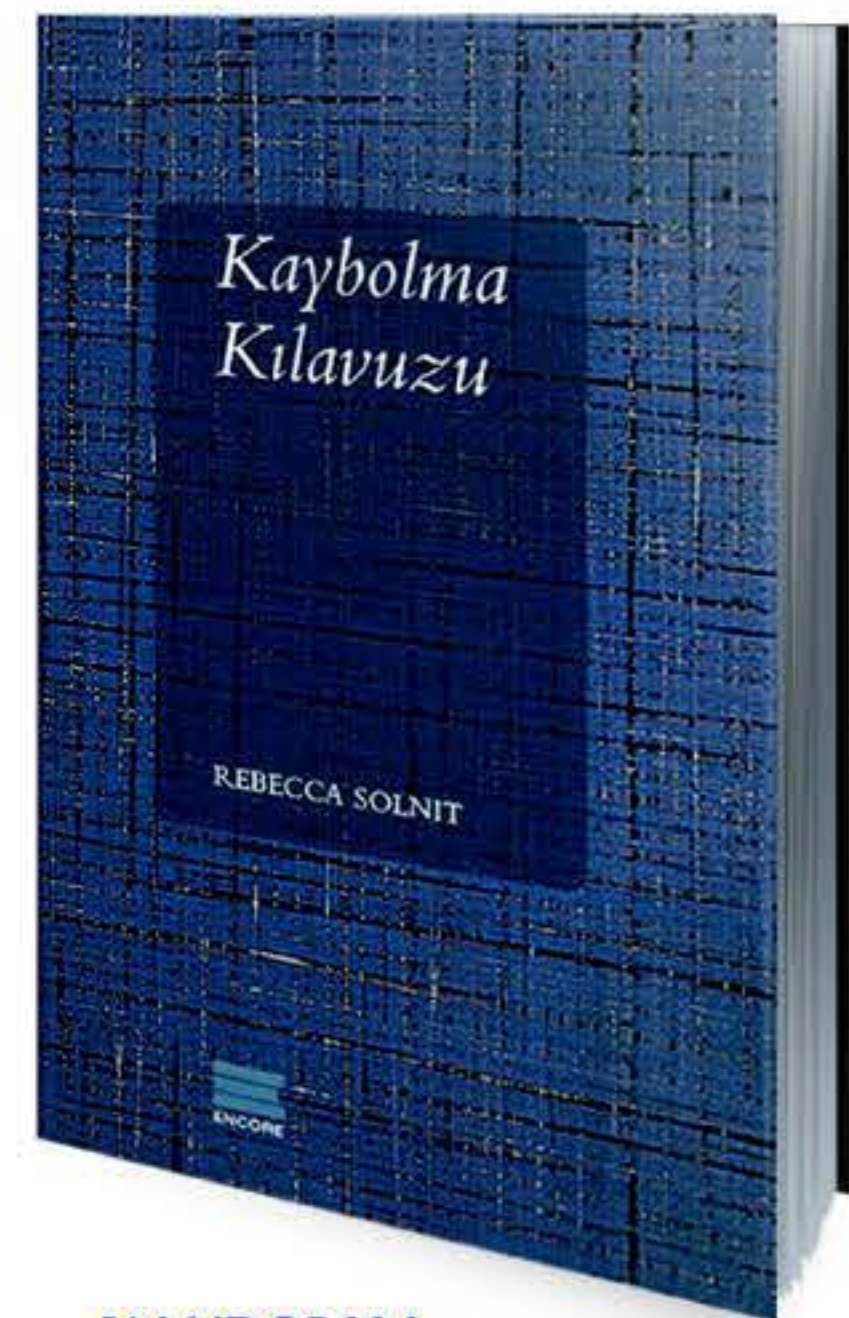
FATİHLER VE KAZAZEDELER

Erken modern dönemde yeni yerler, yeni denizler keşfetmek, bir adım ötesinde bu yerleri fethetmek için yola çıkan Avrupalı fatihler (conquistadores) ise seyahatle, coğrafyayla mesafeyle bambaşka bir ilişki kuruyordu. Hem doğaya hem de teknolojiye söz geçirebileceklerine inanmışlardı. Gemileri, silahları, haritaları vardı. Kaybolmak ne kelime, onlar bilinmeyen yerleri (terra incognita) bilinir kılacaktı. Yerli halkların bakış açısıyla topraklarına gelen fatihler fazla giyinikti, ayrıca atları ve mızrakları vardı. Sağlıklı olanları öldürüyor (silahla ya da bulaştırdıkları hastalıklarla), karşılarına çıkan herkesten alıyor (taştan, topraktan, ağaçtan, insandan), kimseye bir şey vermiyorlardı (mikroplar hariç). Ne kadar tanıdık değil mi!

Halbuki aynı kafa yapısıyla gelip de bir şekilde kazazede durumuna düştüklerinde, varlarını yoklarını kaybettiklerinde bulundukları doğaya, halklara, kurallara uyumlu davranıyorlardı. Artık kendi kültürlerinden çok uzakta ve yapayalnız olduklarının farkındaydılar ve hayatta kalma içgüdüleriyle yeni duruma ayak uydurmak için ellerinden geleni yapmaya başlıyorlardı. Solnit’in ifadesiyle kazazedeler ya da bir felaketten kurtulan insanlar deri değiştirir. Bu bir yeniden doğumdur ve ilki kadar ani ve vahşi olmak zorundadır.

Dolayısıyla kaybolmak, çocukluğa dönüş gibidir. Solnit’in arama kurtarma elemanlarından öğrendiği gibi çocuklar kaybolmak konusunda iyilerdir, çünkü hayatta kalmanın yolu kaybolduğunu bilmekten geçer. Uzun süre avare dolaşmazlar, korunaklı bir yer ararlar, yardıma ihtiyaçları olduğunu bilirler. Bilinmedik bir arazide, bir ormanda ya da çölde, çocuklar ellerinin ve dizlerinin üzerinde, hemen önlerinde ne varsa onunla meşgul olmayı seçerler. Onlar için uzaklar bir şey ifade etmez, mesafe diye bir şey yoktur, sonsuzluk yoktur.

Yani aslında kaybolan insan, kaybolduğunu kabullenen insan uzakları bir yana koyup etrafına daha dikkatli bakar. Doğayla daha fazla haşır neşir olur, hayvanları daha iyi tanır, bitkilerin dilinden anlar, rüzgarı, toprağı bilir; artık sayıları ne yazık ki on ikiye kadar düşmüş olan kadim Wintu halkı gibi... Wintular kendi vücutlarını tarif ederken sol ve sağ kelimeleri yerine ana yönleri kullanırmış. İnsan benliğini dünyanın geri kalanına referansla var eden bir kültürel hayalgücü onlara bu tarifi yaptırıyor olmalı. Wintular için sabit kalan dünyadır, değişken olan insanın kendisidir. Bir Wintu’nun vahşi doğada yolunu kaybedeceği düşünülemez. Bir de tabiatla karşılaştığında yönünü şaşırın, ufukla, gün ışığıyla, yıldızlara bağını kaybetmiş kendimize bakın. Tabiatın, evrenin, uzayın emrine amade olduğunu vehmeden ve bunları çöplüğü gibi kullanan modern insanın, Wintu ahlakını benimsemek için kazazede olması gerekmemeli. Biraz kaybolsak yeter. ■

KAYBOLMA KILAVUZU

Rebecca Solnit

Encore Yayınları

Çeviren: Gökçe Gündüç

SUYUN ÜZERİNDEKİ HALKALAR GİBİ...

“Dünya Bu Kadar, Mahir Ünsal Eriş’in bir yazar olarak yolunun uzun olacağının müjdecisi.

Öykü ile roman sıklıkla yan yana konulup karşılaştırılan iki tür. Biri diğerinin başka bir versiyonu, daha gelişmiş bir türü, daha zoru, daha kolayı, daha alengirlisi, daha uzunlu ve yahut kısası gibi türlü sıfatlarla uzayıp gidiyor konu. Öykü yazmaya yeltenmiş biri olarak benim de sıklıkla karşılaştığım ve her öykü yazarının da karşılaştığına emin olduğum bir kıyas: Neden öykü? Neden roman değil? Cevabım ekseriyetle aynı: Bilmiyorum. Bilinçli bir karar değil. Olaylar öyle gelişti. Öyle de gelişmeye devam ediyor. Bakarsın bir gün başka türlü gelişir.

Bir öykü yazarı olarak tanıdığımız ve yazdığı iki öykü kitabıyla bu işi layıkıyla yaptığını ispatlayan Mahir Ünsal Eriş’in üçüncü kitabı bir roman olarak arzıendama etti. Merakla elime aldığım *Dünya Bu Kadar*’ı okurken, kitap hakkında söylenmesi icap eden çok şey olmasına ve öykü-roman kıyasından uzak durmak istememe rağmen aklıma gelen ilk şey bu öykü-roman meselesi oldu. Mahir Ünsal Eriş için bu bir geçiş mi? Bir, “Bakalım ne olacak?” girişimi mi? Yoksa öykü yazmaya oturulmuş o masadan aylar sonra her nasılsa bir romanla kalkmış olmak mı? Yazarın kişi bu teknik detaylara çok da kulak asmıyor sanki. Okuyan kişi ise meraklı bir varlık, aklına türlü sorular geliyor.

Dünya Bu Kadar’ı bitirdiğimde bir roman değil, birbirine ustaca teyellenmiş çok sayıda öyküden oluşan bir kitap okuduğumu düşündüm; bir öyküden diğerine çengel atarak ilerleyen, günün sonunda ilk öyküyle başladığı çemberi tamamlayan bir kitap. Mahir Ünsal Eriş, sık ara paslarla ve muz ortalarla oyunun yönünü sık sık değiştiriyor. Hikayesini dinlediğimiz

Dünya Bu Kadar birbirine ustaca teyellenmiş çok sayıda öyküden oluşan bir kitap. Günün sonunda hikayeler, suyun üzerindeki halkalar gibi birbirinin içine geçerek kocaman sandığımız dünyanın aslında “bu kadar” olduğuna ikna ediyor bizi.

Elif Demir

kahramanların -yani topu ele geçiren oyuncunun- daimi olarak değişmesiyle bakış açımız da değişiyor. Kitap boyunca ortada oynanan oyuna farklı yerlerden bakıyor, onu hem oradan hem buradan okuyoruz. Günün sonunda anlatılagelen karakterlerin hikayeleri suyun üzerindeki halkalar gibi birbirinin içine geçiyor ve resim tamamlanıyor. Aslında kocaman sanırken, dünyanın "bu kadar" olduğuna ikna oluyoruz okur olarak. Eriş'in bir bildiği varmış noktasına geliyoruz.

GÖZLEMLEMEK VE YAZMAK

Birbirinin açtığı yolda ilerleyen, ilk bakışta bağımsız gibi görünen hikayeleri art arda dizebilmek, bunu yaparken yumuşak geçişler sağlamak, sert bir virajı dönerken okuru uçurumdan aşağı yuvarlamamak kolay değil. Ağını ören bir örümceğin dikkati ve bütüncül bakışına muhtaç olmalı böylesi bir kitaba kalkışan kalem. Mahir Ünsal Eriş zengin anlatımıyla bunu başarıyor. Ancak bu zenginliğin bir taraftan da kitabın önüne bir engel koyduğunu düşündüğümü itiraf etmeliyim. Zira bir kitaptaki karakter ve o karakterlere dair hikaye ve detay bolluğu bir maharet göstergesi olsa da, okur açısından yorucu olabiliyor. Sırf bu sebepten, *Dünya Bu Kadar*'ı okurken molalar vermem, durup kitap içinde geri dönüşler yaparak beni hikayenin o noktasına getiren olayları bir daha gözden geçirmem gerekti. Karakter zenginliğinin yer yer kalabalığa dönüştüğünü hissettiğim anlar da oldu. Her karakterin yazar tarafından incelikte inşa edilmiş olduğuna ikna olmama rağmen bu insan seli içinde, çoğunun ismini unuttum, hikayesine yabancı kaldım, bazısını da teğet geçtim. (Kitabı okurken kimin kiminle nasıl ilişkilendiğini kendime hatırlatmak için bana kılavuzluk yapsın diye notlar aldığımı itiraf ediyorum. Ancak ilk kez gittiğim bir şehri gezerken kaybolmamak için haritaya bakıp dururken şehrin kendisini iskaladığım oldu.) Oysa içlerinden biriyle

Dünya Bu Kadar gürül gürül yazılmış, debisi yüksek bir kitap, evet. Yine de arada daha yavaş aksın, gürül gürüllüğü yer yer durulsun, sakın bir su kenarına getirsin bizi, azıcık nefeslendirsın, arada topa bassın, bizi içindeki karakterlerden biriyle azıcık daha tanış yapsın, çok isterdim.

ya da birkaçıyla daha samimi olmayı isterdim; önlerinden hızla geçip gitmek değil kapılarını çalıp bir çaylarını içmek, hal hatır sormak, onların başlarından geçenlerin yanı sıra o müthiş kurgulanmış olayları yaşadıklarında neler hissettiklerini okumak, bir roman kahramanı olarak daha derinlerine inmek, onlarla daha duygusal bir alaka kurmak, öznesi oldukları şeye onların gözlerinden bakabilmeyi isterdim. İzlenimden çok içlerini görmek yani. Tanışılan

insan sayısı ile yakınlık arasındaki ters orantıyı bilirsiniz işte... *Dünya Bu Kadar*, gürül gürül yazılmış, debisi yüksek bir kitap, evet. Yine de arada daha yavaş aksın, gürül gürüllüğü yer yer durulsun, sakın bir su kenarına getirsin bizi, azıcık nefeslendirsın, arada topa bassın, bizi içindeki karakterlerden biriyle azıcık daha tanış yapsın, çok isterdim. Belki de Mahir Ünsal Eriş'in denediği tekniğin kaçınılmaz sonucudur bu.

Dünya Bu Kadar, Mahir Ünsal Eriş'in bir yazar olarak yolunun uzun olacağının müjdecisi. Keskin öykücü gözlerinin izleri tartışmasız bu kitabında da var. Bir şeyler anlatırken bundan çok keyif aldığını her satırda hissettirdiği hikaye anlatma iştahı da aynı şekilde. Sahtelikten uzak, şu kapıdan girse şaşırmayacağımız gerçeklikteki karakterleri de. Ve sahiplendiği Türkçenin zenginliği de. Biçim dediğimiz şeyin, kaydı tutulan duygular mevzubahis olduğunda küçücük bir detay olduğunu kabul ediyorum, bir metni roman ya da öykü yapan şeylerin listesini yapmaya da gönüllü değilim ancak sadık bir okuru olarak Mahir Ünsal Eriş'in Türkçenin yarına kalacak mühim öykücülerinden biri olacağını düşünüyorum. Roman da yazsa film senaryosu da, öykünün bir düşünme şekli, bir ruh hali, bir anlatım alışkanlığı, başlı başına bir sanat olduğunu hissettiğim için onun -iyi ki!- peşini bırakmayacağını düşünüyorum.

Hep söylüyorum, bazısı insanlığın türlü türlü haline bakıp da ondan hikayeler bulup çıkarmaya geliyor bu dünyaya. Sıradan insanın görmediğini görüyorlar gündeliğin içinde, güzel hikaye konuları sadece onlara görünür oluyor hayatın kalabalığında, başkalarının kör olduğu, sağır kaldığı şeyler onların kapısını çalıyor, yazılmak için. Varoluş sebepleri bu. Gözlemlemek ve yazmak. Mahir Ünsal Eriş de bana kalırsa onlardan biri. ■

DÜNYA BU KADAR
Mahir Ünsal Eriş
İletişim Yayınları

İSİS'İN PEÇESİNİ KALDIRMAK

“Sais Çırakları, romantik edebiyatın şaheserlerinden biri olarak raflardaki yerini alıyor.”

18. yüzyılın sonlarında Jena Okulu, uzaklara bakma mütehassısları yetiştirmekle meşguldü. Schelling ve Fichte felsefelerinin etrafında kümelenmiş romantikler olarak, büyü bozulmuş dünyayı yeniden büyülemeye uğraşıyorlardı. Bu okulun ebedi öğrencilerinden biri olan Novalis ise neredeyse saydam bilekleri ve ateşli hastalık geçirmiş çocuklara has bakışlarıyla yalınkat doğanın ardındaki görünmez olanı görünür kılmak peşindeydi.

Modernizmin doğayı mekanik bir makineye indirgeyen ve insanın elinde kalan anlam kırıntılarını un ufak eden atılımının ardından gelen romantik tepki; doğanın nesneleştirilmeden, insanla doğa arasındaki ezeli ahengi yeniden tesis edecek bir ilişki biçimi geliştirmeye çalışıyordu. Erken romantiklerin doğa üzerine bu karar ısrarla durmaları, hem felsefede hem de edebiyatta meyvelerini vermekte gecikmeyecekti elbet. Novalis'in *Sais Çırakları* nam felsefi romanı, yahut şiirsel diyalogu da, işte bu doğa arayışlarının gece yolculuklarından biri... Paul Klee'nin çizimleri ve yine onun “Doğa Öğreniminin Yolları” başlıklı makalesiyle yayımlandı *Sais Çırakları*; Türkçede de, romantik edebiyatın şaheserlerinden biri olarak raflardaki yerini almış oldu.

Hikaye malumdur: Mısır'daki İsis Tapınağında tanrıçamızın yüzü örtülü bir heykeli vardır ve heykelin altında, “Benim peçemi hiçbir ölümlü açmamıştır,” yazmaktadır. İnisiye olmak isteyen adaylar bu heykelin önüne getiriliyor ve uyarılıyorlardı: Geri dönmek için son şansınız, eğer dünya menfaatleri bulmak için

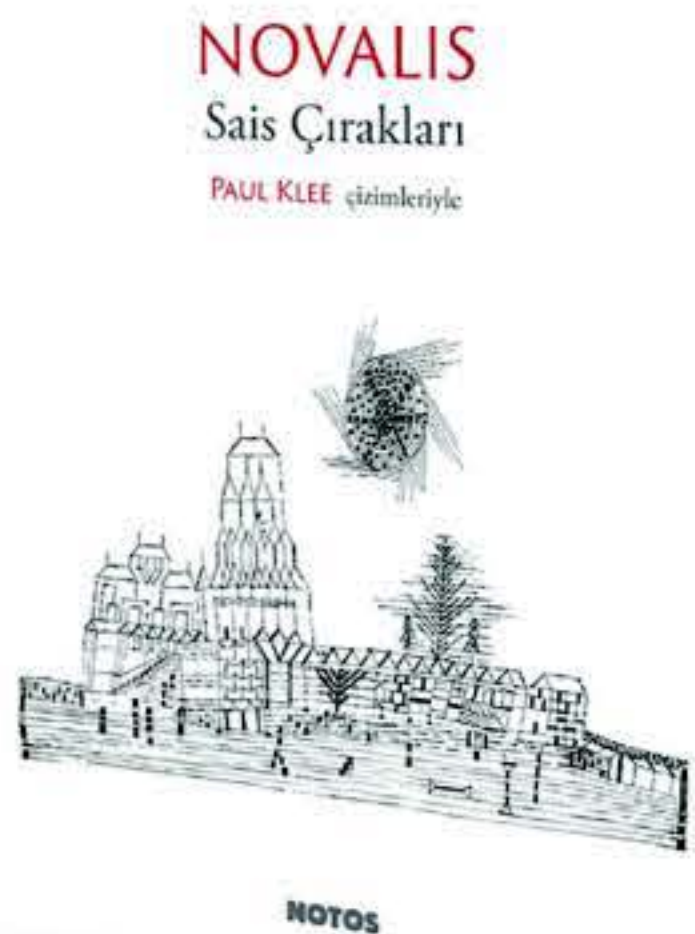
geldiyseniz çıldırarak öleceksiniz eğer gerçeği arıyorsanız, İsis'in peçesi size açılacaktır.

Erken romantiklerin iliklerine işlemiş bu İsis kültü, *Sais Çırakları*'nda da ebedi yabancı olarak boy gösteriyor. Büyülü bir yabancıya, bir uzak ülkeye

Sais Çırakları, Paul Klee'nin çizimleri ve yine onun “Doğa Öğreniminin Yolları” başlıklı makalesiyle birlikte yayımlandı.

Kitaptan

SAİS ÇIRAKLARI
Novalis

Notos Kitap
Çeviren: Mehmet Barış Albayrak

başvurularak olağanüstüleştirilen doğa, İsis'in peçesini açmak için yola revan olan çıraklarla bir keşif yolculuğuna dönüşüyor. *Sais Çırakları* anlatısı çocuk hayretiyle dünyayı izleyen çırakla açılır, ardından doğanın ne'liğine dair uzun bir tartışma başlar. Novalis, dört çırağın dilinden dört farklı görüşü konuşturur. Doğayı insanın karşısında bir düşman olarak konumlayan biri, doğayı yalnız kendi tarihselliğiyle anlayan birine karşı çıkar; yalnız sanatçılar, düşünürler ve çocukların doğayı anlayabileceğini söyler bir diğeri; sonuncusu ise, doğayla metafizik bir bütünleşme, bir ayrılık gayrılık görmeme halinde insanın hem kendini hem de doğayı gerçekten anlayabileceğini söyler. Kim haklıdır bilmiyoruz, ama bildiğimiz bir şey var, o da Novalis'in edebi dehasının *Sais Çırakları*'nda gün yüzüne çıktığı.

Batı felsefe literatüründe bu tip diyaloglar olağandır, farklı görüşler olabildiğine tiyatral üslupla ancak bir o kadar da sağlam argümanlarla okura sunulur. Berkeley'nin *Hylas ile Philonous Arasında Üç Konuşma*'sı mesela. Ancak Novalis'in romanı böyle bir diyaloga indirgenemeyecek kadar şiirsel. Takır takır ilerleyen diyaloglar yerine üslup denen o rahiyalı şurupla tatlanmış bir sohbeti yudumluyor okur.

Novalis bir yerde anlatıyı böler ve Sömbül ile Goncagül'ün masalını anlatır. Belki de İsis'in peçesini kaldıracak tılsım, bu masalda gizlidir. ■